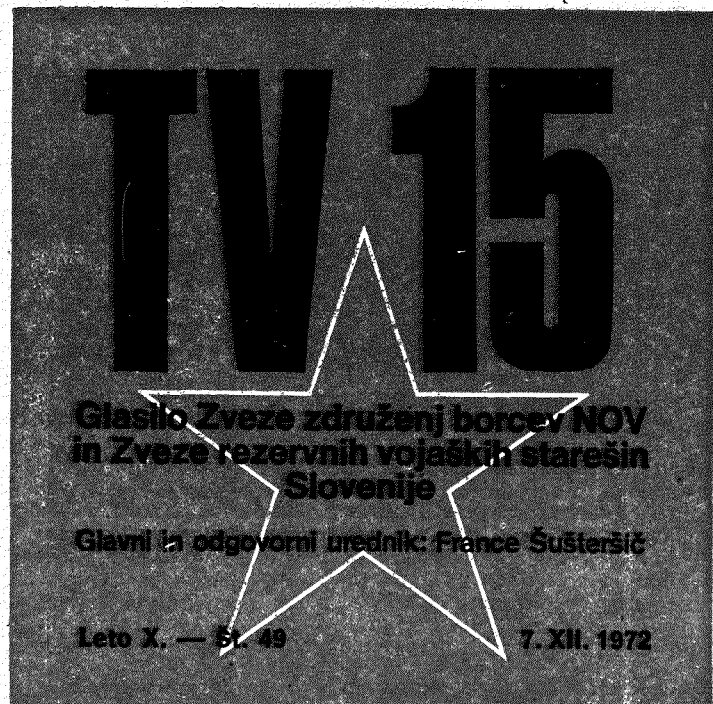

Dva posnetka s proslave 26. XI. t.l. na Suhorju. Na proslavi je govoril predsednik ZKS France Popit.

Priprave na VII. kongres ZZB NOVJ

v duhu nalog iz pisma in napotil tovariša Tita

Sedanja določila statuta ZZB NOV Jugoslavije o volitvah kandidatov za člane občinskih, pokrajinskih in republiških odborov, kakor tudi zveznega odbora povzročajo nekatere težave vodstvom pri urejanju kadrovskih vprašanj. Zato je nujno potrebno ta določila primerno spremeniti. To je tudi med drugim sklenilo predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV na svoji zadnji seji. Predsedoval je Marijan Cvetković. Obravnavali so nekatera vprašanja o pripravi na sedmi kongres ZZB NOV Jugoslavije.

Statuta pa ni mogoče spremeniti pred kongresom, ki je pristojen za to. Predsedstvo je sklenilo priporočiti borčevskim organizacijam, naj na svojih sedanjih občinskih skupščinah, potem pa na bližnjih skupščinah pokrajinskih in republiških odborov s posebnim sklepom določijo za četrtino več članov, ki jih bodo volili v vodstvo. S tem bodo omogočili, da bodo v novih občinskih, pokrajinskih in republiških odborih, kakor tudi v zveznem odboru zastopani v primerem razmerju borci, vojni invalidi, bivši politični zaporniki, interniranci, deportiranci, vojni ujetniki, španski borci, ženske in drugi udeleženci narodnoosvobodilne vojne — ugledni revolucionarji, aktivisti borčevskih in drugih organizacij. Tega doslej statut ni omogočal.

Med obravnavo perečih nalog v zvezi s pripravami na sedmi kongres je bilo predsedstvo popolnoma enotno, da morajo biti politična platforma kongresa sklepi 21 seje predsedstva ZKJ, akcijski program druge konference ZKJ, pismo tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ ter govori tovariša Tita. Predsedstvo bo predlagalo zveznemu odboru, naj kongres obravnava razen idejno-političnih vprašanj tudi naloge pri gojitvi tradicionalnih izročil in vse ljudski obrambi, gospodarsko-socialna vprašanja borcev, organizacijske in statutarne zadeve ter mednarodno dejavnost ZZB NOV.

Sicer pa so ugotovili, da je koristno za priprave na kongres to, da sta zvezni odbor in predsedstvo v minulem obdobju obravnavala mnoga vprašanja z različnih področij in o njih zavzela sta-

lišče, ki ga bo mogoče zastopati na kongresu.

Ugotovili so tudi, da so bila po VI. kongresu zadovoljivo urejena številna vprašanja. Vendar pa bo treba že pred sedmim kongresom raziskati in ugotoviti, v kakšnih življenjskih razmerah živijo borci po vaseh, kakšen je položaj bork, kako so doslej urejali stanovanjske zadeve udeležencev narodnoosvobodilne vojne.

Pričakovati je treba, da bo sedmi kongres v Zagrebu, saj je Zagreb razen Titograda edino republiško središče, kjer se ni bilo nobenega kongresa ZZB NOV.

Predsedstvo je obravnavalo še nekatere druge zadeve v zvezi s pripravami na kongres, o čemer bo seznanilo zvezni odbor. Kongres bo verjetno v drugi polovici tega meseca. Določili so, da bo treba po enega delegata za kongres voliti na vsakih 3000 članov ZZB NOV. Zato računajo, da se bo kongresa ude-

ležilo okrog 350 delegatov, 112 članov zveznega in nadzornega odbora in 38 drugih, skupaj okrog 500 udeležencev.

Zlasti so opozarjali, da je treba zagotoviti ustrezajočo sestavo prihodnjega zveznega odbora, tako da bodo v njem razen borcev zastopani tudi vojni vojaški invalidi, bivši politični zaporniki, interniranci, deportiranci, španski borci, vojni ujetniki, bork, ugledni revolucionarji in generali JLA, ki doslej niso bili dovolj pritegnjeni v dejavnost zveznega odbora, ker so to onemogočala določila statuta.

Predsedstvo je ocenilo svojo letošnjo mednarodno dejavnost in pozdravilo resolucijo zadnje generalne skupščine Združenih narodov, ki se v nji razglasa o narodnoosvobodilna gibanja afriških dežel Angole, Mozambika, Gvineje, Bisao in Cap Verde kot pravi zastopniki narodov na teh ozemljih.

Sekretar komisije za mednarodne stike pri zveznem odboru Branko Golovčević je poudaril, da je podpora narodnoosvobodilnim gibanjem sestavni del mednarodnega delovanja ZZB NOV. Predsedstvo pa je izrazilo željo, naj bi

se kar najhitreje uresničila omenjena resolucija Združenih narodov, ker je močna podpora prizadevanjem afriških dežel in protikolonialnih silam, da bi zagotovili neoviran in samostojen razvoj vsem narodom in deželam.

Obsodili so, da ZDA zavlačujejo podpis mirovne pogodbe o Vietnamu, zlasti, ker tako podaljšujejo čas za pobijanje nedolžnega prebivalstva tega hrabrega naroda in da še nadalje pošiljajo orožje sajgonskim oblastnikom. Predsedstvo se je zavzelo, da je treba nemudoma podpisati to mirovno pogodbo.

Predsedstvo je pregledalo in potrdilo poročila o svojem delovanju in delu komisij med peto in sedmo sejo zveznega odbora ZZB NOVJ, kakor tudi delovni program zveznega odbora in njegovih teles do sedmega kongresa.

Predsedstvo je tudi izvolilo delegate zveznega odbora, ki se bodo udeležili prihodnje, tretje konference Zveze komunistov Jugoslavije: Marijana Cvetkovića, Franca Leskoška in Dušana Sečića.

(4. JUL)

Proti Heimatdienstu

RESOLUCIJA ZVEZE PROSTOVOLJCEV-BORCEV ZA SEVERNO MEJO

Zveza prostovoljcev, borcev za severno mejo 1918—19 je organizacija idealistov iz zdaj že izumirajočega rodu, ljudi, ki so zmeraj verovali v zmago pravičnosti in neizmerno ljubili svoj narod in ki ne morejo ostati ravnodušni v teh dneh, ko sovražnik demokratičnosti in našega življa na Koroškem spet tepta temeljne pravice naših rojakov v zamejstvu. Izraz njihovega upravičenega ogorčenja, odločnosti in nesebične zvestobe svojemu narodu je tudi naslednja njihova resolucija:

Zveza prostovoljcev, borcev za severno mejo 1918—19 z veliko pozornostjo spremlja dogajanja na avstrijskem Koroškem. V sedanjem položaju se nam zdi najbolj pomembno in potrebno, da izvršni svet SR Slovenije in zvezni izvršni svet zahtevata, da avstrijska vlada po točki 7. avstrijske državne pogodbe razpusti vse organizacije, ki jih pokriva

Kärntner Heimatdienst in ki je njihov očiten namen popolna germanizacija koroških Slovencev. To dovolj jasno dokazuje vse njihovo delovanje, kar je Heimatdienst sam javno izjavil ob 50-letnici koroškega plebiscita leta 1970 (v oktobrski številki glasila »Ruf der Heimat«). Če Avstrija tej zahtevi ne bi ugodila, bo treba spor internacionalizirati, kakor je izjavil vršilec dolžnosti zveznega sekretarja za zunanje zadeve na seji predsedstva SFRJ.

Avstrijska vlada je dolžna tej zahtevi ugoditi tudi po 9. členu avstrijske državne pogodbe, ker je Heimatdienst s svojimi sestavnimi organizacijami po vsej zgodovini izrazilo nemško nacionalistično, nacistično organizacijo. Koroški deželni patriotizem, kakršnega goji jo te organizacije, je bil vedno v službi nemškega nacionalizma, germanizacije. V sedanjih razmerah mora Avstrija sa-

mo z razpustom Heimatdiensta in njegovih sestavnih organizacij preprečljivo dokazati, da je resno za izpolnitev 7. in 9. določila avstrijske državne pogodbe, da čuti dosledno avstrijsko, demokratično, da ji je resno do dobrega sosodstva in da se zaveda, da je članica Združenih narodov. Vse drugo bi bilo neiskreno oportunistično izgovarjanje, ki bi samo dokazovalo, da avstrijska vlada nima volje in poguma odstraniti iz avstrijskega političnega življenja dejavnikov, ki strežejo po življenju Slovencev in Hrvatov v Avstriji, konec koncev pa tudi njej sami.

Gre v bistvu za iste sovražnike, s katerimi smo imeli opraviti že v Avstro-Ogrski, v bojih v letih 1918—1920 in katerih nasledniki so hoteli v letih 1941 do 1945 slovenski narod popolnoma uničiti.

Gre za sožitje narodov, kakor si ga zamašila ustanovna listina Združenih narodov. Ali predsednik avstrijske vlade Kreisky in generalni tajnik Združenih narodov Kurt Waldheim mislita drugače?

besede in dejanja

KOLIKOR VEČJI JE RAZKORAK ...

Marksiistični znanstveni pogled, marksiistično izobraževanje in uresničevanje socialistične idejnosti v vsebini vzgoje in izobraževanja ni in ne more biti samo naloga šole oziroma celo posameznih predmetov. Marksiistično izobraževanje in socialistična vzgoja sta znatno otežkočena, če v družbenopolitični praksi in vsakdanjem življenju niso vsestransko in sistematično afirmirane marksiistične ideje in vrednote. Kolikor večji je razkorak med samoupravno socialistično prakso in samoupravno revolucionarno ideologijo, toliko bolj postaja sama praksa ovira za

uresničevanje marksiistične vsebine vzgojnoizobraževalnega dela.

Iz govora Milana Kučana na seji CK ZKS — 23. XI. 1972

PODATKI, KI DAJO MISLITI

Dejstvo, da en odstotek pritrhanka pri materialnih stroških pomeni okrog 2 milijardi novih dinarjev enega leta, ne more biti brez gospodarskega niti brez političnega pomena. Optimalno izkoriščanje produktivskih zmogljivosti je za naše gospodarstvo še vedno problem. Podatki iz leta 1970 kažejo, da so v 57 odstotkih vseh industrijskih zmogljivosti v Jugoslaviji delali v eni delovni zmeni, v 23 odstotkih v dveh izmenah, v treh izmenah pa le 20 odstotkov zmogljivosti. Samo v prvih osmih mesecih 1972. leta so stroški za gospodarske spore pred sodišči

dosegli 50 milijard starih dinarjev. Izgube delovnega časa so še vedno velike.

Iz govora Staneta Dolanca v »Rašici« — 27. XI. 1972

ŽE MILIJON POTNIŠKIH AVTOMOBILOV

V minulem desetletju je Jugoslavija doživela močan razmah motorizacije, saj se je število registriranih potniških avtomobilov samo v obdobju 1963 do 1971 povečalo od 111.532 na 873.554. Letos pa bo do konca leta po vsej verjetnosti preseglo milijon potniških avtomobilov. Največ potniških avtomobilov — 336.402 — je bilo ob koncu lanskega leta registriranih v Srbiji, ki pa je s skupno 8.460.000 prebivalci po gostoti (26 prebivalcev na vozilo) med republikami na tretjem mestu, za Slovenijo, ki je s skupno 1.730.000

prebivalci in 177.284 vozili dosegla gostoto 9 prebivalcev na eno vozilo in za Hrvaško, v kateri je pri 4.530.000 prebivalcih in 217.926 vozilih odpadlo 20 prebivalcev na en osebnih avtomobil.

Gospodarski vestnik — 24. XI. 1972

bonboni
VISOKI
vodijo
v kvaliteti

● Narodi Jugoslavije so proslavili 29. november, dan republike, z akademijami, polaganjem vencev na grobove padlih partizanov in žrtev fašizma, s športnimi prireditvami, z izročitvijo v obrat oziroma v promet novih objektov in cest ter z odprtjem novih šol in vzgojnih zavodov. Predsednik Tito je s soprogo proslavil praznik v Beogradu, kjer je na predvečer 29. novembra v palači zveznega izvršnega sveta priredil slovesen sprejem, katerega so se udeležili najvišji državni in politični voditelji, zastopniki kulturnega in javnega življenja, jugoslovanske ljudske armade in okrog 200 delavcev delovnih kolektivov Beograda ter zastopniki in diplomati, akreditirani v Beogradu. Ob prazniku je predsednik Tito pomilostil 445 obsojenih oseb: 55 osebam je kazen popolnoma oproščena, 390 pa je kazen zmanjšana. — Predsednik Tito je za praznik prejel številne brzojavne čestitke za najboljšimi željami za nadaljnji napredek Jugoslavije od mnogih državnih poglavarjev in državnikov.

● Z akademijo, katere so se udeležili preživelci udeleženci prvega zasedanja AVNOJ, delegacije vseh republik in pokrajin ter mesta Bihaća, je bila v Bihaću slovesna proslava 30. obletnice prvega zasedanja AVNOJ. Na akademiji je o pomenu zgodovinskega dogodka ter o povojnem razvoju govoril predsednik zvezne skupščine Mijalko Todorović.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likožarjeva—
Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnic in plastificirnic
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tehnik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVT«
- revijo »STOP«
- zabavni tehnik »ZVITOREPEK«

● Jugoslovanska vladna delegacija, ki jo je vodil predsednik zveznega izvršnega sveta Džemal Bijedić, se je vrnila v domovino po 12-dnevnom uradnem obisku v Turčiji in Iranu, kjer se je mudila na povabilo vlad obeh držav.

● Avstrijski zunanji minister Kirschlager se je zavzel za osebna srečanja med avstrijskimi in jugoslovanskimi odgovornimi ljudmi, da bi se pogovorili o spornih vprašanjih. Omenil je, da bi morali biti obe državi zainteresirani za obnovitev mirnih, prijateljskih in harmoničnih odnosov ob meji, kakršni so prej že obstajali in ki jih je jugoslovanska stran že davno priznala. Rekel je, da bo avstrijska vlada odgovorila na jugoslovansko noto, a še ne more reči, kdaj.

● Sovjetska partijsko-vladna delegacija, ki je bila pet dni na uradnem obisku na Madžarskem in jo je vodil generalni sekretar CK KP SZ Brežnjev, je odpotovala iz Budimpešte. Ob koncu pogovorov, ki jih je imel Brežnjev med svojim obiskom na Madžarskem, so objavili poročilo, v katerem je rečeno, da je bila tema pogovorov med Brežnjem in Kadarjem borba socialističnih držav za utrjevanje miru v svetu ter za odstranjevanje napetosti.

● Na sestanku veleposlanikov 34 držav v Helsinkih je doslej govorilo 19 izmed 34 veleposlanikov. Med drugimi je govorila tudi jugoslovanska veleposlanica Ljubica Stanimirović, ki se je v splošni razpravi zavzela za to, naj bi bila evropska konferenca o varnosti »demokratsko zborovanje suverenih in enakopravnih držav, ne pa sestanek političnih, vojaških ali gospodarskih grupacij«. Pogledi na evropsko konferenco o varnosti in sodelovanju so še zmeraj različni, ni pa se zgodilo nič takega, zaradi česar bi se načrt za sklicanje te konference resno zamajal.

● V OZN se je začela razprava o položaju na Bliznjem vzhodu. Spregovoril je egiptovski zunanji minister, ki je zahteval spoštovanje in dosledno izvajanje sklepov varnostnega sveta iz leta 1967 ter izključitev Izraela iz svetovne organizacije. Govoril je tudi stalni predstavnik Izraela pri OZN, ki je poudaril potrebo po neposrednih pogajanjih med Izraelom in arabskimi državami za doseg trajnih in varnih meja.

● Na parlamentarnih volitvah na Nizozemskem je sredinsko-desničarska vladna koalicija doživela hud poraz predvsem zaradi močnih izgub katoliške in protestantske stranke. Najbolj je napredovala laburistična stranka, ki je postala najmočnejša stranka na Nizozemskem. V parlamentu v Haagu, ki šteje 150 sedežev, je kar dvajset strank. Predvidevajo, da bodo pogajanja za sestavo nove vlade zelo dolga in težavna.

● Čilski predsednik Salvador Allende je dopotoval na 4-dnevni obisk v Mehiko. S tem se je začela njegova velika turneja po inozemstvu, odkar je pred dvema letoma postal čilski predsednik. Obiskal bo tudi Kubo in Sovjetsko zvezo.

● Britanska vlada je odredila izredne varnostne ukrepe na vseh britanskih letališčih, da bi preprečila morebitne napade ulstrske katoliške odporniške organizacije IRA. Podobne ukrepe je odredila tudi irska vlada na dublinskem letališču in minister za Severno Irsko na belfaškem letališču. Sirojo se namreč govorice, da se namestijo ulstrski gverilci po zgledu arabskih gverilcev polastiti letala in zahtevati v zameno za življenje potnikov in posadke osvoboditev zaprtega voditelja Maestiofaina.

● Sovjetski obrambni minister maršal Andrej Grečko je zaključil svoj petdnevni uradni obisk v Franciji. Ob zaključku obiska sta Francija in Sovjetska zveza objavili skupen komunike, v katerem je rečeno, da so med pogovori poudarili važnost mednarodne pomiritve in razvoj prijateljskih odnosov med Francijo in Sovjetsko zvezo, ki temelji na načelih sodelovanja.

● V Rimu je v 81. letu starosti umrl bivši italijanski predsednik Antonio Segni. Za predsednika so ga izvolili leta 1962, dve leti kasneje ga je zadela možganska kap, zaradi česar je moral umakniti iz političnega življenja.

● V Cape Kennedyju so začeli odšteti čas do poleta rakete »Apollo 17« na Luno. Vesoljsko ladjo naj bi s tremi vesoljci: Eugenom Cernanom, Ronaldom Evansom in dr. Jackom Schmittom iztrčili 6. decembra ob 21.30 po krajevnem času. Cernan in Schmitt naj bi pristala na Luni 11. decembra, Evans pa naj bi predvidoma ostal v komandni ladji. Polet »Apolla 17« je zadnji predvideni polet ameriških vesoljcev na Luno.

● Predsednik italijanske vlade Adreotti je sprejel župana Nadiških dolin v zvezi z nekaterimi komunalnimi vprašanji in jim dejal, da predstavlja »patriotično prebivalstvo slovenske etnične skupnosti«. Za predsednika italijanske vlade torej ni dvomov o slovenskem značaju prebivalstva Beneške Slovenije. Iz tega bi morali tudi izhajati konkretni ukrepi ter predvsem konec nekaterih diskriminacij proti beneškim Slovincem.

● V zahodnem Berlinu in Bonnu so istočasno sporočili, da bosta Zahodna in Vzhodna Nemčija podpisali temeljni sporazum med obema državama 21. decembra. Za Zvezno republiko Nemčijo bo sporazum podpisal Egon Bahr, za NDR pa Michael Kohl, ki sta vodila pogajanja. Komunikacije Zahodne Nemčije pravi, da sporazuma ne bo podpisal sam Brandt, ker bo v tistem času zelo zaposlen.

Nenehna navzočnost

Mednarodno politično dogajanje neprenehoma potrjuje veljavnost in univerzalnost tiste politične usmeritve, ki smo jo pomagali ustanovljati, oblikovati in nato širiti po svetu: neuvrščenoosti. Tista načela, ki opredeljujejo to politiko, so že zdavnaj posegla v malone vse mednarodne tokove in se celo udomačila tam, kjer so jih svoj čas odklanjali, v prestolnicah velikih sil. Če s samim tem je neuvrščena skupnost dosegla precej svojega namena. Toda s tem se njena vloga nikakor ni zmanjšala ali celo začela izgubljati — kot ponekod v svetu hočejo prikazati njen zdajšnji položaj; nasprotno, njena vloga se je v zadnjem času še povečala. Če je mednarodno dogajanje zadnje čase začelo teči po tistih strugah, kot je v preteklosti že zahtevalo — in k temu ves čas spodbujalo — neuvrščeno gibanje (po strugah medsebojnega dogovarjanja in popuščanja napetosti), potem si je zdaj treba prizadevati, da se bodo te struge iztekle k skupnemu cilju: v mir, varen, medsebojnih nasprotij osvobojen svet vsestranskega, enakopravnega sodelovanja med neodvisnimi narodi. To je cilj neuvrščene gibanja. In tudi ta cilj mora postati tako univerzalen, kot so postala univerzalna številna načela neuvrščene politike.

Naša država ima pri tem — in imela jo je že tudi v preteklosti — zelo pomembno vlogo. Ne samo, da smo bili med začetniki in največjimi pobudniki neuvrščene gibanja, mi smo neuvrščeno politiko dobesedno vcepili v našo eksistenco, naš razvoj. Tako se je v svetu izoblikovala nova podoba Jugoslavije, ki jo moramo nenehno dopolnjevati in krepiti. To je po eni strani podoba demokratične samoupravne socialistične skupnosti, v kateri delovni ljudje — samoupravljalci svobodno odločajo o svoji usodi; to je po drugi strani podoba neuvrščene države, ki v svetovni skupnosti povsem svobodno in samoupravno odloča o svojem položaju in svojih odnosih s svetom.

Od te svoje podobe — samoupravna skupnost navznoter, neuvrščena država navzven — ne bomo nikoli odstopili; ena in druga poteza te naše podobe se namreč dopolnjujeta, izhajata druga iz druge in se med sabo pogojujeta. Nikomur ne nameravamo dovoliti, da bi to našo podobo spreminjal in prav tako ne moremo dovoliti, da bi jo kdo skrivljal in potvarjal, kot se je v delu svetovne javnosti, ki je spremljala zadnje dogajanje v naši državi, večkrat dogajalo. Našli so se namreč ljudje, ki so sprožili vrsto spekulacij, češ da se Jugoslavija odpoveduje nekaterim svojim bistvenim značilnostim, »da gre nazaj«, da spreminja svojo politiko.

Vse to so seveda zlobna natolcevanja tistih, ki že poprej niso mogli (ker niso hoteli) razumeti naše stvarnosti in za katere je bil vsak naš korak naprej, vsak naš uspeh, nekakšen njihov lastni — neuspeh. To so ljudje, ki bi radi videli Jugoslavijo tu ali tam, ki jim neodvisna politika naše države že od nekdaj ni bila všeč in ki so zato ves čas govorili o »krizah«, »nestabilnosti« in skorajšnjih spremembah.

Bilo bi odveč o tem govoriti, ko ne bi ti ljudje začeli tega svojega skepticizma sejati tudi med naše ljudi in ko se ne bi dogajalo, da nekateri naši ljudje takšnim besedam včasih tudi nasedejo.

Zato je potrebno vselej — posebno pa še zdaj, ko je za nami proslavljanje ustanovitve nove Jugoslavije — povsod poudarjati, da se podoba naše države v ničemer ni in ne bo spremenila, ker so jo skozi revolucionarne izkušnje v na-

rodnoosvobodilni borbi izoblikovali sami naši ljudje, ker je torej izraz naše ljudske volje in pogoj našega obstoja tako navznoter kot navzven. Zaradi tega je samoupravna in neuvrščena Jugoslavija naša svoje ugledno mesto v svetovni družini držav, zato tudi povsod cenijo vse njene predloge, pobude in akcije.

Seveda pa bo treba še veliko storiti, da se tista Jugoslavija, ki je nastala v jeku osvobodilnega boja pred 29 leti in se nato izoblikovala doma kot skupnost enakopravnih narodov, v svetu pa kot neodvisna država, enaka med enakimi, še vedno bolj učinkovito uveljavi v mednarodnih političnih tokovih. Tu pa je dolžnost nas vseh, ki smo odgovorni za izgradnjo naše samoupravne skupnosti, da se aktivno vključimo v oblikovanje naše zunanje politike, da v njej samoupravno sodelujemo in da smo v njej nenehno navzoči.

Gre za težavno in odgovorno nalogo, ki bo posegla na malone vsa področja našega vsakdanjega udejstvovanja. Ugotovljeno je bilo namreč, da smo številne vidike sodelovanja z neuvrščeni svetom v preteklosti pogosto zanemari- li. Tako je bilo, denimo, z gospodarskim sodelovanjem, ki se je zadnje čase zve- čine preusmerilo le na razvitejše drža- ve, medtem ko je sodelovanje z dežela- mi v razvoju (in večina članic neuvr- ščene skupnosti so razvijajoče se drža- ve) naglo upadalo. Dežele v razvoju pa niso »beraške države«, kot nekateri mi- slijo, ampak razpolagajo z ogromnim naravnim bogastvom in tudi z naglo razvijajočo se industrijo, ki pa se zara- di monopolnega položaja svetovnih ve- lesil ne more dovolj uveljaviti na med- narodnem tržišču. Naša dolžnost je, da to krivico pomagamo odstraniti. To pa lahko storimo tudi s povečanim zana- njem za gospodarsko sodelovanje s te- mi državami.

Podobno je tudi na drugih področjih: recimo, na področju izmenjave znanstve- nih izkušenj, tehnoloških iznajdb, pa na kulturnem, športnem in drugih področ- jih. Malone ga ni področja — vključno z informativnim, saj je naša javnost le bore ali skoraj nič obveščena o pomem- nih dogajanjih v drugih neuvrščeni- h državah (z dobro obveščenostjo pa se ne- dvomno manjša prepada med narodi sve- ta) — na katerem nas ne bi čakalo še veliko dela za čim tesnejše zblizanje z drugimi narodi po svetu. Edina izjema je politično področje: tu so številni naši državniški skovali trdne vezi, ki pa jih je potrebno razširiti še drugod, sicer se znajo sčasoma skrhati in oslabiliti.

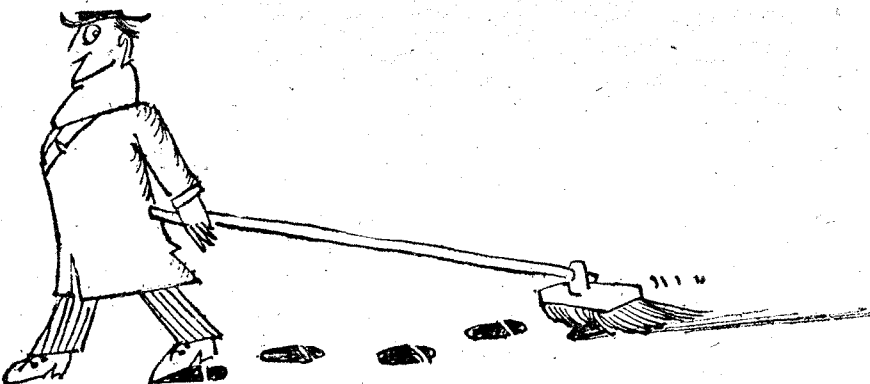
Potemtakem je naloga jasna: kot je samoupravljanje preželo že naš vsakda- nji utrip, kot se je razširilo na vsa po- dročja našega domačega delovanja, ta- ko mora tudi neuvrščena politika — kot zunanji izraz našega samoupravnega si- stema — sčasoma poseči v vse naše vsak- danje življenje.

To je namreč pogoj, da podoba nove Jugoslavije, tiste neodvisne, suverene države, ki je bila ustanovljena sredi boj- nega naleta vseh naših narodov pred 29 leti v Jajcu, v ničemer ne obledi; da se uveljavi in utrdi v svetu in da v njem daje nenehno zgled pravičnejše in ena- kopravnejše družbe.

To so stvari, o katerih je treba raz- mišljati ob dnevu republike. Ne zato, ker to zahteva slavnostni trenutek pra- znovanja, ampak zato, da se nenehno za- vedamo velike odgovornosti čvarjev naše notranje in zunanje svobode in ne- odvisnosti. Nova Jugoslavija je del Ev- rope (in kljub popuščanju je ta Evro- pa še vedno prizorišče velikih naspro- tij), je del Balkana (ki še vedno ni po- gasil vse svoje pretekle iskre), je del Sredozemlja (na katerega obalah se ne- ti nevarno bližnjazahodno krizno področ- je), je del sveta (ki na raznih koncih še vedno krvavi in gori). Samo z dosled- nim uresničevanjem zastavljene politike bomo v tem svetu lahko ohranili in še okrepili svoj neodvisni položaj in svoj ugled.

KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA...

BREZ BESED (karikatura iz Politike ekspres)

Z nastopa koroških rojakov v Kranju

Za upokoјence enaka merila kot za zaposlene

Na 24. seji komisije za vprašanja borcev NOV skupščine SR Slovenije, ki je bila predvčeršnjim, so se po živahni in vsestranski razpravi odločili, da je treba izdelati in predložiti dopolnili k 22. in 23. členu predlaganega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Tarča ostrih in utemeljenih kritik je bil predvsem sedanji 23. člen predlaganega zakona, ki pravi, da bi se upokoјencu s polno pokojninsko dobo izplačevala znižana pokojnina, če bi pokojnina in dodatni dohodek skupaj presegala dvojni znesek poprečnega osebnega dohodka vseh zaposlenih iz prejšnjega leta v SR Sloveniji, vendar tako zmanjšana pokojnina ne bi smela biti manjša od 50 odstotkov, razen če bi skupni dohodek iz dodatne zaposlitve in pokojnine presegal štirikratni poprečni osebni dohodek. Komisija je sprejela stališče Zveze združenj borcev NOV Slovenije, da naj zakon v 23. členu določa zgornjo mejo skupnega osebnega dohodka (iz pokojnine in zaposlitve), ki naj bo v višini najvišjega osebnega dohodka po družbenem dogovoru.

Do tega zneska naj bi se pokojnina in prejemki iz dopolnilnega delovnega razmerja izplačevali v celoti, nad tem skupnim zneskom pa naj bi se pokojnina ne izplačevala. Za prihodnje leto bo ta znesek omejen na višini 6000 dinarjev. Kdor bi ga s pokojnino in dohodki iz zaposlitve prekoračeval, bi naj se odločil, ali ostane še nadalje zaposlen ali bo prejel samo pokojnino. S tem bodo upokoјenci po zgornji meji skupnih dohodkov izenačeni z aktivnimi zavarovanci, obenem pa bodo onemogočeni tisti, ki so se upokoјili s polno pokojnino, pa še nadalje zasedajo isto delovno mesto kot prej ali kaj podobnega, kar so dosegli prek zvez, to pa je ravno vir neupravičenega bogatenja. Vsi drugi upokoјenci bi torej z dodatnim delom lahko izboljševali živ-

ljenjski minimum, ki jim je zagotovljen s pokojnino. V tem smislu pa bo treba popraviti tudi 22. člen predlaganega zakona, ki govori o tem, da upokoјenec, ki je pravico do pokojnine uveljavil pred dopolnitvijo pokojninske dobe, ob ponovni zaposlitvi ne bi imel pravice do pokojnine, ampak bi se mu ta ponovna zaposlitev štela za povečanje odstotkov vse do dosežene polne pokojninske dobe. Dopolnitev naj bi naredila v tem členu izjemo za tiste upokoјence, ki so bili administrativno upokoјeni, to pomeni, po sili razmer, reorganizacij državne uprave in podobno. Na ta način bi bili ti predčasni upokoјenci izenačeni po pravicah do zaposlitve z onimi, ki so bili upokoјeni s polno pokojninsko dobo.

V nadaljevanju je komisija razpravljala o predlogu zakona o vojaških pokopališčih. Osvojila je stališče dr. Rudolfa Obratunca, da je skrb za vojaška grobišča in spominska obeležja republiška zadeva in stroškov za njihovo vzdrževanje ne bi smeli naprtiti občinam, zakaj ravno na področjih nerazvitih občin je teh grobišč in spominskih obeležij največ. Treba bi bilo razmejiti, kaj financira republika in kaj občina. Pri grobiščih pripadnikov tujih armad, ki jih mora vzdrževati država po mednarodnih konvencijah, in pri množičnih grobiščih ni nobenega dvoma, da bi morala priti v pristojnost republike, glede vzdrževanja posameznih grobov in spominskih obeležij pa bi bilo treba pristojnosti natančneje razmejiti.

Razpravo o reviziji republiških priznavalnin je komisija odgodila do naslednje seje, ker niso bile predložene zahtevane analize in ker je bil odsoten inž. Franc Razdevšek, ki bi moral dati o tej problematiki natančnejše pojasnilo.

S. F.

Nezadovoljstvo s stanjem v šolah

Te dni se je sestala komisija zveznega odbora ZZB NOV za negovanje revolucionarnih tradicij. Na seji zbrani člani so razpravljali o prihodnjih nalogah v zvezi s pismom predsednika Tita in izvršnega biroja CK ZKJ.

Ugotovili so, da je negovanje revolucionarnih tradicij treba razumeti kot del marksističnega izobraževanja, kati s tolmačenjem revolucije vzgajamo sile za boj proti vsem protisocialističnim pojavom v naši družbi. V tej zvezi je prišlo do izraza nezadovoljstvo s stanjem v šolah in s tem, kar je v zvezi z našo revolucionarno tradicijo pisano v učbenikih, ter z dosedanjjo vzgojo naše mladine v tem smislu. Primerjali so, kaj vse je bi-

lo o tem pisanega v čitankah v letu 1948, in kaj vse je v zadnjih letih iz njih izpadlo. Zato so člani komisije menili, da bi bilo treba vključiti v izdajateljske svete založb učbenikov tudi predstavnika ZZB. V učnih knjigah za zgodovino bi moralo biti poudarjeno tisto, kar je splošno jugoslovansko, povezano seveda s posebnostmi posameznih republik in pokrajin. Predlagali so tudi ustanovitev nagrade za najboljšo učno knjigo.

Na seji je beseda stekla tudi o postavitvi spomenika našim padlim borcem doma in v tujini. Sklenili so naj komisija pri pristojnih organih sproži pobudo za odlikovanje koroških Slovencev — borcev, ki so bili do danes pozabljeni.

Koroška v pesmi in besedi

»Nad stosedemdeset nas je prišlo — od Loč, Gur do Pliberka — pokazat v gorenjsko prestolnico, da smo koroški Slovenci tu; demonstrirat povezanost z matičnim narodom in se zahvalit vsem Slovincem ter ljudem po Jugoslaviji, ki nam v hudih trenutkih stojijo ob strani,« je dejal pred nastopom koroških rojakov koroški pesnik in tajnik Slovenske prosvetne zveze Andrej Kokot.

Andrej Kokot je znan leposlovní ustvarjalec. Te dni sta izšli kar dve njegovi pesniški zbirki: na Jesenicah »Čujte, zvonovi pojo« in pri Tržaškem tisku pesniško občutje koroških dogodkov, prelito v »Pesniške liste 205«. V teh »listih« pesnik obravnava namestitve 205 dvojezičnih napisov...

V nabitó polni dvorani (kino Center) je nad tisoč udeležencev viharo odobravaló govornikoma, Antonu Volčiču, predsedniku občinske konference SZDL Kranj in predsedniku Slovenske prosvetne zveze dr. Francu Zwitteru ob ugotovitvi, da so nam koroški rojaki vselej dragi gostje in da jih bomo vsi, mi in jugoslovanski bratje, zmeraj podpirali v njihovem pravičnem boju.

Pevski zbori so nam podarili vso

lepoto in značilnost koroške pesmi, pesniki in pisatelji pa so doživeto spregovorili o naših ljudeh, ki kljub vsemu gorju še zmeraj upajo v pravičnost in prihodnost. Peli so zbori »Jepa« z Loč, »Trta« iz Zitare vasi, »Korotan« iz Sentvida v Podjuni, moški pevski zbor iz Radiše, »Zarja« iz Železne Kaple, »Danica« iz Sentvida, »Eдинost« iz Pliberka, »Bilka« iz Bilčovsa, »Gorjanci« iz Kotmare vasi in »Franc Pasterk« iz Lenarta. Zlasti razveseljivo je, da v teh zborih pojo mladi ljudje, tako da lepa, rodna slovenska pesem še zmeraj prehaja iz roda v rod. Vse priznanje gre tudi dekletom in fantom folklorne skupine SPD »Zarja« iz Železne Kaple, ki so nam zaplesali venček koroških ljudskih plesov.

Plakete Franceta Prešerna koroškim literarnim ustvarjalcem in mesta Kranja zborovodjem bi naj bile skromno naše priznanje in v spodbudo kulturnim delavcem, našim rojakom na Koroškem pri njihovem nadvse pomembnem delu. Nam pa so podarili nekaj neprecenljivega, česar ni mogoče poplačati, in najlepše dokazali zvestobo svojemu narodu tudi v svojih najhujših dneh.

STANE JESENOVEC

Podelitev transverzalne značke

Letos so ob dnevu republike v Ljubljani že tretjič podelili značke »transverzalcem« za prehojeno pot, transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije. Značke je podelil transverzalcem iz raznih krajev po Sloveniji, pa tudi iz Zagreba direktor podjetja za ptt promet, Maribor, Martin Prevorčnik, predsednik komisije za transverzalo.

Transverzala je bila odprta pred tremi leti. Prvi so jo prehodili mladinci izobraževalnega ptt centra iz Ljubljane. Transverzala je okrog 700 km dolga in ima 88 kontrolnih postaj. Komisija za transverzalo je ob podpori slovenskih ptt delovnih skupnosti izpolnila veliko nalogo. Transverzale niso ustanovili zato, da bi pridobili še eno planinsko pot z več postojankami, marveč predvsem zaradi tega, da gojijo izročila narodnoosvobodilne vojne Transverzala namreč poteka čez Pomurje, po Slovenskih goricah do Maribora, nato čez Pohorje do Slovenjega Gradca, po Koroškem do Slemenca, na porečje Savinje, od Slemenca do Čemšenške planine, po Zasavju do Save, med Laškim in Brestanico, čez dolensko gričevje in dolino Krke na

Gorjance, po Beli krajini do Mirne gore, čez Kočevski Rog in Notranjsko, po južnem robu ljubljanske kotline, od Turjaka do Janč, po ljubljanski kotlini in čez Polhograjske Dolomite po loških hribih in Jelovici, čez Porezen in idrijsko hribovje, skozi Trnovski gozd in Nanos v Postojno, končno pa čez Javornike in Snežnik do Ilirske Bistrice in čez Brkine na Slavnik.

Tako je torej transverzala speljana večinoma mimo nekdanjih kurirskih poti (ali po njih) in radiotelegrafskih postaj. Vsak košček transverzale je v zvezi z našo zgodovino.

Letos so prejeli transverzhalno značko: Milan in Vida Meden, Maribor, Luka Kočar, Ljubljana, Franc Šmon, Zavadnje, Josip Krlaet, Zagreb, Anton Zagar, Martina Strahan, Živa in Jaki Žust, Jože Dobnik, Marta Jaušovec in Dušan Skedl (vsi iz Ljubljane). V zadnjih dveh letih so podelili štirinajst značk. Transverzhalno značko kurirjev in vezistov NOV Slovenije je doslej v Sloveniji prejelo že 36 »transverzalcem«. Med letošnjimi transverzalcem so tudi trije pionirji.

D. MIKLAVEC

Potrebno je več konstruktivnih stikov

Z ZDRUŽENJI BIVŠIH BORCEV SOSEDNIJH DEŽEL

Na nedavni seji komisije zveznega odbora ZZB NOV za sodelovanje z narodnimi in mednarodnimi organizacijami borcev so obravnavali mednarodno aktivnost ZZB NOV v letu 1972.

Člani komisije so ugotovili, da je v zadnjih letih prišlo na tem področju dela do plodne aktivnosti. Po vsestranski razpravi o dosedanjih uspehih in prihodnjih nalogah so v sprejetih sklepih nakazali smer nadaljnjega mednarodnega uveljavljanja ZZB v okviru politike naše neuvrščene dežele.

Menili so, da je treba posvečati še posebno pozornost stikom z združenji borcev sosednih dežel, pri čemer naj bi razpravljali predvsem o spornih vprašanjih in zadevah, ki so življenjskega pomena za jugoslovansko skupnost, kot je to položaj naših narodnih manjšin. Medsebojno sodelovanje z drugimi združenji evropskih dežel naj se nadaljuje in razvija najširše sodelovanje z vsemi organizacijami ter proti stikom s posameznimi ožjimi organizmi, ustvarjenimi na temeljih posebnih interesov nekaterih mednarodnih grupacij. Kar zadeva zami-

sel sredozemskega sestanka borcev, je treba proučiti razpoloženje za njegovo organiziranje in ugotoviti sodelovanje organizacij tega območja. S tem bi prispevali k izboljšanju mednarodnega položaja in k tesnejšemu sodelovanju dežel sredozemskega bazena.

Tudi v prihodnje bodo posvečali pozornost stikom z organizacijami izven evropskega območja, predvsem neuvrščenim. Proučili bodo možnosti izmenjave informacij z borci nekaterih dežel Bližnjega vzhoda in moralno-politične podpore osvobodilnim gibanjem v svetu.

Zaradi oživljanja fašistične aktivnosti in povečane protijugoslovanske dejavnosti fašistične emigracije bo komisija skušala skupaj s sorodnimi organizacijami čim učinkoviteje preprečiti to zločinsko dejavnost, ki ovira odnose med narodi in državami.

V prihodnjem obdobju bodo poskrbeli tudi za grobove jugoslovanskih borcev padlih v drugih državah. Pri izvajanju vseh teh nalog pa bodo sodelovali z republiškimi odbori ZZB NOV.

PRI ZAVODU 'BOREC'

je pravkar izšla zadnja knjiga iz letošnjega programa:

Richard Gott (prev. dr. B. Vrčon) — GVERILA V LATINSKI AMERIKI.

Delo obravnava revolucionarno gibanja v Južni Ameriki, delovanje tupamarosov in Che Guevarovo smrt. Opremljeno je s številnimi fotografijami. Lično opremljena in v platno vezana knjiga stane 162.— dinarjev.

Mnogo ljudi se zanima za Svetinovo »Ukano«. Zavod Borec bi jo ponatisnil, če bi zbral zadostno število interesentov. Cena še ni znana. Če bi bili pripravljeni delo naročiti, nam to sporočite brez obveznosti na naslov: Zavod »Borec«, Beethovnova 10, 61000 Ljubljana.

Vse naše knjige prodajamo tudi na obroke (najmanj 50 din mesečno.)

KNJIGE ZAVODA »BOREC« SO PRIMERNE TUDI ZA NOVOLETNE OBDAR/TVE

Ljubljanska banka

pravi naslov
za denarne zadeve

IDRIJA

POSVET OB TITOVEM PISMU

Na razširjeni seji idrijskega občinskega odbora ZRVS so se zbrali člani z vsega organizacijskega območja in nekateri gostje. Na dnevnem redu je bil posvet o dosedanjem in prihodnjem delu organizacije glede na pismo tovariša Tita.

Z zadoščenjem so ugotovili, da tokrat ne gre za to, da bi kot z obližem zdravili vse, kar je pri nas bolnega, marveč, da bomo odločno pometli vse, kar se je nezdravega nakopičilo v naši družbi. Predsednikovo pismo ne dopušča, da bi ga obšli z govoričenjem in nekaj lepimi sklepi. Zato so si udeleženci na seji prizadevali, da bi brez mnogo besed določili neposredne naloge in kako bi bilo treba delovanje usmeriti v daljšem obdobju.

Akcijski program ZRVS za daljše obdobje velja že od letošnje pomladi, sedanjí sklepí na podlagi Titovega pisma pa so trdno napotilo za nadaljnje delo. Letošnji program, prilagojen posebnim krajevnim razmeram, je bil popolnoma izpolnjen. Udeležba članov je bila zadovoljiva, sodelovanje starejšin pa je bilo zgledno. Izrazitih primerov zanemarjanja dolžnosti skorajda ni bilo.

Pomemben je bil sklep, da morajo odbori pregledati dejavnost vsakega člana organizacije na družbenopolitičnem področju in posebej pri nalogah vseljidske obrambe.

Skrb za idejnopolično vzgojo je še zmeraj premajhna. Odbori bodo morali korenito premisliti, kako bi naj zboljšali to dejavnost.

Nujno potrebno je, da se bodo nemudoma lotili pridobivanja novih članov ZK, zlasti med mlajšimi starešinami. — Posebno pozornost je treba posvetiti mladini, da bo postala naraščaj rezervnega starešinskega osebja. Aktivni naših članov na šolah morajo z vso vestnostjo pomagati pridobivati kandidate za vojaške šole. Z dosedanjim tem delom ne moremo biti zadovoljni.

Sklenili so, da bodo ustanovili komisijo za informativno propagandno dejavnost. Gostje na seji so ugotavljali, da o idrijski organizaciji ni slišati skoraj nič, čeprav bi bilo mogoče marsikaj zapisati. Občil v ta namen je dovolj: tu je »TV 15« pa krajevni in tovarniški listi, krajevna radijska postaja, a tudi pismenih ljudi ne manjka.

I. G.

JESENICE

V PROSLAVO 25-LETNICE ZZB NOV

Občinski odbor ZZB NOV Jesenice je v proslavo 25-letnice ZZB NOV in dnevu republike 29. novembra sklical slavnostno plenarno sejo v dvorani občinske skupščine.

Najprej so člani odbora in predsednik združenja borcev na občinskem področju, prvoborci in zastopniki družbenopolitičnih organizacij razpravljali o poročilu občinskega odbora in služb za zadeve borcev, o političnem položaju, o zamejskih Slovencih in o stanovanjskih zadevah. Soglašali so z dosedanjim delovanjem občinskega odbora, poudarili pa so, da bo to delo moralo biti v prihodnje bolj prizadevno. Predvsem so priporočili, da je treba več storiti pri prenašanju tradicij narodnoosvobodilnega boja na mladino. V ta namen bi naj med drugim pogostje prirejali izlete v znamenite kraje, znane iz naše zgodovine, ne pa kamorkoli. Veliko so govorili tudi o ustanovitvi muzeja revolucije oz. zgodovine delavskega gibanja. Jesenice so zelo primeren kraj za takšno ustanovo, saj so bile pred vojno žarišče revolucionarnega delavskega

gibanja, med vojno pa partizanstva, od koder so izšli številni borci in prvoborci.

Glede na politični položaj so poudarjali, da je potrebna mnogo živahnejša družbenopolitična dejavnost. Predvsem potrebujejo več dobrih zgledov, da bodo pridobili več mladine. V zvezi s socialno diferenciacijo so izrekli precej ostre kritike. Rečeno je bilo, da so z neprimernim dodeljevanjem posojil poglabljali socialne razlike. Gradbeno posojila za hiše so lahko doslej dobili tisti, ki so imeli več kot drugi. Glede pisma tovariša Tita pa so ugotovili, da so ga doslej premalo dosledno obravnavali.

V obravnavi o sodelovanju z zamejskimi Slovenci so pozdravili predlog, naj bi na Jesenicah ustanovili društvo prijateljev koroških Slovencev. Našim rojakom na Koroškem je treba pri njihovem boju za narodne pravice bolj pomagati, tako politično kot gmotno.

Med razpravo o stanovanjskih zadevah so predlagali, da je treba borce bolj podpirati. Postopek za izdajo gradbenih dovoljenj je počasen in preveč zapleten ter predrag. Predlagali so ureditev Belega polja za zazidavo.

Po razpravi so slovesno odprli slikarsko in knjižno razstavo z naslovom »jeseniški revolucionarji — umetniki«. Razstavljena so bila književna in slikarska dela ter dokumenti štirih prvoborcev in revolucionarjev: Staneta Bokala, Toneta Čufarja, Slavka Savinskega in Viktorja Gregorčiča.

Na kratki kulturni prireditvi je oktet DPS Svobode »France Prešerna« iz Zirovnice zapel več revolucionarnih in borbenih pesmi. Po odprtju razstave pa je predsednik občinskega odbora ZZB NOV, France Konobel-Slovenko, opisal dejavnost in pomen ZZB NOV v zadnjih petindvajsetih letih.

BRANKO BLENKUS

IZOLA

OBČNI ZBORI ZDRUŽENJ BORCEV NOV

V minulih tednih so bili v Izoli občni zbori združenj borcev NOV s treh terenov. Udeležba je bila zelo velika. Predsedniki so izčrpno poročali o delu združenj v minulem delovnem obdobju.

Delo je bilo precejšnje, saj so se razen z raznimi občinskimi in političnimi nalogami ukvarjali tudi z notranjimi organizacijskimi in članskimi zadevami. Združenja so podprla prošnje posameznih članov, ki so potrebovali podporo pri prezidavah, popravih ali nakupih stanovanj. Na vseh treh terenih so storili mnogo za ureditev stanovanjskih zadev. Doslej so z denarnimi sredstvi sklada za potrebe borcev kupili 61 novih stanovanj v blokih, prezidanih stanovanj je bilo 58, za 35 stanovanj pa so dodelili posojila, bodisi za zgraditev bodisi popravihiš, tako da je bilo urejenih 181 primerov stanovanjskih zadev.

Združenja borcev so posvetila precejšnjo skrb, da so člani prejeli priznavalnine. Lepo razumevanje kažejo za bolne in onemogle. Združenja borcev so tesno sodelovala s komisijskimi pri občinskih odborih ZZB NOV in z občinskimi organi. Med raznimi pomembnimi prireditvami je treba zlasti omeniti srečanje staršev in vdov padlih borcev NOV; priredijo ga vsako leto v Izoli pred dnevom republike.

Zborovalci so kritično priznali, da so mladini posvečali premalo pozornosti, saj prav borčevski organizacija ne more biti vseeno, kakšna je vzgoja naše mladine. Na občnih zbori so po poročilih o delu združenj tudi posebej obravnavali politični položaj pri nas v zvezi s pismom tovariša Tita.

ROSITA JEŽ

ČRNI POTOK PRI KOČEVJU

BORCI SO OCENILI SVOJE DELO

Člani združenja borcev NOV v našem kraju so na svojem občnem zboru kritično ocenili svoje delo v minulem delovnem obdobju. Pri tem so ugotovili, da je združenje uspešno urejalo številna vprašanja s sodelovanjem članstva.

Zlasti živahna je bila razprava o podeljevanju dolgoročnih posojil iz sklada za urejanje stanovanjskih zadev udeležencev NOV. Posojila bi smeli prejemati le tisti, ki še nimajo urejenih stanovanjskih zadev.

Ocenili so, da je družbena skupnost zadovoljivo gmotno podprla udeležence NOV in aktiviste. Zavzeli so se za to, naj bi člani v prihodnje bolj načrtno ob sodelovanju vseh družbenopolitičnih organizacij prenašali na mladi rod izročila narodnoosvobodilne vojne in zlasti utrjevali bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, gojili partizansko tovarištvo, skromnost, poštenost in hrabrost — vrline, ki so bile med osvobodilnim bojem tako značilne za naše borce. — Izvolili so odbor s predsednikom Jožetom Pintarjem in tajnikom, 86-letnim Avgustom Pleničarjem, ki že 16 let opravlja to dolžnost in sodi med najdelavnejše člane borčevske organizacije v kočevski občini — še vedno čil in zdrav.

VIKTOR DRAGOS

Posnetek iz Raven na Koroškem

RAVNE NA KOROŠKEM

LETNA KONFERENCA INVALIDSKE ORGANIZACIJE

Organizacija vojaških vojnih invalidov na Ravnah je imela letno konferenco že v začetku novembra. Udeležba je bila razveseljivo lepa. Razen članov so se zbora udeležili tudi številni gostje, zastopniki delovnih in političnih organizacij, kar je lep dokaz, da med seboj sodelujejo.

Poročila so pokazala, da je organizacija letos uspešno delala. Za člane so tudi letos priredili dvodnevni izlet po domovini. Veliko skrb posvečajo zlasti bolehnim in onemoglim invalidom; letos je bilo precej članov deležnih topliškega in klimatskega zdravljenja.

Zborovalci so ostro obsodili zapostavljanje naše manjšine na avstrijskem Koroškem. Poslali so protestno pismo za avstrijski konzulat republiškega odboru ZZB NOV.

A. V.

LOGATEC

KRITIČNA OBRAVNAVA

Občinski odbor ZZB NOV Logatec je 23. novembra na razširjeni seji izčrpneje razpravljaj o političnem življenju v zvezi s pismom tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ. Kritično so pretresli delo združenj borcev NOV na občinskem območju. Določili so posamezne konkretne naloge.

Razprava je pokazala, da vsi člani enotno podpirajo pismo ter so odločno za to, da napravimo red v svojih vrstah. Sprejeli so akcijski program občinskega odbora. Uresničevali ga bodo skupno z drugimi političnimi organizacijami v občini, predvsem z občinsko konferenco ZK.

Zborovalci so podprli ukrepe, da bi vodilni funkcionarji tako v političnih kot gospodarskih organizacijah opravljali svoje naloge učinkoviteje in z vso vestnostjo. Posebej so poudarili, da je treba pregledati šolsko osebje, ki mu je zaupana vzgoja naše mladine. Grajali so dosedanje politiko štipendiranja in poudarjali, da je treba štipendirati marljive dijake zavednih družin. Rečeno je bilo tudi, da je treba uporabljati strožja moralno-politična in strokovna merila za pedagoško osebje. Zavzeli so se za uvedbo pouka o zgodovini NOB. Med drugimi nalogami, ki so jih sprejeli, se bodo zavzemali tudi, da bodo sinovi in hčere komunistov stopali v ZK. Prav tako so se dogovorili, da bodo pregledali svoje vrste in ugotovili, zakaj so posamezni komunisti izstopili iz ZK.

Poudarjali so, da morajo biti člani ZZB NOV v prvih vrstah pri tako pomembnih nalogah, kakršne so bile priprave na referendum o izenačenju delavskega in kmečkega zdravstvenega zavarovanja. Posebej pa so poudarili, da je bil naš socialistični razvojni načrt v naši revoluciji in da smo zato dolžni sodelovati pri presoji, kar krepi ali slabi naš gospodarski napredek ter da na predujemo po poti, kakor nam jo je pokazal tovariš Tito, tako da bo delavski razred dosegel boljše življenje in da ne bo več toliko socialnih razlik.

FRANC JERINA

DOLENJSKE TOPLICE

TOVARIŠKI OBISK V HRASTNIKU

Na širšem roškem področju se je bojevalo mnogo borcev iz raznih krajev, pa tudi iz zasavskih rudarskih revirjev. Dolgo je že od takrat, a spomini so še živi, nepozabni.

Člani ZB NOV, teren II. Hrastnik, so pred meseci navezali tesnejše stike z združenjem borcev NOV Dolenjske Toplice, ki so obiskali bazo 20 na Rogu. Zadnje njihovo srečanje letos oktobra pa je rodilo željo, naj bi se hrastniško in topliško združenje pobratilo. Topličani smo z veseljem sprejeli povabilo, naj bi Hrastničanom vrnili obisk.

Tako smo bili 24. novembra v Hrastniku. Tovariši so nam pripravili prijetno srečanje. Razen članov odborov dveh hrastniških združenj borcev so se srečanja udeležili tudi predsednik občinske skupščine in zastopniki

družbenopolitičnih organizacij. Vsi govorniki so izražali željo, naj bi bili stiki med hrastniškim in topliškim združenjem stalni in naj bi na srečanjih prirejali kulturne prireditve in izlete v zgodovinske kraje.

Presenečeni smo bili nad prisrčnim sprejemom. Povedli so nas tudi na ogled steklarne in kemične tovarne. Hrastnik smo zapustili z najlepšimi vtisi in tovarišem smo zagotovili, da bodo stiki z njimi ostali trajni. — Vsem prirediteljem in udeležencem tovariškega srečanja iskrena hvala!

Odbor ZB NOV Dolenjske Toplice

MARIBOR

POSNEMANJA VREDEN ZGLED AKTIVA ZB ELEKTROKOVINA

Zgled, kako v tovarni elektrokovinskih izdelkov »Elektrokovina« v Mariboru urejajo borčevska vprašanja, je vsekakor vreden posnemanja. O tem je Silvester Stancer, oddelevodja v tovarni, ki je že štiri leta predsednik tovarniškega aktiva ZB NOV, povedal med drugim naslednje:

Aktiv sodeluje z vodstvom tovarne in vsemi organizacijami ter s samoupravnimi telesi. Množične organizacije v podjetju ga vsestransko podpirajo. Sindikalna organizacija pa je tudi pobudnik številnih ureditev borčevskih vprašanj. Borci imajo do direktorja vselej odprta vrata. Ko skliče na posvet zastopnike množičnih organizacij, vselej izrecno povabi tudi zastopnika ZB NOV.

Zgledno sodelovanje je rodilo lepe uspehe. Samoupravni organi so razne predloge aktiva v celoti potrdili. Borci imajo nekatere pravice uzakonjene v samoupravni zakonodaji podjetja. Če je npr. borec prestavljen na drugo nižjo delovno mesto, ko je bilo njegove prejšnje mesto odpravljeno, ali borec ni na njem mogel več delati iz zdravstvenih razlogov, obdrži dotedanje osebne dohodke. Pravilnik o delovnih razmerjih določa, da ima borec s priznano dvojno delovno dobo poleg svojega rednega dopusta še pravico do petih prostih dni, borec z enojno dobo pa do treh dni.

Stanovanjske zadeve so popolnoma uredili, tako da ni v podjetju več nobenega borca, ki bi čakal na dodelitev stanovanja.

Aktiv ZB NOV ima 52 članov — borcev, aktivistov, bivših izseljencev. Člani imajo pravico do sedemdnednevnega brezplačnega bivanja v borčevskem domu v Logarski dolini. Delovna skupnost tovarne ima v Vrsarju in na otoku Murterju letovišča za svoje delavstvo. Samoupravni organi jim vsako leto dodelijo dotacijo, da delavci lahko poceni preživijo dopust ob morju in v Logarski dolini. Napravili pa so tudi več dnevni izlet čez italijanske Dolomite v Benetke. Podjetje prav tako vsako leto pripravi za borce ob dnevu republike ali dnevu JLA v njihovi čolnarni na Dravi tovariško srečanje. Na prireditvi nastopi mladina s svojim sporedom.

D. MIKLAVEC

LOŽ

SREČANJE UPOKOJENCEV

Dne 25. novembra smo se zbrali upokojenci skupaj s člani Kovinoplastike v Ložu v sedanji sodobni tovarni ob desetletnici svojega dela v podjetju. V dvorani menze so nas nadvse prijazno pozdravili, vsakega posebej, tovariši, ki delajo v tovarni.

Direktor Jože Tišler je v kratkem nagovoru opisal težave in uspehe podjetja ter nas seznanil z nadaljnjimi nalogami, ki jih čakajo prihodnje leto. Velika denarna sredstva bodo naložili v nove stroje. Omenil je, v kako težavnih razmerah smo delali bivši člani delovne skupnosti.

Upokojenci smo ob tej priložnosti prejeli nagrade, za kar se delovni skupnosti v imenu vseh zahvaljujem ob tej priložnosti. Prihodnje leto bo Kovinoplastika praznovala svojo dvajsetletnico. Želim vsem sedanjim in prihodnjim upokojencem, da bi se lahko še dolgo veselili uspehov podjetja, ki je dal zanj pobudo Janez Hribar, narodni heroj iz Loža.

MARIJA ŽNIDARŠIČ

ISKRA

ELEKTROMEHANIKA
TELEKOMUNIKACIJE
ELEKTRONIKA
AVTOMATIKA

TOVARNA USMERNIŠKIH
NAPRAV — NOVO MESTO

Priporočamo naše izdelke

— usmernike za polnjenje akumulatorjev, za galvaniko ter za napajanje telefonskih central,

— stabilizatorje in regulatorje napetosti

— pretvornike ter posebne izvedbe s področja napajalnih naprav.

HIŠA SE MI ŽE RUŠI NA GLAVO...

Tovariš urednik!

K temu, da vam pišem, me je spodbudila notica »To prav gotovo ni od poštene- ga zaslužka«, objavljena v TV 15 štev. 45 dne 2. 11. 1972, v rubriki »Beseda in de- janja«.

Ko sem to notico prebral, sem kar one- mel. Zamislil sem se v svoj položaj in ga primerjal s tistim, kar je navedeno v ome- njeni notici. Naj vam torej navedem svojo primerjavo z Antonom Petrovčičem in An- tonom Korošcem.

V NOB sem se vključil leta 1943. Boril sem se do osvoboditve, potem pa sem ostal v aktivni službi JLA in služboval v raznih krajih. Toda zaradi naporne službe sem leta 1951 zbolel. Zdravil sem se do leta 1955. Ker pa moje zdravstveno stanje ni bilo več dovolj trdno za aktivno službo v JLA, sem bil leta 1955 invalidsko upoko- jen v činu kapetana. Hudo mi je bilo in težko sem se poslovil od JLA.

Do upokojitve je bilo vse v redu. Ko pa sem bil prevečen v rezervno, nisem imel kam. Zatekel sem se k prijateljem na kme- tijo. Kjer sem dobil za stanovanje majhno podstrešno sobo v gospodarskem poslojpu. Tu sem stanoval nekaj let, se poročil in čakal na stanovanje vse do leta 1965. S pomočjo združenja borcev in občinskega odbora ZZZ NOV, sem končno dobil sta- novanje in to v kmečki hiši, stari približno 100 let. V tej hiši so bili nastanjeni že biv- ši avstrijski orožniki, nato italijanski kara- binjerji, po osvoboditvi pa je bila v njej postaja ljudske milice. Pred vsem tem pa so v tej hiši živeli že kmetje. Ko sem se vanjo vselil, je bila last skupščine občine Tolmin. Leta dni po vselitvi pa so hišo dali na javno dražbo. Tedaj sem bil po- stavljen pred gotovo dejstvo: ali naj hišo kupim ali pa naj se izselim. Da ne bi ostal brez stanovanja, sem hišo kupil. Najel sem posojilo, ki ga še danes vračam. Toda hiša je v zelo slabem stanju. V stenah so se pojavile razpoke, strop odpada, strešna

konstrukcija je razmajana, hiša pa je tudi brez potrebnih sanitarij in zelo vlažna. Ob- noviti je pa ne morem, ker invalidska po- kojina ni taka, da bi lahko preživljal tri- člansko družino in poleg tega še obnavljal hišo. Zato lahko le čakam, da se mi hiša počasi začne rušiti na glavo.

Sedaj pa primerjajte moj položaj s po- ložajem Antona Korošca in Antona Petrov- čiča!

RAFAEL OBID

BIVŠA INTERNIRANKA POJASNJUJE

K fotografiji, ki ste jo objavili v »TV 15« št. 47 — 16. XI. 1972 pod naslovom »Poljakinja Metka prosi za naslove«, vam sporočam sledeče:

Na fotografiji sem spoznala sebe, na skrajni levi strani. Moj naslov: Marjeta Breclj, Maribor, Krekova 20. V taborišču sem bila znana pod imenom Metka Papež. Zraven mene je Dragica Vrbnjak iz Male Nedelje pri Ljutomeru; njeno partizansko ime je bilo Nada. V taborišče je prišla s šestmesečnim sinom Bojanom, ki se je ro- dil v zaporu in so ga Nemci kmalu po prihodu v taborišče usmrtili. — Na skrajni desni je Milica Janežič iz Tržica, Usnar- ska 7. Zraven nje je Judita Neugroselj iz Košic, Orbia ul. 12. Na poti domov je zve- dela, da so njeno družino usmrtili v plin- ski celici v Auschwitzu (bili so Židje); edi- no njeni sestri se je posrečilo pobegniti na Madžarsko. Zato je potovala z nami do Budimpešte, kjer je tudi našla svojo sest- ro.

Tovarišici Jarosz sem takoj po svojem prihodu v domovino pisala na naslov »Gro- dzisk — Poznan Stary Rynek«, a nisem do- bila odgovora. Imenovani tovarišici mnogo dolgujemo, saj smo preživele nekaj dni na njenem domu in si tam opomogle za na- daljnjo pot.

Pripominjam, da sem si vse navedene naslove zabeležila v taborišču. Kje pa pre- bivajo sedaj, ne vem.

MARJETA BRECLJ

PETER SKALAR BI ZASLU- ŽIL NASLOV NARODNEGA HEROJA

Občinski odbor ZZZ NOV Tolmin je imel nedavno razširjeno sejo. Na njej so korenito obravnavali pismo tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ. Razpravljali so tudi o pripravah na občne zbornice združenj bor- cev v občini. Združenja bodo izvolila nove odbore najpozneje do 15. t. m., občni zbor občinskega odbora pa bo verjetno februarja prihodnje leto.

ZB NOV Trenta gradi s podporo občin- skega odbora spomenik padlim v Trenti. Odkrili ga bodo že letos. V Knežkih Ravnah pa bodo vzidali spominsko ploščo v spomin na ustanovitev 5. brigade Simona Gregor- čiča (pred tridesetimi leti).

Obravnavali so tudi predlog goriškega mu- zeja NOB, naj bi nekdanjemu sekretarju okrožnega komiteja KP za zahodno Primor- sko Ferdu Kravanju — Petru Skalarju, ki je padel oktobra 1944, priznali naslov narod- nega heroja. Predlog so podprli dobri znan- ci Kravanje in poznavalci njegovega neutru- dnega ter požrtvovalnega delovanja in juna- štev. Ferdo Kravanja je bil neustrašen borec

Ferdo Kravanja — Peter Skala

za narodne pravice in napredne ideje že od svojega sedemnajstega leta. Bil je član zna- ne organizacije naših rojakov na Primor- skem, ki so se bojevali proti fašizmu pred vojno — TIGR (Trst-Istra-Gorica-Reka). Bil je organizator vstaje na Primorskem. V po- vojnih letih so organizacije in posamezniki na Bovškem in Kobariškem že predlagali, naj bi Peter Skalar dobil posmrtno odliko- vanje narodnega heroja, a je predlog nekeje običal.

Po načelni razpravi so udeleženci na seji občinskega odbora ZZZ NOV Tolmin navdu- šeno pozdravili in odločno podprli predlog, da je treba obnoviti postopek za podelitev naslova narodnega heroja temu tolminsko- mu junaku.

IVAN KURINCIC

DELOVNI SPOR SE VLEČE...

J. CELJE

Vprašanje: V podjetju so vas premestili na drugo delovno mesto, ki pa ni ustrezalo vaši strokovni kvalifikaciji. Zato niste bili soglasni s tem, da greste na ponujeno delov- no mesto. Vztrajali ste pri svojem in tako doživeli odpoved. Pritožba na delavski svet je bila zama, zato ste na sodišču vložili tožbo. Ta pa se vleče že več kot eno leto. Prva sodba je bila izdana v vašo škodo, vendar ste se pritožili in s pritožbo uspeli. Sodba je bila razveljavljena. Potem je sodi- šče izdalo novo sodbo, spet v vašo škodo. Zdaj ste pravkar vložili novo pritožbo. Ker se stvar vleče, ste že eno leto brez redne za- poslitve. Prosite za nasvet.

Odgovor: Delovni spori imajo na sodiščih prednost pred ostalimi pravnimi. Vendar, kot razumemo vaš dopis, stvar teče v redu. Seveda pa traja določeno dobo, če je bila zadeva že dvakrat na prvi instanci, enkrat pa je odločilo že pritožbeno sodišče. Zdaj bo spet moralo odločiti drugostopno sodišče. Vse te terja določeno dobo, ker mora tudi sodišče sicer spoštovati roke, npr. za odgo- vor na tožbo, za pripravo na obravnavo, za pritožbo, za odgovor na pritožbo. Edino kar je, je to, da se osebno prosite na sodišču za pospešitev zadeve.

PREDČASNA UPOKOJITEV V LETU 1973

V. Z. Ljubljana

Vprašanje: Sprašujete, ali bo v letu 1973, ko bodo veljali že novi pokojninski pred- pisi, še možna predčasna upokojitev. Za ženske je zdaj veljalo, da so se lahko pred- časno upokojile, ko so izpolnile 30 let po- kojninske dobe in starost 50 let. Vi ste si- cer že stari 50 let, toda šele prihodnjega ok- tobra boste dobnili 30 let pokojninske do- be. Zato bi bilo za vas izredno pomembno, če bi se tudi v letu 1973, po oktobru, lahko predčasno upokojili, kakor so se že vaše kolegice.

Odgovor: Novega republiškega pokojnin- skega zakona sicer še nimamo, pač pa ima- mo že zvezni zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ta pa govori tudi o predčasni upokojitvi in jo kot izjemno dopušča še za leto 1973. Omenjeni zakon pravi, da lahko zavarova- nec do konca leta 1973 uveljavi pravico do starostne pokojnine, ko dopolni (ženska) 30 let pokojninske dobe in 50 let starosti. Seveda se zavarovancu pokojnina zmanjša za vsako leto predčasnega odhoda v pokoj (pred zahtevano starostjo 55 let za ženske) za 1,33 odstotka. Pokojninska osnova pa se določi v ustreznem odstotku glede na leta pokojninske dobe.

imeli smo ljudi

Milko Fornazarič-Toni

Od dragega tovariša Milka Fornazari- ča smo se za vedno poslovili 26. septem- bra. Bilo mu je še le osemindeset let. — Rodil se je v Biljah na Goriškem v narodno zavedni in napredni proletarski družini Niti osemnajst let mu ni bilo, ko se je septembra 1942 pridružil enaj- stim zavednim biljenskim mladincem, ki so pogumno nastopili pot za osvoboditev Primorske. Milko se je začel bojevati v kraški četi, ki jo je vodil narodni heroj Stjenka. Napravil je dolgo bojno pot od Stola pri Kobariču do Dolenjske, po- tem pa čez Notranjsko do Spodnje Idrije. Novembra 1943 je bil med člani VOS na Tolminskem, ob ustanovitvi druge VDV brigade pa namestnik komandirja čete. Leta 1944 je deloval v tiskarni »Dober- dob« nekje v Gornji Trebuši. Drugega maja 1945 je bil že v osvobojenem Trstu. Po priključitvi Primorske k Jugoslaviji je delal pri »Goriških opekarnah« v Biljah vse do prezgodnje smrti. — Bil je odli- kovan za hrabrost in za zasluge za narod. Njegovi sodelavci in sorodniki ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Jože Sušnik-Mirko

Jozeta Sušnika smo pokopali oktobra v Zgornjem Tuhinju. Mnogo prezgodaj nas je zapustil. — Rodil se je v revni kmečki družini in preskusil vse tegobe dninarja. Jože se je leta 1944 uvrstil v Slandrovo brigado. Bojeval se je na Do- lenjskem. Bil je zanesljiv borec. Po ku- rirski poti je šestkrat prekorčil Savo.

Pozneje je bil dodeljen v partizansko bol- nišnico na Menini planini. Ko se je po osvoboditvi vrnil domov, je našel dom v razvalinah. Pomagal je pri obnovi pož- gane vasi, pozneje pa je stopil v gozdarsko službo. Delal je tudi v družbenopolitičnih organizacijah. Ob grobu sta mu sprego- vorila v slavo tajnik ZB NOV Tuhinj Drovnik in predsednik gasilskega društva Koncilja. Borci iz Tuhinjske doline ga bomo ohranili v najlepšem spominu.

Martin Jalovec

Martin Jalovec je umrl 19. septembra v Kočevju. Bil je gradbeni delavec. — Rodil se je leta 1920 v Globočici pri Bre- žicah. Med drugo vojno je trpel dolga leta, do osvoboditve, v nemškem ujetni- štvu. Bil je član ZB NOV in drugih dru- ženopolitičnih organizacij.

Ciril Klanjšček

Ciril Klanjšček se je rodil leta 1917 na Valerišču, na Goriškem. Že v zgodnji mladosti je bil deležen bridkosti naše- ga zatiranega ljudstva pod fašističnim na- siljem. Bil je zaveden, kakor so lahko le naši primorski rojaki. Zvečer pred prvim majem leta 1936 je s prijateljem prižgal na Kalvariji kres, ki je pričal, da smo na Goriškem zmeraj živeli Slo- venc. — Kakor vse naše fante na Pri- morskem so tudi njega prisilili služiti v italijanski vojski. Toda med dopustom leta 1942 se ni hotel več vrniti v italijan- sko vojašnico, marveč se je pridružil našim borecem. Bil je eden izmed tistih partizanov, ki so končali vojaški tečaj v Cerknem. Potem je bil dodeljen Grad- nikovi brigadi. Konec leta 1944 je bil ranjen. Po okrevanju je postal namestnik komandanta inženirskega bataljona v Tre- buši. S svojo enoto je 4. maja 1945 vko- rakal v osvobojeno Gorico. Po osvobodi- tvi je bil demobiliziran. Doma je vneto sodeloval pri utrjevanju ljudske oblasti. Uvrstil se je med tiste naše družbeno najbolj vnete in požrtvovalne delavce, ki so ob tridesetletnici ustanovitve OF prejeli priznanje te naše slavne vselj- ske organizacije. Umrl je konec oktobra v videmski bolnišnici.

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

SLOVENJ GRADEC

proizvaja:

žagan les smreke — jelke za izvoz in domači trg, ladijski pod, stavb- no pohištvo, kavč ogrinja, panel plošče, stenske in stropne obloge ter suhomontažna furnirana vrata

Ljubljanska banka

pravi naslov
za denarne zadeve

DRUŽINE V GOZDOVIH POD SNEŽNIKOM

Pred tridesetimi leti v teh poznojesenskih dneh so partizanske družine z Notranjskega in Gorskega Kotarja doživljale najhujše gorje, ki so ga slovenskemu in hrvaškemu narodu namenili italijanski okupatorji in njihovi izdajalski prirepi: ali so trohnele po ječah in gladovale po taboriščih ali so se stiskale pod zasilonimi napuši in po kletih požganih domačij, v večnem strahu pred sivo zelenimi laškimi čeladami in rjavimi izdajalskimi baretkami, na katerih so se blesčale mrtvaške glave, simbol neusmiljenih krvelokov. Čast po vaseh je bila zatrta, pravica poteptana, svobodna misel pritisnjena ob tla. Le tistim družinam, ki so se otele v gozdove, ki so se zatele ob bok partizanskim borcem, je bila dana prostost svobodne in uporne misli, toda pestile so jih druge naloge, ki jih prinaša vojna.

Prvi ubežniki iz Loške doline, matere in otroci, so našli zatočišče v gozdovih še sredi velike laške ofenzive v avgustu 1942 ter se tako rešili smrti ali internacije. Ko pa je Loški odred 2. septembra 1942 namenil svoj prvi maščevalni pohod belim izdajalcem, sta politično in vojaško vodstvo načrtno potegnili v gozdove vse tiste partizanske družine, ki bi bile lahko postale žrtev belogardistične osvete. Tako se je v snežniških gozdovih nabrala množica žena in otrok, ki so potrebovali varstva in urejenega življenja, ustanovljen je bil tako imenovani »civilni logor«, ki je bil organiziran čisto po vojaško, pa so ga celo razglasili za 4. bataljon Notranjskega odreda. Ta partizanska enota je nekaj edinstvenega na Slovenskem. Vemo sicer, da so bila taka taborišča osnovana tudi na Kočevskem in menda eno celo na Moravskem, toda obstajala so le kratek čas. »Civilni logor« pod Snežnikom pa je obstajal polnih osem mesecev.

Pričevanje o »civilnem logorju« kot partizanski enoti je ohranjeno v poročilu štaba Notranjskega odreda, ki se v ustreznem odlomku glasi: »Kot IV. bataljon je označen civilni logor v Loški dolini. V njem je 90 ljudi. Za delo sposobnih 23, otrok izpod 14 let 37, nad 50 let starih 7, žena z otroci 10, med njimi dva novorojenčka. Civilnemu logorju je dodeljenih 20 partizanov, ki pomagajo pripravljati zimsko hrano in zimske zaloge. Kljub težkemu položaju teh ljudi je morala med ljudmi zelo dobra...« To je vse kar je ohranjenega v dokumentih, toda še vedno je živo ustno izročilo, ki čaka zgodovinske obdelave. Pri nobeni drugi partizanski enoti veličina osvobodilnega gibanja ni tako očita. Tu bomo spoznali, da niso sestavine boja samo pohodi, juriši in zmage, ampak tudi premagovanje vsakovrstnih tegob od gladi in mraza do nesnage in mrčesa, da je sestavina pravičnega boja tudi očetovska in materinska skrb za zdrav in klen rod. O tem vam bodo prepričali odlomki iz pisem, ki jih je zbral in priredil Franci Strle.

Marica Tršan iz Kavškove 7, Ljubljana-Siška, piše: »Sem Marica Sepec, doma iz Kozarišč v Loški dolini. Po domače se je reklo pri Mlakarjevih. Našo mamo in očeta so odpeljali v internacijo. Doma sva ostali jaz in sestra Tilka. Bila sem v šestnajstem letu, Tilka pa v štirinajstem. Dne 18. septembra 1942 zvečer, nekaj minut preden bi se morali belogardisti zbrati na vasi, so pri-

Anton Pavlič iz Podcerkve kot partizan na Gorjancih. Njegova žena Julka s hčerkami Ano, Kristino in Marijo (vse izpod 10 let) je med prvimi zbežala v gozdove in s seboj odgnala tudi živino. Vseh pet je v »civilnem logorju« preživel najhujše čase, maja 1943 pa so odšli na Gorjance. Tam je Antona doživela žalostna usoda. Dan po kapitulaciji Italije je na poti iz Novega mesta padel v zasedo umikajočih se belogardistov, ki jih je vodil Vuk Rupnik. Ti so ga zveržinsko umorili.

šli partizani. Z njimi je bil tudi moj brat Miha. Da ne bi belogardisti odpeljali (v internacijo) še naju s Tilko ali naju ubili, so naju še tisto noč partizani odvedli na varno v civilni logor pod Snežnikom. Tam smo bili do 3. maja 1943. Potem so nas vse odpeljali ali na Dolenjsko ali v brigado. Hajcarjevo mamo z otroki in naju s sestro so dali v novomeški okraj, druge pa v Belo krajino...«

Franc Petrič iz Stor 140 pri Celju, ki je bil takrat star osem let, je na vprašanje, česa se (iz civilnega logorja) posebej spominja, odgovoril: »Kako sem prišel izmučen in zejen po dolgem pohodu v logor, pa nam je tam intendant Stane Zigmund razdelil repo na majhne enake kose, da smo si z njo vsi za silo potešili žejo...«

Vera Razdrih iz Ljubljane, Trg revolucije 6, je na isto vprašanje odgovorila: »Napada Italijanov in belogardistov na civilni logor v Simenovih dolinah, mraza in gladi v Jarmovcih in odhoda na Kočevsko ter bombnega napada že prvo uro prihoda na Kočevsko...«

Vanda Avsec, poročena Mlinar, iz Cerknice, Tabor 8, pa pravi: »Po napadu na civilni logor so nas Italijani odgnali v Prezid in nato v Čabar, kjer so nas zaprli. V aprilu 1943 me je sodnijsko posvojil trgovec Lojze Turk iz Čabra. K mami sem se vrnila jeseni 1946. leta. V civilnem logorju sem praznovala peti rojstni dan. Kljub pomankanju hrane sem dobila za darilo posebej pet krompirjev. Seveda pa se najbolj spominjam dogodka ob napadu, ko so mi Italijani ubili očeta, mami in mene pa pretepli. Za našo družino je bil poseben dogodek tudi rojstvo bratca v novembru 1942, ki se je rodil v civilnem logorju...«

Franciška Avsec, pa tudi večina drugih iz te partizanske enote navaja, da so jih Italijani in belogardisti napadli 19. decembra 1942. Prej si niso upali v snežniške gozdove, toda tedaj so enote Notranjskega odreda odšle na Mokrec, kjer naj bi se iz tedanjega 2. ali Ronkovega bataljona osnoval 4. bataljon Tomšičeve brigade. Ta odredba Glavnega poveljstva pa je bila razveljavljena in bataljon je moral v Dolomite, kar se je zgodilo v drugi polovici januarja 1943. Toda na pot iz snežniških gozdov in iz Travnice gore so krenili že sredi decembra. Italijani in belogardisti so za to izvedeli od izdajalca. Menda je bil to Babcen Tone iz Viševka, kakor je izjavil Ivan Paternost. Zrtev tega napada je bil Tone Avsec, rojen 10. januarja 1907. Hudo bolnega so napadalcu ustrelili. »Ujeta sem bila jaz s tremi otroki (Vanda, stara 5 let, Marija, stara 2 leti, in Niko, star 3 tedne,« pravi Franciška Avsec in dodaja, da sta bila ujeta še Milan Matko — Melhior in Jože Maslo. Melhiorja so Italijani ustrelili v Starem trgu pri Ložu. »Italijani so me hoteli poslati na Rab,« piše Franciška Avsec, pa na prošnjo Cabranec sem ostala v Cabru v zaporu. Pomagali so mi Cabranci tudi tako, da so sinu (Tonetu, ki se je edini od Avščevih izognil ujetništvu) poslali paket in sporočilo v civilni logor. Prebivalci Cabra so bili zelo dobri, med njimi tudi župnik Vlado Kraljič. Pri napadu na civilni logor se spominjam, kako me je preganjal komandant bele garde (iz Pudoba) Janez Kralj, kako me je zasliseval za druge v civilnem logorju, kdo je padel na Poljanah itd. Ker ni dobil odgovora, je kar besnel ter me podrl na tla in me brcal. Čeprav sem nesla dva otroka, mu ni bilo mar. Da sem se dvignila, je prišel Italijan in mi pomagal. Spominjam se, kako so bili belogardisti razjarjeni, ko so videli mojega moža umreti. Vse psovke in vse najgrše je letelo na moža v zadnjih zdihljajih. Tudi rafal se je usul, zraven pa očitki volitev 1936, da je bil on kriv njihovega poraza (poraza klerikalcev, ko je zmagala lista kmetov in delavcev v starem trgu in Ložu). Potem so mu zazvonile žilice in lonci v slovo borcu od bele garde, ki je razjarjena razbijala pred menoj vse, kar niso mogli odnesti s seboj...«

Alojzija Baraga tudi navaja, da se najbolj spominja napada na logor in dni po-

Italijani so se takole znašali nad domovi, ki so jih izdajalci označili za partizanske. Na fotografiji je hiša v Podcerkvi, kjer je stanovala Točkova teta (Franciška Hace s sinom Vinkom). Italijani so jo zažgali, četudi ni bila njena last. Franciška Hace se je izognila nasilju okupatorja z begom v gozdove, kjer se je od 11. maja 1942 bojeval njen sin Vinko, in našla zatočišče v »civilnem logorju«. Oba sta padla kot žrtvi črne roke koncem leta 1944.

tem, ko smo bili sredi gozdov brez hrane, otroci pa majhni. Vso hrano, kar smo si jo napravili, so beli uničili. Fižol in koruzo so poteptali v blato, barako zažagali, krompir pa se je ves sežgal. Mi smo morali, če smo hoteli jesti, pobirati in kopati vso to hrano iz blata...« Podobno pripoveduje Marija Kočevar, ki pravi: »Uničili so nam vse, kar smo še imeli. Moji otroci so se razšli z borci na pol nagi, tako da se nismo dobili dva dni. Tovariš Franc Vrt je nosil mojo dve leti staro hčer. Poleg vseh nevšečnosti, ki smo jih imeli pa je bilo kot iz škafo, da si nismo mogli zakuriti ognja...«

Najbolj nadrobno in pretresljivo je ta napad popisala, Marija Plos, poročena Jelaska, ki sedaj živi v Splitu, Mažuraničeva 31. Takrat je bila stara 11 let. »Omenila sem, da smo imeli krave. Te krave so

Anton Avsec, ki so ga belogardisti ustrelili bolnega ob napadu na »civilni logor«, je bil razgledan in zaveden delavec. Sodeloval je v delavskem kulturno-prosvetnem društvu Svoboda. Vidimo ga kot člana zabavnega ansambla, pri katerem je igral na berdo.

se pasle na neki jasi. Italijani so našli te pastirje (so ju ujeli) in jih prisilili, da povedo kje smo. Takrat je počila puška in čulo se je: »Uzbuna!!! Imeli smo stražarja in ta je opazil da se približujejo Italijani. Tega dne je zelo deževalo, in ker nismo imeli vode za kuho, smo jo topili iz ledu, ki smo ga dobivali iz velike kraške jame, kjer je bil še stari sneg. Mnoge družine so nastavile na dež posodo, da so nastregle vode na pranje. Prav dobro se spominjam, da je naša mama vse štiri otroke slekla in nas zavila v odeje, tako da smo tako rekoč golj pričakali ta napad. Omenila bi tudi to, da je bila večina partizanov (borcev z orožjem) tedaj odsotna. Bili so na nekem sestanku. Z nami v bajti je bila Marjetka Bavec-Sonja, ki je imela puško. Na ključ »Uzbuna« smo vsi zleteli ven in bežali v nasprotno stran od strela... Bežali smo nekaj ur daleč. Iz logorja se je slišalo streljanje, razbijanje in lomljenje. Tisto noč smo ostali

goli in bosi, stisnjeni drug poleg drugega pod smrekami. Da je bilo še huje, je kar naprej deževalo. Sele drugi dan popoldne so nas našli partizani. Ta noč je bila posebno huda za matere. Moja mati Marija je imela 11 mesecev starega otroka, Milka Petričeva 5 mesecev starega. Hrane ni bilo. Edino gole prsi so tolažile malčke. Kajpak prsi so bile brez mleka, a otroci niso smeli jokati, saj nismo vedeli, če nas Italijani še naprej iščejo ali ne. To je bilo zelo dramatično.

Ko so nas našli, partizani, se pravi naši očetje, je bilo veselje na višku. Nanovo smo začeli graditi bajte, velike težave pa so nastale s hrano. Zapadel je sneg, a hrane ni bilo. Opisala vam bom, s čim smo se hranili. V starem logorju smo imeli nekaj žita. Toda to žito so Italijani in belogardisti razmetali po gnoju (omenila sem že, da smo imeli krave), svoje mule pa so nagnali, da so to žito steptale v gnoj. To je potem vse zmrznilo in bilo pokrito s snegom. To mešanico gnoja in žita so partizani rezali s sabljami in v nahrbtnikih nosili v naše novo taborišče. To so potem topili in prali v vodi, ki smo jo natopili iz snega. Tako oprano žito so nato sušili pri ognju in kasneje smo to mleli v moko na ročnem mlinu (žrvnju), ki nam ga je dal babnopoljski župnik Crnugelj. Iz tako dobljene moke smo kuhali prežgano juho in pekli kruh. Spominjam se, da smo morali biti tudi v tem taborišču večkrat v pripravljenosti, ker so nas v bližini iskali Italijani. Ob takih priložnostih smo dojenčke pokrivali z odejami, da nas ne bi izdal njihov jok. Ni prav, da se nam otrokom ne priznajo nobene pravice na račun invalidnosti. Ko smo tisto noč bežali pred napadom Italijanov in belogardistov goli in bosi in noč v decembru preživeli pod smrekami, sem dobila vnetje desnega kolena, da sem kasneje hudo zbolela in se morala zdraviti v partizanski bolnišnici v Zumberku, leta 1945 sem bila punktirana, potem operirana itd...«

Poglejmo še kako je italijanski in belogardistični napad na civilni logor opisala Rezka Razdrih. »Najhuje je bilo ob vdoru Italijanov in belogardistov v civilni logor in v taborišču Jarmovci. Takrat smo največ prestali, ker smo ostali brez vsega. Ni bilo posode, da bi se lahko oprali. Bili smo polni uši. Dobili smo srbečico in bili smo vsi krastavi. Bili smo lačni in prezeblji... Ko je pritekel stražar Ivan Strle iz Markovca v globačo in zakričal: »Uzbuna! Italijani!«, smo bežali brez vsega za obrobje doline, se prevesili v žleb in hiteli vse globlje v gozd. Slišali smo še glas belogardista, ki je kričal: »Orka Madona, dali vam bomo!« Potem je vse utihnilo. Mi smo bili že daleč. Ko so opravili svoje zločinsko delo pri Avščevi družini, so Italijani in belogardisti pridrveli v globačo. Ker nas niso dobili, so se maščevali in uničili vse.

(Konec prihodnjic)

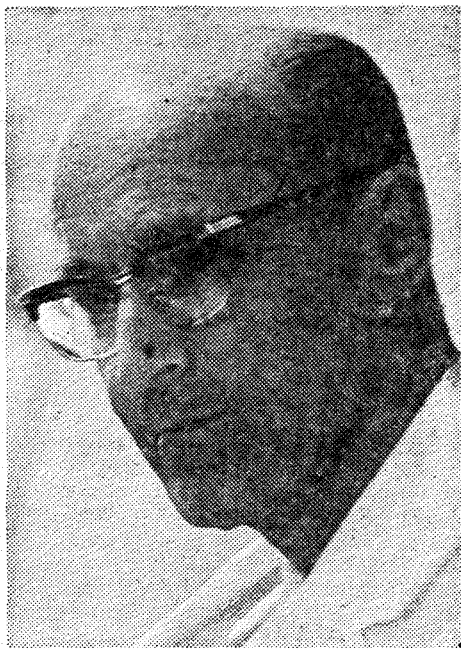
OPOMBE:

- 1) Poročilo štaba Notranjskega odreda z dne 6. decembra 1942 o akcijah in delu bataljonov v novembru. Zbornik VI., knjiga 4., str. 346
- 2) Belogardisti in Italijani so že prej vedeli, kje je civilni logor. Milana Matka-Melhiorja in Pavleta Masla so s seboj vodili le zaradi tega, da bi prikriili pravega izdajalca.

Nagrade AVNOJ za leto 1972

Poleg prof. dr. Franca Novaka in univerzitetnega profesorja akademika Borisa Zihlerla so letošnje avnojske nagrade prejeli še: DR. VLADIMIR BAKARIC, PROF. DR. PETAR DREZGIC, skladatelj JAKOV GOTOVAC, PROFESOR DR. BRANISLAV GUSIC, JUGOSLOVANSKI LEKSIKOGRFSKI ZAVOD, pesnik DUSAN KOSTIC, pesnik SKENDER KULENOVIC, generalni direktor beograjskega »Energoprojekta« ZIVKO MUCALOV, igralec PETRE PRILICKO, generalni direktor železarne Sisak NORBERT VEBER, RUDARSKO-TOPILNIŠKI BAZEN BOR in STERILNO POZORJE.

PROF. DR. FRANC NOVAK, akademik, specialist ginekolog — porodničar, ki šteje za enega najpomembnejših sodobnih ginekologov tudi v tujini, se je rodil leta 1908 v Kranju. Medicino je študiral v Ljubljani, Innsbrucku in Beo-

gradu, specializiral pa se je v Grenoblu, Parizu in Ljubljani, kjer je leta 1938 opravil specialistični izpit.

Od junija 1941 je bil eden organizatorjev sanitetne službe partizanskih enot v Sloveniji. Velike zasluge si je v teh letih pridobil kot zdravnik in napreden rodoljub. Sredi nepremagljivih težav je bolnim, ranjenim in umirajočim borcem neutrudno izkazoval vso potrebno strokovno pomoč.

Takoj po osvoboditvi je začel delati v ljubljanski bolnišnici za ženske bolezni, kasnejši kliniki.

Dr. Novak je redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, častni doktor več strokovnih društev in član domačih društev. S številnimi deli, v katerih je zbral izkušnje in rezultate svojega strokovnega in znanstveno-raziskovalnega delovanja, je pomembno prispeval k medicinski znanosti. Poleg tega, da se je zavzemal za izpopolnitev ginekološke kirurgije sploh, (na tem področju si je izredno prizadeval že od začetka svojega dela), je posebno pozornost posvečal izpopolnjevanju tehni-

ke radikalne operacije pri raku na vratu maternice in v to tehniko vnesel nekaj originalnih elementov.

Pomembno je njegovo raziskovalno delo pri preventivnih ukrepih načrtovanja družine, zlasti pa poudarjajo njegova izvirna dela s področja kancerologije. Prof. dr. Novak ima kot pedagog in univerzitetni profesor ugledno mesto ne samo pri vzgajanju medicinskih strokovnjakov, temveč tudi pri njihovem izpopolnjevanju, in je mnogim kandidatom, ki pripravljajo doktorat znanosti, najboljši mentor.

Prof. dr. Novak je nosilec partizanske spomenice 1941 ter več odlikovanj in priznanj. Med drugim je dobil tudi jubilejni spominski znak za zasluge pri graditvi Beograda 1949.

BORIS ZIHERL, univerzitetni profesor, akademik, član sveta federacije, se je rodil leta 1910 v Trstu. Studiral je pravo in že zelo mlad začel delati v delavskem gibanju. Leta 1930 je bil sprejet za člana KPJ. Dve leti pozneje je postal član pokrajinskega komiteja predsedništva KPJ za Slovenijo in leto dni je bil tudi njegov sekretar.

Kot uglednega marksista so ga leta 1933 obsodili zaradi političnega delovanja in do leta 1937 je bil zaprt v Sremski Mitrovici, kjer je svoje znanje in izkušnje prenašal na druge ter predaval o zgodovinskem materializmu in nacionalnem vprašanju. Ime Borisa Zihlerla se je že v prvem obdobju njegove dejavnosti močno uveljavilo v vrsti legalnih in ilegalnih publikacij. Leta 1941 je bil eden ustanoviteljev OF v Sloveniji ter organizator in predavatelj na mnogih tečajih v partijskih šolah in drugod. Leta 1944 je bil v propagandnem oddelku vrhovnega štaba na Visu, nato v agitpropu CK KPJ. Nekaj časa je bil kot predstavnik CK KPJ pri CK VKP (b) v Moskvi, po vrnitvi v domovino pa je bil imenovan za predsednika komiteja za znanost in šolstvo pri vladi FLRJ. Bil je tudi eden ustanoviteljev inštituta za družbene vede in njegov prvi direktor. Boris Zihlerl je eden glavnih predavateljev za dialektični in zgodovinski materializem.

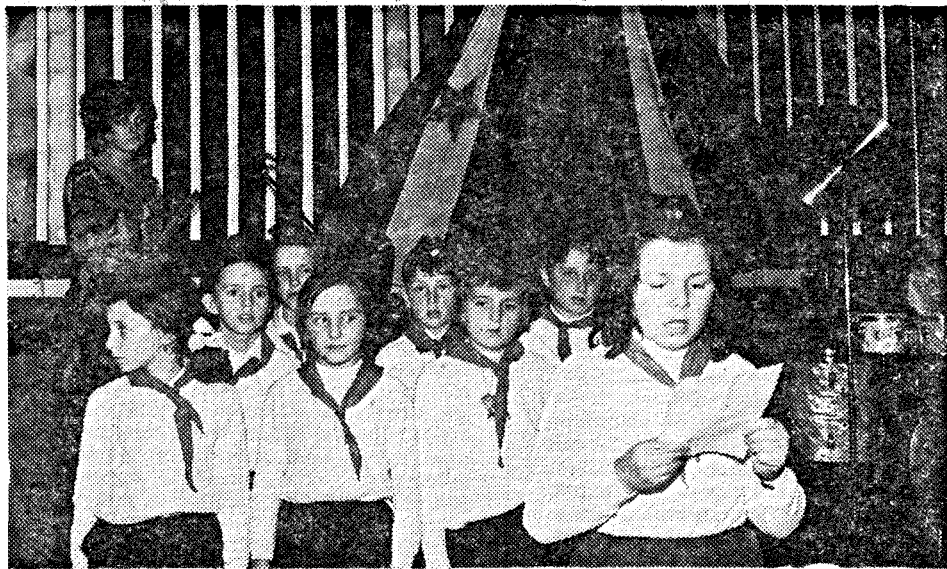
V 50 letih se je skoraj izključno posvetil delu na univerzi in slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Je univerzitetni profesor za sociologijo.

Publicistično in znanstveno delo akademika Borisa Zihlerla obsega več kot sto spisov, posvečenih temeljnim teoretičnim vprašanjem družbenih ved in aktualnim problemom ideološke polemike. Med njegovimi najpomembnejšimi deli so članki in razprave, Humanizem in socializem, Dialektični in zgodovinski materializem, Književnost in družba ter O eksistencializmu.

Boris Zihlerl je uveljavil zahtevo po visoki teoretični ravni, kritičnosti in moralnem stališču marksističnega teoretika in publicista. Zmeraj je poudarjal pomen marksističnega izobraževanja na visokih šolah, zlasti še pri vzgoji mladih rodov v socialistični družbi. Življenje in poklic znanstvenika je večji del posvetil ravno temu poslanstvu.

Boris Zihlerl je nosilec partizanske spomenice 1941 in drugih najvišjih odlikovanj.

Takole je kolektiv hotela Turist počastil dan republike: na pomoč so mu priskočili učenci in učenke osnovne šole iz partizanske vasice Poljane, katere pokrovitelj je, in v zahvalo za njegovo skrb pripravili prirčen kulturni program.

Foto: Marjan Garbajs

Z obiska v delniškem muzeju

Delavsko in revolucionarno gibanje v Gorskem Kotarju je bilo med obema vojnama zelo razvito. Komunistična partija je tu imela močne postojanke in iz Gorskega Kotarja so izšli mnogi španski borci. To gibanje se je povezovalo z delavskim gibanjem na sosednjem Notranjskem, zlasti z revolucionarnim gibanjem v Loški dolini. Mnogi slovenski delavci so dobili delo na žagah na Milanovem vrhu in dalje po Gorskem Kotarju in obratno. Še dandanes se tako dogaja. V Gorskem Kotarju najdete marsikatero Slovenca, mnogi Goranci pa so si poiskali delo v Kočevju in po Notranjskem vse do Rakeka in Logatca. Posebno živi so bili bratski stiki za časa partizanstva in so se na tem področju tudi najprej začeli. Zanimivo je, da je bila v Prezidu in Čabru organizirana Osvobodilna fronta pa tudi partijske organizacije v teh krajih so bile vezane na KPS. Veliko Hrvatov je v aprilu 1942 stopilo v Rakovsko četo, ki se je zaradi močnega priliva novincev s tega področja preimenovala v Zidanski bataljon. Tudi kasneje so bili stiki slovenskih partizanov s hrvaškimi zelo živi, kar je sicer pomanjkljivo opisal Stevo Sunajko. Šele v drugi polovici leta 1942 se težišče bratskega sodelovanja med slovenskimi in hrvaškimi partizani prenese na področje Zumberka in Korduna, za konec leta 1943 pa je kot primer takega bratskega sodelovanja zanimiv odhod 18. divizije v Gorskem kotar, kjer je operirala več kot mesec dni. Malo znano je, da je bilo tudi poznejše sodelovanje med slovenskimi in hrvaškimi partizani na tem področju zelo živo. Tako je bilo iz letališča na Nadleskem polju odpeljanih v Bari tudi 82 ranjencev iz Gorskega kotarja, posebno znana pa je izmenjava soli za hrano na Notranjskem in Kočevskem.

Vsa ta dejstva je imel v vidu profesor Tone Avsec, ki strokovno vodi Notranjski muzej v Ložu. V tem muzeju so že doslej posvetili precejšnjo skrb temu bratskemu sodelovanju, vendar jim je za celovit prikaz tega sodelovanja primanjkovalo muzejskega gradiva. Zaradi tega se je prof. Tone Avsec 2. decembra 1972 napotil v Delnice, da pogleda, kaj ima o tem sodelovanju zbranega tamkajšnjega muzeja NOB. Spremljala sta ga Milan in inž. Viktor Krašovec, sinova legendarnega junaka Viktorja Krašovca, ki po Gorskem kotarju slovi kot neprekosljivi strelec in vsestranski junak. O njem je v našem listu pred nedavnim pisal generalpolkovnik Veljko Kovačević, pa je prof. Avsca zanimalo, če imajo o teh herojskih v delniškem muzeju kakšna materialna pričevanja.

Muzej NOB v Delnicah domuje v tamkajšnjem delavskem domu (Radniški dom). To je zelo lepa dvorana, ki priča, da je v Delnicah kulturno-prosvetno življenje zelo razvito. V zgornjih, pomožnih prostorih je v treh sobah urejena razstava o razvoju vstaje in partizanskem gibanju v Gorskem kotarju. Razstavljenega je precej vsakovrstnega zaplenjenega orožja in ostanki orožja prvih partizanov, ki pa učinkujejo bolj kot okras. Težišče razstave je na fotografijah, dokumentih in partizanskih publikacijah, kjer najdemo tudi nekaj publikacij, natisnjenih v slovenskih partizanskih tiskarnah (npr. brošura dr. Maksa Snuderla o delu in nalogah

komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njegovih pomagačev). Ta razstava pa ne daje celovitega in natančnega vpogleda v razvoj partizanstva v Gorskem kotarju, podaja le nekaj splošen vtis, ki daje samo slutiti, da se je tu dogajalo nekaj velikega in splošno pomembnega. Prof. Tone Avsec pravi, da imajo tu zbrane zelo dragocene reči, ki pa še niso sistematično urejene. Prav gotovo bo za smiselno ureditev muzejske razstave v Delnicah potrebno

Prof. Tone Avsec kot vojni kadet. Tonček, kakor so ga klicali notranjski partizani, je stopil v NOV 2. septembra 1942. 19. decembra 1942 so mu belogardisti pri napadu na civilni logor ubili bolnega očeta, mamo Franciško s sesticama Vando in Marijo ter nekaj tednov starih bratcem Nikom pa so ujeli. Tako je Tonček sam ostal pri partizanih. Po vojni je najprej diplomiral na učiteljsko, nato pa se na univerzi za profesorja zgodovine. Od vsega začetka prizadevno zbira gradivo za Notranjski muzej v Ložu in muzej strokovno vodi.

najti tudi nove, večje in primernejše prostore, predvsem pa bo treba to narediti po dobrem in skrbno pretehtanem strokovnem načrtu. Po naši presoji bi moral biti poseben oddelek v muzeju posvečen predvsem revolucionarnemu gibanju (prvomajске proslave, štrajki, procesi proti komunistom itd) in španskim borcem iz Gorskega Kotarja, en oddelek civilnim taboriščem, ki so nastala poleti 1942 in jih je bilo zelo mnogo, poseben oddelek pa bi moral biti posvečen tudi bratskemu sodelovanju med hrvaškimi in slovenskimi partizani, ki bi prikazal to sodelovanje od prvih stikov v letu 1941 prek sodelovanja z bataljonom Miloša Zidanskega in s celotnim Kočevskim odredom, operacij 18. divizije (slovenske) do zaključnih operacij za osvoboditev Istre in Slovenskega Primorja. Seveda bi bilo pri tem delu treba hrvaškim tovarišem pomagati. To ni samo stvar Notranjskega muzeja v Ložu, ampak bi tu morale pomagati tudi osrednje slovenske muzejske ustanove. Sploh je bilo ob obisku v delniškem muzeju očitno, da bi taka pomoč in tovariško sodelovanje prinesla velike obojestranske koristi, torej tudi koristi slovenskemu zgodovinoslovju.

FRANCI STRLE

V POČASTITEV DNEVA REPUBLIKE

Narodni muzej v Ljubljani je v počastitev dneva republike pripravil v razstavišču Arkade razstavo »Risbe francoskih umetnikov 19. in 20. stoletja«. Predstavitev te dragocene zbirke sta omogočila Narodni muzej iz Beograda in Kulturna skupnost Slovenije.

NAGRAJEN ORKESTER JLA

Letošnjo nagrado združenja orkestralnih umetnikov Srbije so za izredne dosežke na polju orkestralnega muziciranja in napredek v delu orkestra z enoglasno odločitvijo žirije dodelili članom reprezentativnega orkestra JLA, ki je letos praznoval peto obletnico obstoja.

beležke

FRANCOSKE IZVIDNIŠKE ENOTE PRI TERITORIALNI OBRAMBI

Francozi so ugotovili, da nalogam, ki jih ima njihova teritorialna obramba, še najbolj ustreza lahki oklepni avtomobil AML panhard. To vozilo je na kolesih in ima tričlansko posadko. Ker je zelo lahko, ga je moč prevažati tudi po zraku. Odlikuje se po velikem akcijskem radiju — 600 km. Je zelo nizko in se lahko prikrije za majhnim zaklonom. Glede oborožitve je več izpeljank. Nekatere vrste teh vozil so oborožene z dvojnimi mitraljezom kal. 7,5 mm oziroma minometom kal. 60 mm, druge pa celo s topom kal. 90 mm, ki s svojimi kumulativnimi minami lahko uniči nasprotnikove tanke celo na razdalji do 1.200 metrov.

Osnovna enota teritorialne obrambe je v mirnem času polk, ki ima 190 vozil, od tega 50 AML. Dve tretjini AML sta oboroženi z mitraljezi ostali pa s topovi kal. 90 milimetrov. Bojna enota pa je običajno eskadron (četa), ki lahko nadzira do 1000 kv. kilometrov veliko ozemlje. Četa ima 45 vozil, izmed katerih je 16 AML (od teh ima šest vozil topove kal. 90 mm). Oklepni vod pa ima pet oklepnih in štiri izvidniška vozila.

zanimivosti

NATO KRITIZIRA DANCE

Vrhovni poveljnik NATO v Evropi general Goodpaster meni, da predlog danske vlade, po katerem naj bi skrajšali danske oborožene sile in skrajšali vojaški rok z dvanajstih na osem mesecev, pomeni slabitev danske obrambe glede na cilje, ki jih ima NATO v obdobju do leta 1978. Tako stališče je izraženo v memorandumu, ki ga je Goodpaster dostavil odboru za obrambo v danskem parlamentu.

Danski obrambni minister je odgovoril dokaj ostro. Dejal je, da bi morali na Danskem podaljšati vojaški rok na 24 mesecev, če bi hoteli upoštevati vse želje vojaških poveljnikov NATO. Minister je še dejal, da pri narodni obrambi ne gre le za to, »kar vojaški voditelji menijo, da bi bilo treba storiti v ustreznih okoliščinah, ampak je treba pripraviti še razne druge ocene. Zelo je pomembno, da ima prebivalstvo, zlasti pa mladina, pozitivno stališče o obrambi. Spricho tega in tudi zaradi drugih razlogov se je treba v prihodnje dogovarjati samo na podlagi sprememb, ki omogočajo znatno skrčenje vojaškega roka.«

VSI KITAJCI V ZAKLONIŠČIH

Ob zadnjem Nixonovem obisku na Kitajskem je novinar Piero Buscaroli zapisal v nekem italijanskem dnevniku: »Na goste je pustil izreden vtis ogled zaklonišč, v katerih je prostora za milijone ljudi.« Kitajci še nadalje grade zaklonišča tako v Pekingu kakor tudi v drugih svojih mestih. Tudi Pierre Mendès-France, nekdanji predsednik francoske vlade, se je lahko na lastne oči prepričal o izrednih prizadevanjih kitajskih oblasti na tem področju. Kitajske osebnosti, ki so ga spremljale, so mu dejale: »Mi se prav nič ne bojimo, saj v zaklonišča lahko spravimo vse naše prebivalstvo.«

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

SLOVENSKI REZERVNI STAREŠINE ZA DAN ARMADE

Široke priprave

Le še štirinajst dni nas loči od enega naših najpomembnejših praznikov — 22. decembra, dneva JLA. Po garnizijah, vojašnicah, na karavlah, vseh vojskih JLA se že nekaj mesecev živahno pripravljajo na proslavljanje, lahko pa rečemo, da nič manj široke priprave ne potekajo tudi v vseh drugih strukturah splošnega ljudskega odpora, saj je to postal tudi njihov praznik, praznik vseh, ki so tako ali drugače vključeni v obrambo domovine. In seveda, še predvsem rezervnih vojaških starešin, operativne armade v rezervi.

V Sloveniji, po naših podatkih, skoraj ni občinskega odbora ali krajevnega združenja rezervnih starešin, ki ne bi pripravljala počastitev dneva armade samostojno ali v povezavi z JLA, drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in društvi, in ki ne bo te priložnosti tudi izkoristil, da izreče priznanje tistim, ki so najtesneje in najdelavneje sodelovali z rezervnimi starešinami ali v okviru organizacije rezervnih starešin. Na republiški odbor ZRVS Slovenije prihajajo nova in nova naročila za priznanja in zlate, srebrne ter bronaste plakete, ki jih bodo rezervni starešine po slovenskih občinah podelili svojim najzaslužnejšim članom, drugim organizacijam in društvom ter enotam JLA, s katerimi so uspešno sodelovali. To bo ena od oblik, s katero bodo poskrbeli za kar najbolj slovesno praznovanje dneva armade.

Drugače pa so vse slovenske organizacije rezervnih starešin pripravljajo na praznovanje tudi na drugih področjih. V Cerklji bodo v teh dneh začeli skupaj z garnizijo JLA Velike Bloke razna športna tekmovanja turnirskega tipa; aktivni ZRVS po osnovnih šolah bodo pripravili srečanje z vojniki, tik pred praznikom pa bodo rezervni starešine skupaj z vojsko priredili slavnostno akademijo ter na njej podelili priznanja; prav na dan 22. decembra bo še tovarniško srečanje rezervnih in aktivnih vojaških starešin te občine. V občini Grosuplje bodo rezervni vojaški starešine organizirali proslavo skupaj z enoto JLA ter osnovnimi šolami Grosuplje, Dobropole in Stična ter s stiško gimnazijo.

V Idriji bodo rezervni starešine prav tako vključili v proslavo tudi šole in mladino sploh. Na osrednji proslavi z akademijo bodo sodelovali vojniki ajdovske garnizije, posebej pa bodo imeli še tekmovanje v streljanju z zračno puško; sodelovali bodo na tradicionalnem športnem srečanju primorskih občin ter obiskali vojnake na Črnem vrhu nad Idrijo in v Podlanišču. V Litiji bodo z rezervnimi starešinami sodelovali pri proslavljanju tudi pripadniki partizanskih enot, njihov bataljon pa bo tedaj prevzel tudi vojno zastavo.

V Logatcu bodo imeli rezervni starešine na predvečer praznika slovesno akademijo s podelitvijo priznanj, ki jo bo priredil poveljnik tamkajšnje garnizije, na šolah pa bodo že v teh dneh učitelji, ki so člani ZRVS, pripovedovali učencem o pomenu praznika in o ustanovitvi ter razvoju naše armade. Murškosobotski rezervni starešine so skupaj z zavodom za šolstvo svoje občine organizirali po šolah pisanje spisa, posvečenega JLA; tri najboljše po bodo nagradili. Za praznik bodo, kot drugje, imeli akademijo, skupaj s predstavniki delovnih organizacij in družbenopolitičnih organizacij pa bodo tudi obiskali obsejne postojanke ter enote JLA v Murski Soboti.

V Postojni bodo RVS skupaj z vojniki in drugimi družbenopolitičnimi organizacijami pripravili tekmovanje v streljanju in šahu; na gimnaziji, v gozdarskem šolskem centru, v vzgojnem zavodu v Planini in v osnovnih šolah v Postojni in Pivki bodo

rezervni starešine imeli krajša predavanja o armadi, zraven pa bodo predvajali še filma »Krajevna skupnost Mirna v SLO« in »Manevri Svoboda 71«; v glasilih podjetij bodo rezervni starešine tudi objavili članke, posvečene dnevu armade.

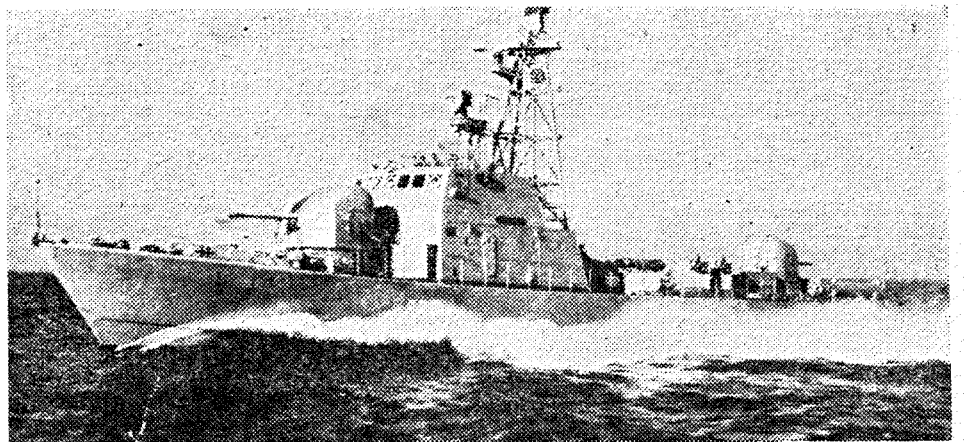
Pri občinskem odboru ZRVS Ptuj so tudi letos ustanovili skupine, ki bodo pred prazniki obiskale vseh 17 popolnih osnovnih šol šol na območju občine. V teh skupinah bodo poleg članov ZRVS še člani ZZB in pripadniki partizanskih enot in se bodo z učenci ter učitelji pogovarjali o razvoju in pomenu JLA o partizanskih enotah in pomenu organizacije rezervnih vojaških starešin, medtem ko jim bodo člani ZZB NOV pripovedovali o svojih doživetjih v NOB. Učencem bodo pokazali nekatere vrste lahkega pehotnega orožja ter nekatere filme o NOV, JLA in o SLO. Knjižnicam šol bodo v spomin na srečanje podelili knjige. Rezervni starešine so

skupaj s člani ZZB razpisali natečaj za najboljši spis o NOV in bodo najboljšim podelili lepe knjižne nagrade.

Rezervni starešine v Ravnah na Koroškem bodo v počastitev dneva armade pripravili proslavo po šolah skupaj z mladinskimi aktivni in pionirsko organizacijo, skupaj z občinsko konferenco ZMS pa so organizirali pisanje spisov o JLA po vseh višjih razredih osnovnih šol, poklicnih šol in v gimnaziji. Rezervni starešine bodo obiskali karavle in obdarili vojnake. V Tolminu bo praznovanje dneva armade povezano s tradicionalnim medobčinskim tekmovanjem primorskih občin, ki ga je letos organiziralo združenje RVS Tolmin, tekmovali bodo v streljanju z zračno puško, kegljanju in šahu, medtem ko bodo v Zalcu med drugim pripravili po šolah predavanja na temo »Vloga JLA v našem samoupravnem sistemu«.

In takih proslav bo še in še Našteli smo samo nekatere občinske organizacije, da bi pokazali, kako raznoliko je lahko praznovanje, in da bi morda dali kako zamisel tistim, ki se dela in priprav še niso lotili. A takih, prepričani smo, skoraj da ni.

MIRO ULČAR

Raketna motorna topničarka P-54 Calypso med plovbo proti Pireju.

NOVOSTI Z JONSKEGA IN EGEJSKEGA MORJA

Rakete za grške mornarje

Te dni so končno ustanovili prvi raketni divizion grške vojne mornarice, saj pod vojno pomorsko zastavo naše južne sosedse že od letošnjega poletja plovejo štiri motorne topničarke, oborožene z raketnimi izstrelki »ladja-ladja«. Te lahke in hitre ploveče bojne enote so izdelali v eni od francoskih ladjedelnic v Cherbourgu in so skoraj povsem podobne motornim topovnjakom, ki jih je ista cherbourška ladjedelnica zgradila za izraelsko mornarico in ki so s tem, da so iznenada odplule kljub nasprotovanju francoske vlade, leta 1969 povzročile dobro znani mednarodni diplomatski škandal. Tudi Izrael je svoje topničarke oborožile z raketami, vendar z raketami lastne izdelave.

Te raketne motorne topničarke so Francozi konstruirali in izdelali na podlagi svojega »obalnega patrolnega čolna« P-730 »La Combattante«, v bistvu prototipa, ki so ga spustili v morje leta 1963 in je že naslednjega leta začel pluti pod francosko zastavo. V glavnem je bil namenjen kot ogledna ladja za lansiranje prototipov francoskih raketnih izstrelkov »ladja-ladja«, predvsem zdaj že dobro znanih raket exocet.

Z izkušnjami, ki so jih nabrali s pomočjo te ogledne ladje, so najprej izdelali raketne motorne topovnjake za Izrael, potem pa še za Grčijo. Izrael je v Franciji nabavil 12 teh hitrih raketnih topničark, medtem ko je Grčija kupila štiri.

Prvo so Grki naročili v začetku leta 1969, v morje pa so jo porinili že januarja 1971. Dali so ji oznako P-53 in jo imenovali Kimotoi, po njenem imenu pa so nato poimenovali tudi tip teh topničark-kimotoi. Naslednje tri topničarke so Grki imenovali P-54 Calypso, P-55 Euniki in P-56 Nafsithoi.

Lahko bi jih imenovali tudi raketni čolni — kot pri nas imenujemo naše hitre bojne plovne enote, oborožene z raketami vrste »ladja-ladja«. In mogoče zares ne bi pošli, če bi jim rekli kar tako — čeprav obstajajo določene razlike. Nove grške topovnjake so v bistvu patrolni čolni, rakete na njih še vedno nimajo prevladujoče vloge; enako pozornost, če ne celo večjo, so posvetili na njih tudi artileriji, niso pa pozabili tudi na protipodmorniško orožje. Po drugi strani pa so naši raketni čolni, ki so oboroženi z raketami styz (kot jih je označil NATO), izrazito uradne, ofenzivne ladje. Rakete so njihovo glavno orožje, artilerija pa je le postranskega pomena in je namenjena le samoobrambi.

Z raketami najpogosteje streljajo na razdalje 20 do 25 kilometrov in sicer zato, ker je toliko oddaljen »vidni horizont« za ladijske radarje. Vse, kar je bolj oddaljeno, se nahaja za tem horizontom. Mogoče je bilo prav to vzrok, da so Francozi izbrali 25 kilometrov kot skrajni domet raket tipa exo-

cet. Skrajni domet raket tipa styz pa je precej večji. Saj ni nujno, da radarji iščejo cilj in usmerjajo rakete ravno s krova ladje; to lahko store tudi z vzpetin na kopnem in otokih ter s helikopterjev. Večji domet raket je zato lahko zelo koristen in zagotavlja pomembno prednost.

Osnovno oborožitev grških motornih topovnjakov tipa kimotoi pomenijo štirje avtomatski protiletalski topovi kalibra 35 mm oerlikon, izdelani v Švici. Nameščeni so v dve vrtljivi kupoli, od katerih je ena na kljunu ladje, druga pa na krmi, v vsaki pa sta po dva topa. Iz vsake topovske cevi lahko v minuti izstrele 550 granat, njih največji domet pri streljanju na letala pa je okoli 5000 metrov. Začetna hitrost granate je 1175 metrov na sekundo. Z istimi topovi lahko obstredujejo cilje na morju ali pa na obalnem pasu kopnega.

Zanimivo je, da so ladje tipa kimotoi oborožene tudi za boj proti podmornicam. Na krmnem delu ladje sta dve cevi za lansiranje protipodmorniških samovodljivih torpedov, to pa so verjetno spet francoski torpedi L-3 ASM, katerih premer je 550 mm, tehtajo pa po 910 kg.

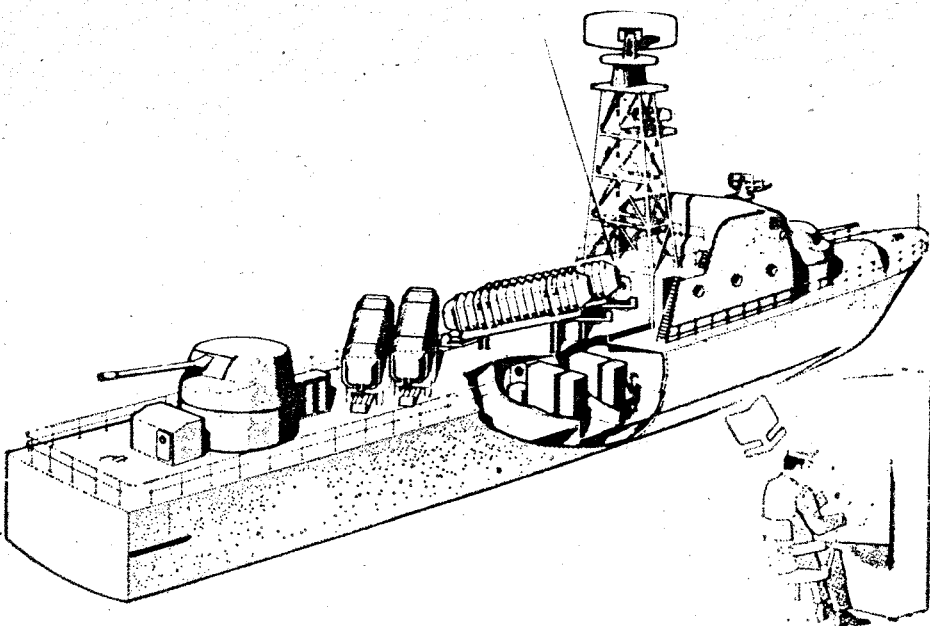
Najprivlačnejše orožje teh novih bojnih enot grške vojne mornarice pa so seveda vodljive rakete tipa exocet, ki so namenjene za napade na cilje na morskoi površini. Prvo poskusno streljanje so grški mornarji imeli letos s topničarko P-55 Euniki. Uradna oznaka raket pa je MM-38. Z ladje, s katere je lansirana, leti vse do cilja po zelo položni, nizki krivulji, skoraj tik nad morskoi površino, tako da jo je z radarjem zelo težko odkriti. Raketa tehta okoli 700 kg, eksploziv v njeni bojni glavi pa 150 kg. Njena največja hitrost doseže 1,1 maha (1 mah je 1188 km na uro), skrajni domet pa ima do 27 km.

Vsaka motorna topničarka tipa kimotoi ima po štiri lanserje za rakete exocet, ki se nahajajo za ladijsko nadgradnjo, za jamborom in pred krmnim topovskim stolpom. Dva lanserja sta obrnjena na desno, dva pa na levo stran ladje. Imajo obliko škatle in so precej manjši od hangerjev-lanserjev naših raketnih čolnih, kar pa je tudi razumljivo, saj so tudi rakete manjše in imajo manjši domet od naših.

S tem, ko je grška vojna mornarica uvedla v svojo floto te štiri raketne motorne topničarke, je napravila prvi resnejši korak k svoji modernizaciji, kajti vse do letos je bila hudo zastarela. Zdaj pa kupuje tudi nove podmornice ter nove torpedne čolne.

Pri modernizaciji svoje vojne mornarice pa je Grčija povsem odvisna od nakupov v tujini, saj njene ladjedelnice in industrija niso sposobne lotiti se takih veljih poslov.

PO FRONTU

Samo en sam operater na motorni topničarki tipa kimotoi zadostuje, da lansira raketo exocet in jo vodi proti cilju.

Zakaj malomeščanstvo?

Dnevnik je (13. novembra 1972) v svoji redni rubriki N. N. objavil prispevek z naslovom »PRESAJENO MALOMEŠČANSTVO«. Avtor je, kot ponavadi, neznan, anonimni. Upajmo, da v tem primeru ni šlo za sram ali strah. Nasprotno, pisec je zelo pogumen; tudi poetičen je in po svoje duhoviti. Hkrati pa pravi pesnikun.

Poglejmo, za kaj pravzaprav gre. Naša mladina je s pomočjo nekaterih akademskih slikarjev, modnih kreatorjev ter konfekcijskih hiš sprožila novo modo pod geslom »Lepo pristojni partizanska bluza«. Nič nenavadnega in nenormalnega in marsikdo je tovrstno pobudo mladih pozdravil. Vendar pa je v Dnevniku spregovoril tajni N. N. in med drugim zapisal tudi tole: »... to je modna konfekcija LAŽNIH (podčrtal B. J.) partizanskih uniform, ki naj bi postala velika moda... Gre za plašče in bluže bele, rdeče in roza barve, na rokavih pa naj bi nosili mladi našitke: komandir partizanske čete, načelnik štaba odreda in podobno.«

Zadeva je, vsaj po besedah neznanega avtorja, zelo resna. Mladini ponujamo »lažne partizanske uniforme!« Preplah za družbo! Kajti pozabili smo na originalne partizanske uniforme. Na kmečko ali delavsko obleko; na nemško, italijansko, rusko, angleško blužo; na obleko, ki so jo partizanski borci, ravno tako kot orožje, s silo jemali sovražniku, njegovim moralnim odpravam. To so bila skladišča partizanske opreme in orožja. Kljub temu je ta pisano oblečena in bosonoga vojska imela vendar nekaj skupnega: nepremagljivo ideologijo o upravičenosti osvobodilnega boja; vero v končno zmago nad tujim osvajalcem. Različne oziroma neenake uniforme partizanskih borcev niso nikogar motile, ker so vsi partizani na kapah ali titovkah nosili rdeče petokrake zvezde, ki tudi niso bile posebej enotne. Marsikdo si je naredil pločevinašto

manjkalo. Temno modre ali zelene vetrovke fantje kupujejo le zavoljo mode, kar še vedno ne pomeni, da je kdo vplival na njihovo ideologijo. Tovrstno modo ponuja tudi naše tržišče; ponuja torej nekaj tujega, nekaj, kar spominja na grozote vietnamske vojne. O tem je družba pred nedavnimi tudi spregovorila — jasno in glasno. Mar besede družbe niso pomenile kritiko modnega tržišča za mlade? In kreatorji in oblikovalci tokrat niso bili gluhi.

No, vrnimo se spet k uniformi. Kot je že znano, imamo v naši republiki enote teritorialne obrambe, ki jih imenujemo partizanska vojska. Ta vojska ima seveda svoje uniforme in oznake činov. Vendar bi — po merilih N. N. — tudi ta uniforma bila lažna, kajti nekdanji slovenski partizani niso niti sanjali o uniformi, ki danes sodi v opremo teritorialnih oziroma partizanskih enot, kaj šele, da bi jo imeli. Je morda tudi to »smesenje« partizanskih uniform?

Kaj pa, če je N. N. mislil na angleško blužo, ki je med vojno prihajala iz zavezniških letal? Ne, to ni partizanska bluza. Bila je in ostane le angleška, častljivi NN! Mislim pa, da današnja partizanska bluza za mlade nima nič skupnega ne z angleško ne z ameriško vojaško blužo ali vetrovko. Če pa je nova moda lov v kalnem oziroma dirka za zaslužkom, kot to ugotavlja N. N., potem je to popolnoma zgrešena moda in je že vnaprej obsojena na propad. Vendar pa še vedno ni jasno, zakaj smo pri uganjku tovrstne, naše mode za mlade »zaslepljeni z malomeščanskim okusom?« Morda bo to pojasnil N. N., ker ugotavlja, »da je to, moda mladih, ki naj bi ohranjala pridobitve naše revolucije...«

Taka ugotovitev pomeni vsaj nedovoljeno besedno igranje, če ne drugega. Pa ne mislim na nedolžne, otročje igre. Zato se znova sprašujem: ali res nameravamo z modo ohranjati pridobitve naše revolucije, kot to trdi N. N.? Ne vem, ali gre v tem primeru res za NENAMERNO napako pisca. Morda je to samo preračunano namigovanje, navzlic temu, da je vsem dobro znano, da že imamo vrsto drugih ukrepov, s katerimi ohranjamo naše revolucionarne pridobitve, in nam jih ni treba ohranjati z modo.

»Modne muhe so muhe enodnevnice,« piše dalje N. N. Pozablja pa omeniti, da je ameriška modna muha stara že nekaj let. Zakaj ni zabil takoj, ko so se na naših ulicah pojavili prvi »capitaini?« Ne vem, ali je s to modo soglašal, lahko pa trdim, da je njegovo pero v tistem obdobju odpovedalo. Lahko bi se vprašal — zakaj? Toda N. N. prerokuje, da se bodo mladi naveličali teh (seveda lažnih, op. B. J.) partizanskih oblek. In kaj jim bomo nudili potem? Neznani pisec je tudi na to vprašanje odgovoril: »Morda bomo posegli s takšno lažno ideologijo v popevkarstvo in začeli prodajati popevke — kar ne bi bilo nič nenavadnega — «Marxu raste nova brada, z Engelsom se imata rada...«

Znanstveno predvidevanje je vsekakor lepa čednost. Toda prazna modrovanja, kot je, denimo, povezovanje mode z revolucijo, ideologijo in pridobitvami, ali pa zabavljanje, da »Marxu raste nova brada« — vse to pomeni le norčevanje iz samega sebe. Kajti že danes je jasno, da se mladi ne bodo odpovedali partizanski modi, in to zato, ker je to naša moda. Partizanske bluže pa so delo predvsem tistih, ki korakajo z mladino in poslušajo njene želje.

BRANE JAKOVLJEVIČ

zvezdo, večina si jih je rezala iz rdečega platna, redkim srečnejšem so petokrako izvezle vezilje. In ko danes že razpredamo o partizanskih uniformah, lahko ugotavljamo, da je le rdeča petokraka bila partizanska uniforma.

Po končani vojni so se partizanski borci vselili v vojašnice. Tudi ta mirnodobna, regularna armada je bila še vedno glede oblek dokaj pisana. Vojaki oziroma borci in starešine so nosili zaplenjene uniforme; orožje tudi.

Avtor N. N. omenja torej LAŽNO partizansko uniformo. Morda bi bilo prav, če bi povedal, kako pa si zamišlja PRAVO partizansko uniformo! Morda, če že ugotavlja, da je današnja uniforma za mlade »presajeno malomeščanstvo«. Nasveti N. N. bi bili vsekakor dobrodošli kreatorjem partizanske mode za mlade. Tako bi s pomočjo N. N. resnica verjetno nadomestila laž! Kajti neznan pisec, očitno jezen, nadaljuje: »Zdaj smo se lotili SMESENJA naših, lastnih uniform. V iskanju zaslužka in zaslepljeni z malomeščanskim okusom, bomo preplavili trg z nečim, za kar TRDIMO celo, da je DEL IDEOLOŠKE VZGOJE MLADIH, da je to »moda mladih, ki naj bi OHRANJALA pridobitve naše REVOLUCIJE...« (podčrtal B. J.)

Kdo so tisti, ki so »zaslepljeni z malomeščanskim okusom?« Upajmo, da N. N. s tem ni mislil na napredni del naše mladine, ki z veseljem sprejema partizansko modo. Upajmo; toda avtor o tem molči. Medtem pa mladi delavci iz »Vezinex« v prostem času že izdelujejo partizanske našitke za člane svojih mladinskih aktivov. Verjetno ne brez soglasja in dovoljenja samoupravnih in drugih organov podjetja.

Zdaj pa vprašanje: Ali je res uniforma del ideološke vzgoje, kot to trdi N. N.? Je teorem o medsebojni zvezi med ideologijo in uniformo že znanstveno dokazan? Če je, potem je vsak mladenič z vetrovko ameriškega »capitaina« nazadnjaški ali vsaj ideološko nevezgoven?!? Čudne ugotovitve!

O tem, zakaj nekateri mladi nosijo dele uniforme ameriške vojske, je bilo precej govora. Pa tudi razgovorov s »kapetani« ni

Dr. Teodor Tominšek:

KOČEVSKI PROCES

(Nadaljevanje)

Pri obtožnicah Notu Stanku, Mavcu Jakobu, Jermanu Marjanu in Bačniku Marjanu pa je sodišče kljub njihovemu izdajalskemu delovanju izreklo le kazen prisilnega dela, upoštevajoč olajševalne okoliščine in to pri Notu, da je bil le kratko dobo član plave garde ter da v njej ni igral nobene aktivnejše in vidnejše vloge; pri Mavcu, da je v nekem primeru s svojim posredovanjem rešil partizanu, ki so ga hoteli Italijani ustreliti, življenje; pri Jermanu in Bačniku pa to, da sta bila očitveno zapeljana v lažno propagando in da se nista v teh organizacijah aktivno udeleževala.

Primer soobtoženega Jesenovca Gabrijela je sodišče izločilo iz tega postopanja iz razlogov smotrnosti, ker niso bile ugotovljene nekatere bistvene okoliščine, ki jih v tem postopku ni bilo mogoče razčistiti.

Smrt fašizmu — svoboda narodu!

V Kočevju, dne 11. oktobra 1943

Dr. ANTON KRŽISNIK I. r.
Dr. TEODOR TOMINŠEK I. r.

Nekaj kritičnih pripomb k procesu

Glede na opisane težavne okoliščine, v katerih je bil proces, je povsem razumljivo, da mora imeti tudi svoje pomanjkljivosti in slabosti. Omenjam nekatere, ki sem se jih zavedal že takrat in ki jih moramo ugotoviti tudi danes. Te bom skušal navesti in — kolikor se mi bo posrečilo — obrazložiti. Pravni strokovnjak s kazenskega področja bo brezdvomno našel še več napak, vendar upam, da bo ta moja razlaga le prispevala k objektivni oceni slabih strani procesa.¹

S formalno-pravne (procesualne) plati je napaka sodbe brezdvomno v tem, da v tenorju (izreku) ne precizira obtoženih dejanj, zaradi katerih so bili posamezni obtoženci oproščeni krivde. Ta pomanjkljivost gre na rovaš naglice, s katero je bilo treba opraviti proces, in neštevilnih konkretnih dejanj, ki jih je vsebovala obtožnica oz. na katero se je na sami razpravi obtožba razširila. Tudi niso bila vsa inkriminirana dejanja oz. razširitve na razpravi točno precizirana oz. formulirana. Vendar — po mojem mnenju — ta pomanjkljivost ne more biti pomembna spricho dejstva, da je sodba v vseh bistvenih točkah, v katerih spoznava posamezne obtožence za krive, popolnoma jasna in konkretna, tako da povsem ustreza tudi strogim predpisom procesnega prava. Vsekakor so vsi obtoženci lahko natančno vedeli, česa so obtoženi, česa so bili spoznani za krive in česa so bili oproščeni.

Podobno pomanjkljivost vidim v tem, da obstajajo neke divergence v izreku sodbe, kakršna je bila razglašena takoj po posvetovanju, in med tistimi v izreku pismenega izdatka sodbe.² Razlika je v podrobnosti formulaciji nekaterih točk v dejanskem stanju ugotovljenih kaznivih dejanj med enim in drugim dokumentom. Ta razlika je nastala zato, ker je bil zapis razglašene sodbe napravljen takoj na posvetovanju, ko je bilo potrebno nekatere dejanske stanove, kakor so bili formulirani v obtožnici, glede na izid razprave nekoliko spremeniti, dopolniti ali pa skrajšati, kar bi normalno zahtevalo znatno več časa od tistega, ki mi je bil takrat, tj. na posvetovanju, na razpolago. Vendar tudi ta pomanjkljivost ni večjega pomena, ker se pri primerjavi razlik v tekstu obeh dokumentov lahko ugotovi, da gre v bistvu za isto vsebino in le za malo drugačno formulacijo istega kaznivega dejanja. Ne glede na to — gledano v

celoti — nepreciznost sodbe glede nekaterih manj pomembnih oziroma bolj ilustrativnih konkretnih dejanj pač ne more niti najmanj vplivati na končno presojo temeljne krivde vsakega posameznega obtoženca in na tezo izrečene kazni.

Tretja stvar, ki na prvi pogled moti verjetno vsakega pravnika, je gotovo okolnost, da niti obtožnica niti sodba ne citirata niti na enem mestu kakršnega koli pravnega predpisa, na podlagi katerega je sodišče postopalo in izreklo sodbo. To pade v oči tembolj, ker je takrat bilo izdanih že več odlokov in drugih predpisov naših vodilnih organov (IOOF oziroma SNOO in Gl. štaba), ki so izrecno urejali tako organizacijsko kakor formalno in materialno pravno temeljna vprašanja kazenskega pregona in kaznivih dejanj, zaradi katerih so bili v tem procesu obtoženci obsojeni.³

Ta kritika formalno-pravno nedvomno drži, in to tembolj, ker ni bilo prav nobene zadržke, da se ne bi obtožba oziroma sodba sklicevala na te predpise tako v izreku kakor v obrazložitvi. Kolikor se spominjam, takrat o tem vprašanju nismo razpravljali. Vem pa dobro, da sem že takrat menil, da taka formalno-pravna utemeljitev oziroma formulacija in obrazložitev ni potrebna oziroma niti ne bi bila koristna. Saj je šlo za zelo nizkotna in podla dejanja, za katera je samo po sebi umevno, da jih nujno mora obsojati vsak pošten človek in vsako napredno ali humano gibanje, in je tudi vsakomur jasno, da zasluži storilec zanje najstrožjo kazen. Zato nikakor ni bilo potrebno, da bi to spravili še v poseben formalno-pravni okvir.⁴ To pravi sodba v svoji pismeni obrazložitvi na začetku, ko obrazlaga pojem narodnega izdajstva, in na koncu, ko govori o kazni za tako izdajstvo. Sklicevanje na splošno človeško gledanje in obsojanje, na katero se opira sodba, nekako napravi za nepotrebno in samo po sebi izključuje dopolnilo v neki pravni obliki oziroma sklicevanje na posebne zadevne odloke naše nove oblasti. Nasprotno, prav tako abstrahiranje od pozitivnih pravnih predpisov še bolj poudarja ta splošni človeški značaj naše NOB in ukrepov naše ljudske oblasti, torej jasno negacijo kakršnega koli strankarskega ali ozkopolitičnega obračunavanja z ideološkimi oziroma političnimi nasprotniki. V tem je posebna veličina naše NOB in ljudske revolucije in tako tudi poseben pomen kočevskega procesa, kajti njegovi rezultati so važni in sprejemljivi ne le za naše osvobodilno gibanje, temveč tudi za vso mednarodno javnost oz. za vse napredno človeštvo. S tega gledišča se lahko oceni omenjena formalna pomanjkljivost celo kot pomembna pozitivna stran kočevskega procesa. Vsaj moje gledanje je tako.

¹ O številnih dobrih straneh na tem mestu ne bom govoril, ker so razvidne že iz opisa celotnega poteka sodnega postopka in iz spisa samega. Sicer pa prepustim to presojo drugim neprizadetim ocenjevalcem.

² Oba originalna dokumenta sta v rekonstruiranem sodnem spisu.

³ Na primer: odloka SNOO o zaščiti slovenskega naroda in o edini narodni vojski iz leta 1941, Pravilnik Gl. štaba NOV in POS o organizaciji, postopovanju in postopku brigadnih in odrednih vojaških sodišč od 5. 8. 1943 itd. zlasti pa sklep Vrhovnega plenuma OF in IOOF z dne 26. 9. 1941, ki se nanaša prav na kazniva dejanja tega primera.

⁴ Narodnoosvobodilni boj je bil poleg odpora zoper okupatorja tudi ljudska revolucija proti takratnemu protiljudskemu družbenemu redu. Revolucija ima svojo zakonitost. Ko se razplamti, postane vsako dejanje, ki je naperjeno in izvršeno zoper bistvene interese revolucije, ZLOČIN PROTILJUDSTVU. Tak je nedvomno položaj ob kočevskem procesu in je zato taka obsodba, kot je bila izrečena, utemeljena. Saj so, kot rečeno, že najvišji organi ljudske oblasti, Vrhovni plenum in IOOF to načelo revolucije tudi v svojih odlokih jasno izrazili.

(Konec prihodnjič)

MORJE in SONCE

DELAMARIS IZOLA **IZOLA BRAND** RIBA S POVRTNINO

TO JE SVEŽINA MORJA IN SOČNI SADOVI RDEČE ISTRSKE ZEMLJE

DRAGO MAKUC:

Od preserske čete do Šercerjevega procesa

Sestavek »Od formiranja Preserske čete do Šercerjevega procesa« je napisan po magnetofonskem posnetku po pripovedovanju Draga Makuca v letu 1961. Razgovor vodila Mira Mihevc, kustos. Sestavek je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Za tisk pripravila in biografijo ter opombe napisala Rezka Traven.

Nekaj dni (menda dva) smo prebili na Bloški planoti in smo se intenzivno vadili v ravnanju z orožjem, predvsem smo se urili za napad na naselje. Tudi tedaj še vedno nismo vedeli, v kakšno akcijo pojdemo. Iz tega taborišča — mesta, kje smo bili, ne bi mogli določiti — smo odšli 19. oktobra v zgodnjih jutranjih urah. Tik pred odhodom je bil zbor polbataljona in zaprisege. Ves ta obred je vodil Ahac, ki je imel tudi kratek govor, v katerem nas je pozival, naj bomo hrabri v našem prvem napadu. Naročeno nam je bilo, da moramo za vsako ceno ujeti nekaj oficirjev. Nihče nam ni razložil, zakaj je treba dobiti žive, vendar se je med borci polbataljona kmalu razneslo, da bi nam italijanski oficirji služili za talce, ker so bili takrat v Ljubljani obsojeni na smrt prvi aktivisti OF Vode, Cestnik in Balaša¹⁹.

Za akcijo je bilo moštvo razdeljeno na skupine, tam pa so bile določene naloge ob napadu. Akcijo je vodil Ljubo Šercer. Ob vstopu v Lož sta bili postavljeni dve zasedi, glavnina pa je bila določena za napad na Lož in je štela 28 mož. V zasedi proti Staremu trgu je bilo 5 mož s puškami in strojnico, na drugi strani Loža, kjer je bila verjetnost za intervencijo manjša, pa so bili v zasedi samo trije borci. Eni so bili določeni za napad na pošto, drugi za napad na gasilski dom. Tudi člani centralne skupine so imeli točno določene naloge. Dogovorili smo se takole: ko bo zvečer ob 5. uri trobentač v italijanski postojanki v Ložu zatrobil za zbor k večerji in se bo moštvo italijanske posadke zbralo pri kotlu, bomo napadli. Pri tem dogovoru smo prezrli, da je tisti dan nedelja. Skriti v gozdu smo čakali na domenjani znak. Ob petih ni bilo nič, tudi nekaj minut čez pet še vedno nič; ob nedeljah so namreč v postojanki imeli drugačen dnevni red. Spoznali smo, da nekaj ni v redu in se kljub temu odločili za napad. V trenutku, ko smo udarili v postojanko, se je oglasil trobentač, le da tedaj ni klical k večerji, pač pa je trobil preplah. Tik pred napadom so nas Italijani zapazili.

Tu bi se za trenutek vrnil k prejšnjemu dnevu, ko smo vsi imeli vaje za napad. Tako je vadila tudi 5. Loška četa. Komandir čete je tedaj nazorno razlagal borbem, kako bo treba celoten napad izvesti. Četi so smreke predstavljale hiše. Komandir je vodil juriš. Pritekel je do prve smreke, legel in dejal: »No, zdaj si mislite, da sem padel, vi morate sami naprej izvesti nalogo.« Naslednji dan je ob resničnem napadu na Lož, menda prav s prvim strelom, ki je bil

oddan, bil smrtno zadet prav omenjeni komandir²⁰. V njegovi četi je bil tedaj mitraljezec Daki²¹, ki je v tistem trenutku prevzel poveljstvo nad četo. Predvsem nam je tedaj — za vse nas je bil to namreč ognjen krst — vtil neizmerno veliko volje in poguma s svojim vedenjem. Stal je sredi trga z mitraljezom in streljal. Mitraljez mu je nekaj nagajal, pa je Daki mirno vzel kamen in popravljal mitraljez sredi trga, sredi najhujšega ognja, ne da bi iskal kritje. Na naše veliko začudenje je sredi streljanja popravil mitraljez.

Pri napadu so bile naloge v glavnem izvršene. Nekaj dela je imela zaseda proti Staremu trgu. Posadki v Starem trgu se je verjetno zdelo čudno streljanje, pa so prišli s kamionom pogledat, kaj se godi. Pustili smo jih do kapelice pred trgov, ki smo jo prej pravzaprav nekako prezrli, kajti zdaj je Italijanom rabila za dobro kritje. Na kamionu je bilo več oficirjev (6 ali 7) kot vojakov. Kamion smo pustili do kapelice, tedaj pa smo vžgali po njih. Kamion se je ustavil. Italijani so poskakali z njega in se umaknili za kapelico. Dva sta padla pod našimi prvimi strelji. Nekdo izmed naših, kmečki fant, star lovski tat, se je postavil kar sredi ceste in z vsakim strelom zadel. Za italijansko pomoč se je stvar tragično končala. Samo enega smo videli, da je tekel nazaj proti Staremu trgu. No, za druge se nismo utegnili več brigati, ker je bil dan znak za umik.

V Ložu se je boj kmalu polegel. Italijani so se poskrili. Poleg komandirja čete²² smo imeli še eno žrtev. To je bil Bežigrajec Boris Žiberna, s katerim sva bila znanca še iz Vzajemnosti. Pred vstopom v partizane je bil delavec v tovarni Eiffel. V prvem poročilu, ki so ga naši poslali o akciji, je bilo pomotoma navedeno, da smo imeli v spopadu 3 mrtve. Poleg omenjenih dveh padlih smo imeli nekaj lažje ranjenih, težje ranjen pa je bil tovariš Pavlica²³, Ljubljčan, ki je stanoval v Ljubljani, nekje v bližini klavnice. Iz Loža smo odnesli ogromno municije, dosti pušk, odpeljali pa smo tudi 6 jetnikov: komandanta mesta Loža, 2 podoficirja in 3 vojake. Umaknili smo se v smeri Drage. Ko smo bili že daleč od Loža, smo slišali na cestah hrup motorjev: Italijani so hiteli napadenim na pomoč.

Sussak, 11. 10. novembre 19. 41 Anno XX°

GRUPPO CC. RR. (XII^a B.) SUSSAK
COMPAGNIA DI SUSSAK

SECRET

Pro. N. 83/10-S Allegati...

OGGETTO: Rende armate nel territorio della zona di Cabari.

Si comunicano le generalità delle persone arrestate in seguito alle note operazioni eseguite nella zona di Cabari:

- 1°) KILVISER Franc di Franc e di Coropecnik Maria, nato a Lubiana il 12 febbraio 1920, ivi domiciliato, via Vodovodna 60, barbiere presso Kozin Rozin, Lubiana via Turseva;
- 2°) LIPOVEC Filip di Mihael di Skabar Maria, nato a Lubiana il 27 aprile 1923, ivi domiciliato, via Reber 3, studente terza classe commerciale inferiore;
- 3°) VALI Emerik di Aloizo e di Saic Antonia, nato a Lubiana il 29 ottobre 1916, ivi domiciliato in via Japleeva 17, operaio presso la fabbrica di colori "Medic Zankl";
- 4°) GABROVEC Friderik di Jacob e di Javorsek Maria, nato a Ptuj il 20 febbraio 1924, domiciliato a Kranj, via Sma rjetna 34, installatore conduttura acqua presso l'organizzazione Toht di Kokra;
- 5°) MAKUC Dragomir di Ivan e di Kvala Francisca, nato a Rosalnica il 20 gennaio 1924, domiciliato a Lubiana, via Turseva 67, studente 5^a classe ginnasiale;

Del seznama zajetih partizanov 26. oktobra 1941 v lovski koči v Dragi; zadnji na objavljenem spisku je Drago Makuc.

Kot mule obloženi smo hodili vso noč. Ko se je proti jutru jelo daniti, smo se ustavili, da bi si enakomerno porazdelili tovor, česar nam takoj ob umiku ni uspelo napraviti. Šele tedaj smo ugotovili, da je bila cela vrsta zavojčkov zanič — tulci niso bili napolnjeni. Kolikor smo bili veseli, da žive v Italiji pametni ljudje, ki jim ni do fašističnih zmag, toliko smo bili tudi nesrečni, ker se je na ta način naša zaloga municije občutno zmanjšala. Zaplenili smo tudi blagajno. Mučili smo se in mučili, da bi jo odprli, končno se nam jo je posrečilo odpreti s strelom. V njej smo našli — 6 lir. Tako je bil naš plen precej boren: z municijo smo se mučili vso noč, a je bilo le pol dobre, potili smo se pod težo blagajne za — 6 lir, ujetniki pa so se nas strašno bali, tako da smo imeli na poti z njimi same težave. Ujetniki so se bali tudi kasneje. Le eden izmed njih je bil drugačen; pogovarjal se je z nami, največ z Radom Kogojem, morda zato, da nas je premotil, kajti ta Italijan je spotoma odmetaval različne predmete in na ta način omogočil Italijanom, da so nas lažje sledili. Seveda smo mu to preprečili, brž ko smo ugotovili njegovo namero.

Tak je bil naš pohod v smeri Drage. 21. oktobra smo se ustavili v Auerspergovih lovskih kočah nad Belimi vodami. To je bila baza, kamor smo bili namenjeni. Tam sta bili dve baraki. Pol barake smo porabili za ujetnike, preostali prostor pa zase. Tudi kuhali smo v baraki.

Iz tega taborišča mi je najbolj ostal v spominu Ante Novak, ki me je ne-
prestano zbadal, ker sem prej igral v Mrakovem gledališču, ki ni veljalo za napredno. Tu so bili še Ahac, Lipovec²⁴, Gabrovec²⁵, ki je kasneje padel in Rado Kogoj. Ti so bili z Blok²⁶. Z nami so bili še: Janežič²⁷, Iztok Zagar, Ignac Zagar²⁸, ki je bil komandir čete, Šercer, Pičulin²⁹, Gorenjc, Kvas³⁰, ki je tudi padel kmalu zatem. Na novem mestu je bilo treba takoj poskrbeti za hrano. V prvi skupini, ki naj bi poskrbela za hrano, smo bili: Ahac, vodja skupine, Gorenjc, Iztok Zagar, Rado Kogoj, Filip Lipovec, Emerik Vala³¹, Franci Kelvišar³², Gabrovec, Kvas, Miklavčič³³ in jaz. Odpravili smo se v Mikličevo lovsko kočjo nad Drago. To je bilo 22. X. popoldne. Prejšnji dan je deževalo, prav ob našem pohodu pa je začelo snežiti. Na večer smo prišli do Mikličeve kočje. Tu smo našli sina znanega ljubljanskega nemčurja Mikliča³⁴. Imel je s seboj še gospodinjstvo pomočnico³⁵ in nekaj delavcev, ker so prav tiste dni končavali dela v novozgrajeni koči.

¹⁹ Marjan Vode-Marko, Slavko Cestnik-Možek in Arpad Balaš-Arpi so bili na pohodu v partizane 4. oktobra 1941 zajeti v Polhovem gradu. Dne 7. oktobra 1941 so bili obsojeni na smrt, pomilošeni in nato obsojeni na 25 let zapor.

²⁰ Komandir Loške čete je bil Franc Hodej.

²¹ Daki je bilo ilegalno ime narodnega heroja Staneta Semiča.

²² Glej opombo 20.

²³ Zlatko Pavlica-Boro je bil težje ranjen, zdravil se je na Vrhniki pri Starem trgu in v Ljubljani. Dne 23. aprila 1942 so ga Italijani aretirali, obsodili na smrt, nato obsodbo spremenili na 25 let zapor.

²⁴ Filip Lipovec z ilegalnim imenom Jaka.

²⁵ Franc Gabrovec z ilegalnim imenom Frisko in Boro,

²⁶ Misi na borce iz Loške čete.

²⁷ Lado Janežič z ilegalnim imenom Laso.

²⁸ Ignac Zagar-Igor, pravnik, organiziral in vodil v partizane večje število študentov iz kolegija v Kolodvorski ulici (sedaj ulica Moše Pijade).

²⁹ Dušan Pičulin z ilegalnim imenom Sergej.

³⁰ Bojan Rogelj z ilegalnim imenom Kvas.

³¹ Emerik Walla z ilegalnim imenom Serajlija.

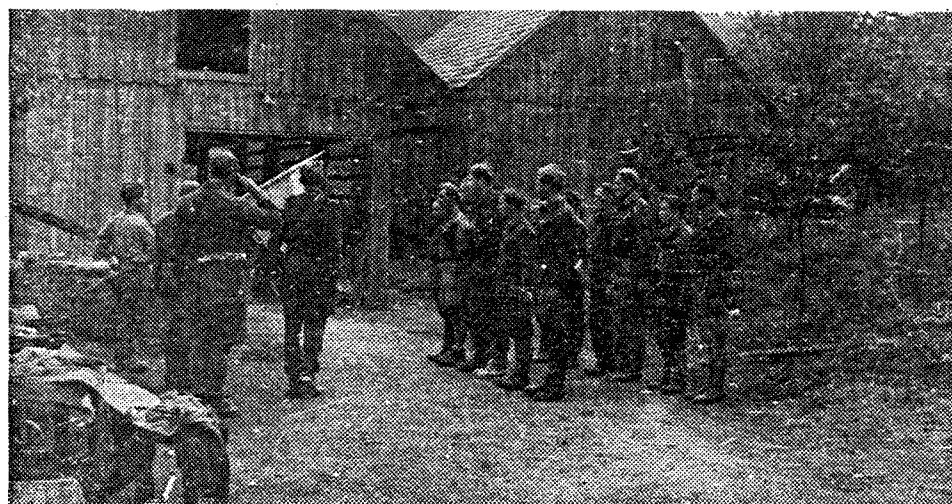
³² Franci Kelvišar z ilegalnim imenom Fiki.

³³ Miklavčič z imenom Milan.

³⁴ Miklič je bil lastnik hotela Metropol v Ljubljani.

³⁵ Gospodinjstvo pomočnica je bila Alojzija Troha. Dne 26. oktobra 1941 so jo Italijani v Mikličevi lovski koči aretirali s skupino osmih partizanov — borcev Šercerjevega polbataljona.

fotografija z vprašajem

Na vprašanje, kdo sta spremljevalca Alojza Žokalja-Džidžija iz 47. številke TV-15 z dne 16. novembra 1972, sta se nam pred prazniki javila oba pisneno. Na levi strani stoji Ivan Ponebšek-Matija, ki je bil tedaj komandant zaščitnega bataljona IV. operativne cone, na desni pa je Ivan Vavpetič-Slosar, ki je bil tedaj komandant mesta Gornji grad. Obema tovarišema se za obvestili najlepše zahvaljujemo. Dobili smo tudi že prvi odgovor na fotografijo z vprašajem, ki je bila objavljena v praznični 48. številki TV-15. In sicer se nam je oglašil Vencelj Poglajen-Miško z Vrhnike, Ob potoku 43, ki nam sporoča naslednje: Fotografija je nastala spomladi leta 1944 nekje na Štajerskem. Na njej je osebje intendature IV. operativne cone. Z leve proti desni smo: najprej jaz, Vencelj Poglajen-Miško, poleg mene stoji strojepiska Sonja, doma iz Domžal, v sredini je Mirko Miklič-Tilen, ki živi v Ljubljani. Poleg Tilna v ozadju je Lojze (partizansko ime), sedaj je tajnik občinske skupščine v Domžalah, zadnji na desni strani pa je Jože Humar-Lipah, ki tudi živi v Ljubljani. Tovariš z mitraljezom v sredini mi je sicer dobro znan, vendar se ne morem spomniti niti njegovega partizanskega imena niti ne vem o njem nič drugega. Tudi za to sporočilo najlepša hvala. Obenem prosimo tovariša Lojzeta iz Domžal, da nam o objavljeni fotografiji pošlje še manjkajoče podatke!

Nadaljujemo z objavljanjem nepojasnjenih Jakčevih fotografij. Pričujoča fotografija kaže pozdrav zastavi. Najbrž je bila fotografija posneta v Starih žagah, kjer so bile partizanske delavnice. Sporočite nam, kje točno je bila fotografija posneta, ob kakšni priložnosti in v katerem času, potem pa še, katero enoto predstavljajo tovariši na sliki, ter imena, priimke in partizanska imena za tiste, ki jih boste prepoznali!

Ne zavračajmo novosti v ortopediji!

Invalidi, ki že nekaj desetletij uporabljamo proteze, smo dodobra spoznali, kakšna proteza nam najbolj služi; ko naročimo nove pripomočke, osebnostna spoznanja posredujemo strokovnjakom in želimo, da jih upoštevajo, ker menimo, da sami najbolje vemo, kakšen ortopedski pripomoček nam najbolj ustreza.

Prav te izkušnje pa so pogosto, kot sem slišal pa tudi sam spoznal, predsodek in zadržek, da bi sprejemali moderne in boljše ortopedске pripomočke. Spoznanje o tem želim posredovati tudi drugim.

Pred skoraj tridesetimi leti sem dobil prvo podkolensko protezo, seveda klasično z običajnim strokom kot tedaj edino poznano tehnično možnost. Zaradi močne občutljivosti in slabega stanja kože na koncu krna sem imel nenehne težave in bolečine. S korektivno operacijo, ki jo je opravil dr. Debevec, se mi je stanje bistveno izboljšalo, vendar občutljivosti ter luskavosti in otracnosti kože, ki mi je povzročala težave, ni uspelo povsem odpraviti. Skupaj s strokovnjaki zavoda za rehabilitacijo sem iskal na protezi možne modifikacije, ki bi razbremenjevale stik in pritisk na občutljive dele krna. Dosegel sem relativno dobre učinke, seveda na račun večje obremenitve drugih delov krna, zlasti stegna. S tem je bila povečana atrofija, ki postane sčasoma dodatni problem. Svetovali so mi, naj poskusim s kontaktno protezo, na kar pa zaradi občutljivosti na koncu krna in slabega stanja kože niti pomisliti nisem mogel, ker mi je dotik proteze z občutljivimi mesti povzročal neprenosljive bolečine. Poskusil sem vendarle s kontaktno protezo, a sem takoj odnehal zaradi bolečin in tudi predsodka, da taka rešitev na podlagi izkušenj ni možna — odločil sem se za ne-

kakšno kombinacijo, ki pa je nosilnost prenašala zlasti na stegno, kar sem relativno dobro prenašal, vendar se občutljivosti nisem znebil.

Po tolikih letih dokajšnjih težav, ki sem se jih do neke mere navadil in jih sprejel kot normalne oziroma neizbežne, sem se po nasvetu direktorja zavoda za rehabilitacijo zatekel po pomoč k razvojnemu oddelku tega zavoda. Tam so me odločneje spodbudili, naj vendarle sprejemem kontaktno protezo. Skrbno so mi izdelali njeno ležišče, upoštevajoč moje težave. Kmalu se je izkazalo, da so strokovnjaki razvojnega oddelka imeli prav. Uvidel sem, da sem zamenjeval vzroke in posledice — občutljivost in propadanje kože je bila posledica tega, da je strok proteze pritiskal na živčevje in ožilje. Ko je ta pritisk odpadel, je postopoma odpadla občutljivost, s povečano cirkulacijo krvi pa se je izboljšalo tudi stanje kože. Seveda pa sem moral provizorično protezo preizkušati dalj časa, kot je običajno pri »starih« invalidih, ki preizkušajo opraviho kar v merilnici. Odkar nosim novo protezo, se počutim povsem prerojenega, saj je znano, kako lahko fizične težave vplivajo na psihično razpoloženje.

S tem pismom sem želel spodbuditi tovariše, ki imajo podobne težave, da naj ne zavračajo novosti v ortopediji in ne prece- njujejo lastnih izkušenj in navajenosti na določene tehnične rešitve. Hkrati želim s tem izraziti hvaležnost strokovnjakom zavoda za rehabilitacijo v Ljubljani, zlasti strokovnjakom njenega razvojnega oddelka, ki si, kot sem se prepričal, prizadevajo slediti sodobnemu razvoju ortopedije in tudi prispevati k njenemu napredku z lastnimi dognanji. MARJAN LAH

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Robert Neubauer

Rodil se je 7. decembra 1895 na Dunaju, kjer je leta 1922 promoviral na medicinski fakulteti. Bil je šef-zdravnik v Zdravilišču za tuberkulozo na Golniku do okupacije. Nemci so ga zaprli. Najprej je bil v begunjskih zaporih, nato v Šentvidu, ves čas pa je sodeloval z Osvobodilno fronto. V narodnoosvobodilno vojsko je stopil leta 1944. Vrhovni štab NOV in POJ ga je pozval, da organizira in prevzame vodstvo partizanske bolnišnice v Sant Ferdinandu blizu Barija. Konec leta 1944 je kot polkovnik postal šef sanitetne misije v Bariju, kjer je ostal do junija 1945, nato so ga premestili v Beograd kot pomočnika načelnika sanitete Jugoslovanske armade. Oktobra 1945 je kot vodja tričlanske delegacije jugoslovanskega Rdečega križa odšel v Anglijo, Kanado in ZDA. Julija 1946 se je vrnil in postal načelnik oddelka za boj proti TBC pri komiteju za ljudsko zdravstvo vlade FLRJ, potem pa je opravljal še vrsto važnih dolžnosti doma in v tujini. Leta 1956 je postal redni profesor fiziologije na medicinski fakulteti v Ljubljani in vodja fiziološke klinike, potem je bil dekan medicinske fakultete, leta 1961 pa je bil izvoljen za člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Umrl je leta 1969.

MIZAR VOLČJA DRAGA

IZDELUJE STAVBNO POHIŠTVO IN ROLETE

OBRTNO KOMUNALNO PODJETJE LENDAVA

- KOMUNALNO OBRTNA DEJAVNOST
- ADAPTACIJE STANOVANJ IN DRUGIH POSLOPIJ

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Zemljiška lastnina se je tako rekoč na zunaj razlikovala med posameznimi posestvi tako, da je bila bodisi tako imenovano ogradno gospostvo ali bolj ali manj jasno »zakoličena«, ograjena posest, bodisi da je bila teritorialno, ozemeljsko zemljiško gospostvo, ki je obsegalo zlasti velika neobdelana zemljišča, zemljo brez prave vrednosti, dokler niso iz nje začeli pridobivati sadov tlačani. Takšno gospostvo so imela predvsem pomen kot lovišča. Na njih so fevdalci naseljevali postopno koloniste, ki so jih včasih privedli ali privabili celo iz oddaljenih dežel. Tako so nemški fevdalci, cerkveni in svetni, kolonizirali z nemškimi življem prostrana prvotno slovenska ozemlja ali pa so ponekod med naše, domače prebivalstvo naseljevali kmete in rokodelce iz nemških dežel.

Gospodarjenje (ali uporaba zemlje) zemljiške lastnine, pa se je delilo na samo graščinsko posestvo — graščino ali dvor — ki ga je upravljal sam posestnik, graščak, a delali so mu, kajpak, tlačani in grajska služinčad — hlapci in dekle. Tem svojim garačem je navadno dajal tudi bivališča, lahko pa si mislimo, da jih ni nastanil v grajskih sobanah. Druga oblika uporabljanja ali obratovanja na zemljiški lastnini pa je bila kmetija. Kmet kot tlačan seveda ni bil lastnik in sedanjem pomenu besede. Bil je le podložnik, ki v dolgih obdobjih ni užival niti pravice, da bi smel zapustiti svoj suženjski dom, se kam preseliti, če mu tega ni dovolil zemljiški gospod, ki je na njegovem območju bila tlačanska kmetija. Tako je bilo treba razlikovati med dominikalno, graščinsko in kmečko ali

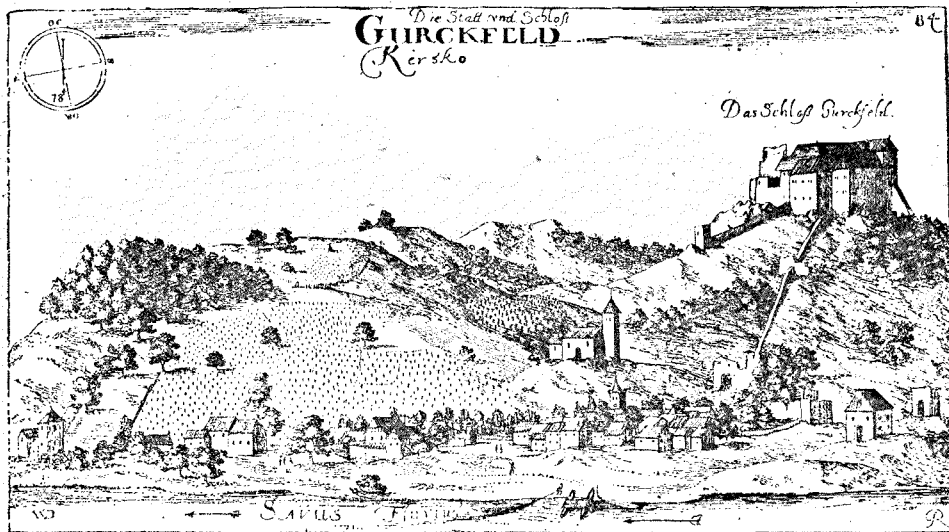
rustikalno zemljo. Kmet-tlačan je moral obdelovati zemljo s svojo družino, kakor je vedel in znal, da se je preživljal ali dokler se je sploh mogel toliko preživljati, da je hkrati pridelal še dovolj za neznosne številne dajatve, cerkveni in grajski gosposki, pa tudi za cesarja in še za obrambo proti roparskim Turkom. Povrh tega kmet večkrat ni utegnil opraviti dela doma, obdelati zemlje, posejati, okopavati, žeti itd. ob najprimernejšem času, ker je moral prav tedaj delati na tlaki na dominikalni zemlji.

Zgolj na dvornem (pridvornem), graščinskem posestvu zaposlene delovne moči, ki niso imele svojega doma, so bile morda včasih celo v boljšem položaju kot pa sam kmet-tlačan. Vendar pa se nesrečni ljudje niso skoraj nič razlikovali od sužnjev v starem veku. Njihov gospodar je ravnal z njimi kot z delovno živino. Če je že kaj skrbel zanje, je to storil predvsem iz »gospodarskih« razlogov, da ni izgubil delovnih moči. Umrljivost pa verjetno ni bila majhna med temi nesrečniki, ki so bili popolnoma prepu-

šeni nasilniku, saj je bil hkrati tudi njihov sodnik ali skratka — lastnik sužnjev. Po tedanjem pravu sicer ni imel pravice kratkoma ubiti svojega sužnja, kar je bila poglavitna ali menda edina razlika med staroveškim in fevdalnim suženjstvom. Toda komu bi graščak odgovarjal, če bi ubil koga izmed svojih sužnjev ali kdo bi mu dokazal, da je bil morilec? Zgodovina prav nič ne ome- nja, da bi graščaki ali druga gospoda komu odgovarjala za to, da je v grajskih ječah shiralo nešteto ljudi, ki se pač niso mogli ogniti svoji žalostni usodi.

Sicer ne gre za to, da bi ugibali, kdo je bil nesrečnejši — kmet-tlačan ali graščinski hlapec-suženj. Treba pa je razlikovati ti vrsti nesrečnežev, zlasti zaradi tega, ker je bila grajska služinčad ali hlapci, (zlasti tisti, ki so bili oboroženi kot grajski stražarji ali brambovci, pa najbrž tudi hlevarji, lovski pomočniki in še kdo), orodje ali nekaj takšnega kot naščuvani psi — proti tlačanom. Kadar se je graščak hotel znesti, maščevati ali nasploh zdvijati

Pogled na Krško (risba iz Valvasorjeve Topografije vojvodine Kranjske). Tudi to mesto je bilo leta 1573 priča slovensko-hrvatskemu kmečkemuuntu. Kronisti poročajo, da je takrat prodirala puntarska vojska — okrog 2.000 moč — od Brežic proti Vidmu in se pod vodstvom Nikole Kupinića utaborila nasproti Krškemu. Toda kmečko vojsko je premagal baron Jošt Turn z Uskoki.

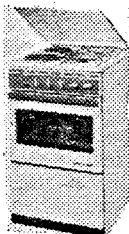
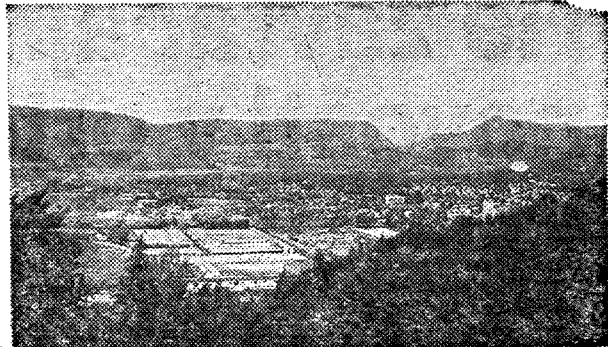
gorenje

JE NAŠLO POT DO LJUDI,
LJUDJE SO NAŠLI SREČO.

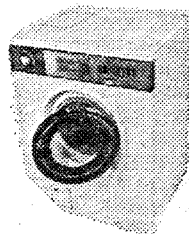
Iz velikih proizvodnih hal Gorenja prihajajo vedno novi stroji, čedalje bolj izpopolnjeni. Tehnika gre tudi na tla področja svojo pot.

Pri vseh gospodarskih aparatih Gorenja velja skupno pravilo: lepota, kakovost, ekonomičnost...

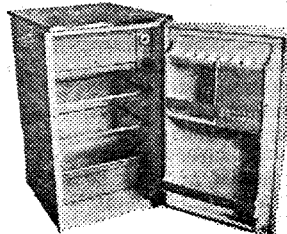
Delo s stroji Gorenja je pesem. To je lepa in prikupna pesem, ki osvaja čedalje več src, čedalje več gospodinjstev pri nas in v tujini.

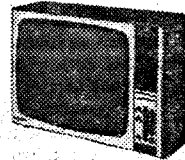
Štedilnik GORENJE
tip EP 546
Cena 1337 din

Pralni stroj GORENJE
tip 664 BIO - S
Cena 3341 din

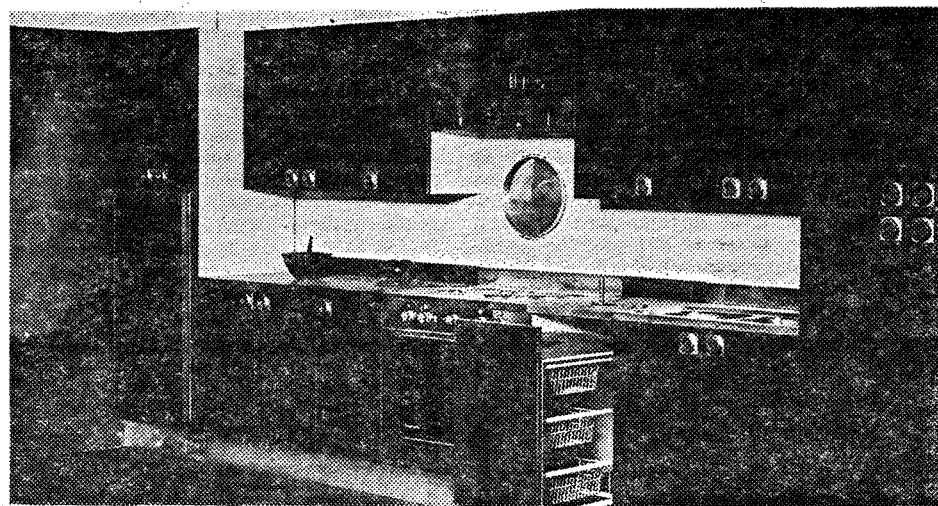

Hladilnik GORENJE tip H 715, 135 lit.
Cena 1276 din

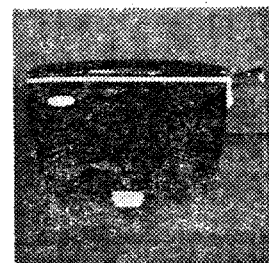

TV - Gorenje avtomatno 908
Cena 3780 din

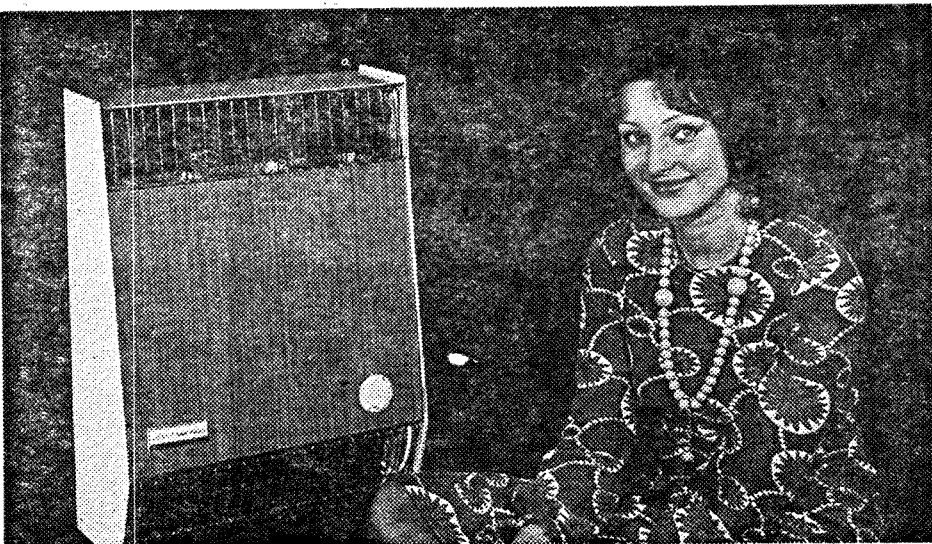
LEPOTA • KVALITETA • EKONOMIČNOST • ZADOVOLJSTVO

kuhinja »sirena« **lipa** ajdovščina
tel: 065-73011

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo — brezsumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

PREDNOSTI:

- HITRO OGREVANJE PROSTORA
- MOČNO KONVEKCIJSKO ZRAČENJE
- BREZSUMNO VLAŽENJE ZRAKA
- ZUNANJE PLOŠČE PEČI HLADNE
- NI IZZAREVANJA NA OSTALE PREDMETE
- MOŽNOST NAMESTITVE: NA STENO, OB STENO ALI OB POHIŠTVO

LIBELA

LIBELA-CELJE

MARIBORSKA CESTA 1 a
63000 CELJE, telefon: 21 - 41

LIBELA - konvektor

PUŠKARNA KRANJ JEŠETOVA 3

IZDELUJE PUŠKE
IN ORODJA
ZA CENJENA
NAROČILA JAMČIMO
S KVALITETO

nad tlačani, je poslal nadnje svoje valpte, opričnike, hlapce, ki so bili verjetno še toliko bolj kruti, ker so bili v svoji službi poživljeni. Tako je suženj tepel ter mučil druge zatirance, namesto da bi bil njegov zaveznik proti skupnemu tlačitelju.

Pozneje bomo videli, da so bili v podobnem razmerju do tlačanov, zlasti med kmečkimi upori, obmejni brambovci, vojaško prebivalstvo v vojni krajini (v Beli krajini in na Hrvaškem), tako imenovani uskoki. Ti naseljeni vojaki na kmetijah so bili pravzaprav tudi tlačani, čeprav so uživali posebne pravice in so za svojo službo prejeli celo plačo, čeprav večkrat neredno, tako da so se zaradi tega včasih celo upirali. Vendar so nastopali proti upornim kmetom še celo bolj kruto kot sama plemiška vojska. Ne le, da so pobijali upornike; kot poklicni, dobro oboroženi in izurjeni vojaki, so tudi plenili in požigali tlačanske domove, onečassali ženske, nečloveško ravnali z otroki in s starimi ljudmi.

Vendar je kmet imel tudi zaveznike, čeprav le občasno, predvsem med samimi upori — med meščanstvom obrtniki, trgovci, tu in tam celo med duhovščino, med grajskimi narneščenci, pa tudi med uskoki.

Zlasti značilno za našega kmeta-tlačana in slovenske kmečke upore je, da je kmet kar dolga stoletja gledal na cesarja kot posebno bitje, nekakšno poosebljenje pravičnosti, kot brezpogojno pravičnega razsodnika in celo kot svojega zaščitnika pred krivično, samovoljno in sovražno gospodo. Po vsem tem, kako so se kmetje celo stoletja obračali na cesarja, se mu pritoževali, ga z vsem zaupanjem prosili pomoči ter zaščite pred gospodo, vidimo, da tega največjega fevdalca ali vrhovnega nosilca fevdalizma niso nikdar istovetili z zemljiško gospodo ali se ne zavedali, da so koristili plemstvu in cesarju iste. To pa je treba najbrž pripisovati ne le slepemu zaupanju kmeta v najvišjega oblastnika kot poosebljenje pravičnosti, marveč tudi nekakšni cesarski demagogiji, posameznim nastopom cesarja, ko se je cesar postavil vsaj na videz v vlogo nepristranskega zaščitnika podložnikov in razsodnika med stanov. Stanovi so imeli pač tudi svoje posebne koristi, ki so bile bolj ali manj v navzkrižju z vladarskimi koristmi in težnjami. Zemljiška gospoda ni kdo ve kako navdušeno »odrajtovala« cesarju, kar je ta od nje terjala. Zmeraj si je prizadevala kar najbolj olajšati breme na-

vzgor, zato pa tudi kar največ preložiti navzdol, na tlačane. Hotela je obdržati kar največ oblasti nad podložniki, ne da bi jo pri tem kdo nadziral ter oviral. Cesar je v obdobju stalnih vojn, zlasti proti Turkom in Benečanom, terjala prispevke za vojne namene in nalagal dolžnosti za obrambo dežel. Hkrati se je tudi začela krepiti osrednja državna uprava, tako da so pristojnosti fevdalne uprave prehajale ali preraščale v ureditev predkapitalistične države. Tako je torej cesar med številnimi manjšimi, sicer podložnimi oblastniki postal tem oblastnikom neprijeten tekmeček. Pri tem se je rad opiral na podložnike, ki so gledali v njem zaščitnika in so se odvrčali od njegovih »tekmečev«. To se je včasih zaostri celo tako, da je plemstvo dolžilo cesarja, češ da daje potuho tlačanom. Pozneje bomo lahko videli zlasti značilno trenje med plemstvom in cesarjem po velikem kmečkem uporu pred štiristo leti, ko je plemstvo zahtevalo proste roke, da bi se masčevalo ter zdvijalo nad premaganimi tlačani, medtem ko je cesar hotel igrati vlogo pravičnega razsodnika.

5.

Dandanes razumemo navadno posplošeno kmeta v fevdalizmu skratka z imenom »tlačan« ali »podložnik«, kar pa ni dovolj jasno. Upoštevati je treba, da vse kmečko ali podeželsko prebivalstvo ni sodilo med tlačane v ožjem pomenu besede. Tako smo že videli, da je bila različna vrsta ljudi v drugačnem položaju kot kmetje-tlačani, ki je bila v službi ali sužnosti na graščinah, na domikalni zemlji. Kmetje sami, ki so živeli na kmetijah ali »kubah«, pa so se spet razlikovali po svojem gmotnem in pravnem položaju. Navadno v zgodovinskih spisih manj govorijo o tako imenovanih svobodnjakih, kmetih, ki so bili bolj ali manj neodvisni od plemske zemljiške gospode, to se pravi, da so bili nekakšni otoki sredi fevdalne zemljiške lastnine, oproščeni številnih dajatev ter obveznosti do fevdalca.

V stoletjih pred večjimi znanimi večjimi kmečkimi upori, ko pa je bil fevdalizem pri nas že na višji razvojni stopnji, se je podeželsko prebivalstvo delilo na neodvisne obdelovalce zemlje, ki jih imenujemo posplošeno tlačane, dalje na svobodnjake, ki pa njihova samostojnost tudi ni bila vselej enaka ali popolna; vsekakor je bilo tudi več

ali manj »pravih« svobodnjakov, verjetno pa so v plasti »netlačanov« prevladovali vendar bolj ali manj od fevdalca ali fevdalne oblasti odvisni ljudje. Zgodovinarji opozarjajo tudi na to, da so svobodnjaki včasih obrnili na fevdalce, graščake ali cerkevno gospodo, da bi jih vzeli pod svoje pokroviteljstvo, kar pa pomeni, da so se morali bolj ali manj odpovedati svoji neodvisnosti. Tudi življenje neodvisnih obdelovalcev zemlje, »svobodnjakov«, ni bilo zavidanja vredno. Če je že svobodnjak bil v naravnem gospodarstvu gmotno neodvisen ali da se je z vsem sam oskrboval, od živeža do obleke, si tudi sam izdeloval orodje, tako da je bil rokodelce vseh potrebnih strok — kovač, kolar, tkalec, mlinar, krojač, čevljar in celo strojar, povrh vsega pa zidar, tesar, mizar itd., je vendar moral vsaj nekoliko tudi zamenjavati blago za blago, včasih pa verjetno celo kaj kupiti za denar, ki ga pa je mogel dobiti seveda, če si ga je kako prislužil ali kaj zanj prodal.

Toda svobodnjak je bil prepuščen sam sebi, v večnem strahu pred klateži, roparskimi vitezi, graščinskimi lovci, vojaškimi ubežniki, razbojniki, večkrat pa verjetno celo pred samo mogočno zemljiško gospodo, plemstvom, saj teh mogočnikov ni nihče nadziral in strahoval. Zato je svobodnjaku večkrat bolj kazalo, da se je podredil močnemu bližnjemu zemljiškemu gospodu ali da je stopil z njim v bolj ali manj tesno gospodarsko razmerje.

Zgodovinar meni, da je pri nas najbolj razširjeno ime tlačan za odvisnega obdelovalca zemlje v fevdalizmu kot pravni izraz slabo uporabno. Kot primernejši izraz je beseda tlačan za kmeta, podložnika, ki je moral tlačaniti, to se pravi, da je delal tlako zemljiški gospodi povrh tega, da je bil dolžan izpolnjevati vse druge podložniške obveznosti. Ime svobodnjak pa je uporabljeno pravilno, ko gre za pravo svobodnega kmeta, zlasti za tisto plast kmečkih prebivalcev, ki so imeli že od nekdaj (nekateri morda celo od same naselitve Slovencev) svoje kmetije. Razlikovati pa je treba svobodina od svobodnjaka. Ime svobodin je veljalo za pripadnika župe, pozneje pa kmeta z omejeno svobodo. Toda po 16. stoletju je bil svobodin kmet, neodvisen lastnik zemlje.

(Se nadaljuje)

Vse je delila z borci...

Kmetico Marijo Mrle iz Bezgovnice pri Osilnici (rodila se je leta 1903) poznam iz pred vojne. Živela je s štirimi otroki in bolnim možem v leseni hišici. Imeli so štiri hektare zemlje in redili štiri govedi. Če bi imeli le eno živino več, bi jim že primanjkovalo sena.

Od zgodnje pomladi leta 1942 in nadalje je nahranila prenekaterega lačnega partizana. Poleti 1942 so ji Italijani požgali prav vse, družino pa so odgnali v Osilnico. Po italijanski kapitulaciji se je družina vrnila na pogorišče. Z možem sta za silo pokrila zidovje. Skrbno je obdelovala skopo zemljo in pridelek delila s partizani. Mož Jože ni bil sposoben za vojaško službo, vendar je tedaj prijel za puško in delal v enotah v zaledju. Dodelili so ga k prevoznikom. Zlasti je prevažal kožo in usnje za usnjarno notranjskega vojaškega področja v Belici — z voli.

Ko je nastopila huda lakota, sta Mrletova podarila partizanom vola. Pozneje sta dala še kravo in veliko drugega živeža. Z borci sta delila vse — dobro in slabo do konca vojne.

Po vojni sta si obnovila hišo in skromno zaživela. Nikjer nista za nič sitnara. Leta 1948 se juna je rodil zadnji otrok. Jože Mrle je umrl šest let pozneje. Mati se je poslej mučila sama na kmetiji, končno pa je ostala sama, ko so jo drug za drugim zapustili vsi otroci. Počasi je onemogla. Ni več zmogla trdega dela na hriboviti zemlji.

Srečal sem jo vso obupano, ko se je mukoma opirala na palico in s težavo premikala noge na poti iz Osilnice domov. Potožila mi je o svojih težavah in pokazala odločbo občinske skupščine z dne 27. oktobra letos. Dodelili so ji petdeset din podpore na mesec z utemeljitvijo, »da je stranka socialne moči zaradi preživljanja potrebna. Rednih dohodkov nima, je invalid, pravic in drugih virov ni mogoče uveljaviti«.

Solznih oči je končno pripomnila: »Ne potrebujem veliko. Le toliko, da bi se še zadnje dni skromno preživljala.«

Res je, da ima kočevska občina veliko takih revežev in malo denarja. Ta občina je po obsegu ena največjih, med vojno pa je bila med najbolj prizadetimi. Stežka je bilo mogoče obnoviti le mesto, Kočevje, medtem ko podeželje še nadalje nazaduje.

TONE OZBOLT

dobro je, če veste

KRVODAJALCI BI NE SMELI JEMATI ASPIRINA, preden dajejo kri. To menijo nekateri ameriški vojaški zdravniki. Češ da bi bilo v nevarnosti celo življenje bolnika, ki bi prejel kri od koga, ki je v zadnjih štiriindvajsetih urah užival aspirin. Na mednarodnem kongresu za transfuzijo letos v Washingtonu je dr. J. Collins poročal, da je aspirin za krvodajalce škodljiv, ker deluje na kri celó do 23 dni, tako da se kri počasneje strjuje. To bi utegnilo biti usodno za ranjence, ki bi prejeli takšno kri.

SLABI ČASI NASTOPAJO TUDI ZA ROPARJE. Dandanes so se ropi po bankah in sploh lov roparjev za denarjem tako razširili, da denarja ni mogoče več zanesljivo varovati s samimi še tako trdnimi blagajnami. Čedalje več je raznih iznajdb, ki onemogočajo rope. Nekateri starejši bančne varnostne naprave roparji, ki so pravi strokovnjaki rokomavharstva, sicer dobro poznajo, tako da banke več ne varujejo zanesljivo nekdanje alarmne naprave. Toda zdaj uvažajo tudi novejša iznajdbe, ki morajo ostati skrivnost, tako da o njih tudi časopisje še ne poroča. Znanje pa so nekatere novosti, ki so sicer preprosti, vendar zelo učinkoviti izumi. Kot primer naj omenimo roparski napad na nekega bančnega ravatelja v Franciji. Roparji so prisilili ravatelja, da je stopil v njihov avtomobil, ko je bil na poti iz podružnice banke v centralo z večjo vsoto denarja. Denar je imel v posebni, dobro zavarovani ter zaklenjeni torbi, torba pa je bila še priklenjena na njegovo zapestje. Roparji niso mogli priti do denarja drugače, kakor da so najprej prepilili veržico, ki je priklapala torbo na zapestje bančnega ravatelja. Ko se jim je to končno posrečilo, pa so nenadno prestrašeni zbežali. Po njihovi obleki in rokah je namreč brizgnilo rdečilo, ki se je razlilo hkrati tudi po bankovcih. Tako so bili roparji in denar ožigosani s kemikalijo, ki je ni mogoče očistiti iz obleke in ne umiti z rok, zaznamovanega denarja pa bi tudi ne mogli uporabiti.

ZRAČNE BLAZINE ZA VARSTVO PRED PROMETNIMI NESREČAMI uvažajo v Ameriki. Sprva so začeli uspešno preskušati zračne blazine za varstvo pri čelnih trčenjih z avtomobili, nato pa so preskusili še novo vrsto podobnih blazin, ki naj bi varovala pred stranskimi (bočnimi) trčenji. Tudi ti preskusi so bili uspešni in kaže da se bodo zračne varnostne blazine hitro razširile, saj bodo marsikje na prodaj že letos. Verjetno je, da bodo v prihodnosti tudi predpisali varnostne blazine v avtomobilskem prometu.

REŠITEV NAGRADNE KRIŽANKE »GLIN« št. 43

VODORAVNO: Terorist, Aragonka, Togo, tir, Nazarje, Uri, Erik, Trajan, Jovanka, Romana, Arenas, ataka, nk, ps, bar, stopa, sla, otava, atek, epiteton, Donit, Nona, tek, raka, spake, tram, Ot, kita, Etna, vezano, tri, uk, okno, Roa, Ecija, al, Prešeren, anilin, sn, Ida, Renata, testat, ac, na, TI, Glin, Frsat, iverka, VR, Jaera, Zale, arak, Aman.

Knjižne nagrade prejmejo: Kranjec Ema, Kristanova 27, p. 63000 Novo mesto »Sveti Urh« — Merjasec Anton, Šibenška 6., p. 61000 Ljubljana »Beg z morišča« — in Zalar Janez, Golnik 34, p. 64204 Golnik »Prvi bataljon«.

Knjižne nagrade bodo razposlane po pošti.

UPRAVA

NOVEMBRske NAGRADE

Spet smo pobrskali po kartoteki naših naročnikov in izvlekli tri naslovne listke naročnikov, katerim podeljujemo ročne ure. Tokrat prejmejo ure: Jerica Kogej, Vojsko 28, p. 65280 Idrija; Tine Rus, Dobrovice p. 68332 Gradac v Beli Krajini in Mihael Trampuž, Oktobrske revolucije 23, p. 66310 Izola.

Nagrade pričakujte v najkrajšem času — hkrati pa vam čestitamo z željo, da tudi v bodoče ostanete zvesti svojemu glasilu.

UPRAVA LISTA

GRAND HOTEL UNION LJUBLJANA

— gostinska in hotelirska dejavnost Obiščite naše obrate v Ljubljani:

KLETNA RESTAVRACIJA
SMREKARJEV HRAM
TAVCARJEV HRAM

Tujske sobe — izbor najboljših pijač in jedi.

PROMETNA DEJAVNOST: mestni promet v Ljubljani in na Jesenicah. Medkrajevni potniški promet v Sloveniji in drugih republikah. Tovorni promet s tovornjaki in specialnimi vozili v tu in inozemskem prometu. Poslovalnice so v Celju, Mariboru, Kopru, Radencih, Trbovljah, Zagrebu in Beogradu.

HOTELSKA DEJAVNOST: Bled — GOLF hotel, PARK hotel, Gozd Martuljek — hotel ŠPIK, Velika planina — hotel ŠIMNOVEC, Ljubljana — pension VIATOR, Kottje — hotel RIMSKI VRELEC, Prevalje — pension POLJANA, Črna — hotel PLANINKA, Metlika — hotel BELA KRAJINA, Semič — hotel SMUK, Črnomelj — hotel LAHINJA, restavracija GRAD.

VIATOR ima sistem žičnic na Veliki planini, na Španovem vrhu in v Gozdu Martuljku

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

Prijeten dan v osnovni šoli Vas-Fara ob Kolpi

V petek, 17. novembra 1972, so imeli šolarji in njihovi starši v osnovni šoli Vas-Fara ob Kolpi nadvse prijeten dan. Ves dan je bilo v šoli živahno, otroci so se pomešali s starši, učitelji pa so imeli veliko dela.

Na osnovni šoli Vas-Fara že več kot 15 let deluje pionirski odred. V okviru tega odreda pa so v zadnjem času pokazali še prav posebno dejavnost pionirji-zgodovinarji. Zato ni slučaj, da so se odzvali pozivu Zveze prijateljev mladine, ki je ob 30. obletnici pionirske organizacije skupno z republiškim odborom ZZB NOV in Zavoda BO-REC iz Ljubljane razpisala nagradno nalogo »Prve pionirske organizacije v mojem kraju«. Z vso otroško zagnanostjo so ob podpori in pod vodstvom učiteljev-mentorjev pionirske organizacije ter učiteljev-zgodovinarjev začeli zbirati gradivo in ga oblikovati. Tako so na posvetu pionirjev-zgodovinarjev v Cerknem osvojili prvo mesto.

Za ta dan so pionirji pod vodstvom učiteljev pripravili zanimivo razstavo narodno-

osvobodilnega boja v dolini ob Kolpi. Provi-zorično, vendar vsebinsko lepo zaseden razstavni prostor v eni od učilnic šole je nudil celovit pregled razvoja in rasti narodno-osvobodilnega boja ter ljudske oblasti v tem kraju. Vse polno drobnih, vendar pomembnih dokumentov je ob razstavi eksponatov, zaplenjenega orožja in opreme izpričevalo, da je ljudstvo ob Kolpi vedno in z vso vnemo sodelovalo s partizani.

Zgodovino tega kraja in delovanja pionirske organizacije vse od začetka 1942 so nato pionirji v okviru kulturnega programa za šolarje in starše predstavili v zanimivem recitalu, ki je na prijeten otroški način povedal vse, kar je potrebno, da v kratkem času spoznaš ta kraj.

Na koncu kulturne prireditve pa je tovariš polkovnik Zdravko Klanjšček, predsednik komisije za zgodovino pri RO ZZB NOV Slovenije, izročil pionirskemu krožku zgodovinarjev prvo nagrado, ki so si jo prislužili v Cerknem.

TONE TURNHER

Obiskali so pionirski odred »TV 15« v Poljanah

Ze nekaj let je tega, kar so odbor nekdanjih partizanskih kurirjev in vezistov, Slovenija avto, hotel Turist in uredništvo našega časnika prevzeli pokroviteljstvo nad osnovno šolo v Poljanah oziroma pionirskim odredom »TV 15«.

Predstavniki pokroviteljev so pred kratkim, kot to store nekajkrat na leto, šolo obiskali in prinesli darila. Nekdanji partizanski vezisti so ji poklonili gramofon z radioaparatom, šest plošč z govori tovariša Tita in polurni film o njegovem življenju, predstavniki hotela Turist in Slovenija-avto šolske potrebščine, naše uredništvo pa zbirko knjig, ki jih je izdal zavod Borec.

Po krajšem kulturnem programu — izvedli so ga učenci in učenke pionirskega odreda »TV 15« — je stekla beseda o nadaljnjem sodelovanju. Prihodnje leto bo namreč podružnična šola v Poljanah ukinjena in trinajst šolarjev bo nadaljevalo pouk v osnovni šoli v Dolenjskih Toplicah, ki bo dograjena prihodnje leto. Sklenili so, da bodo tako odbor nekdanjih partizanskih kurirjev in vezistov kot Slovenija avto, hotel

Turist in uredništvo našega časnika obdržali pokroviteljstvo nad partizansko vasio Poljane, tu in tam pa se bodo z darili spomnili tudi nove šole v Dolenjskih Toplicah. Slednja bo nosila ime »Baza 20« ali »Partizanski Rog« in v svojem šolskem programu — kot cerkljanska šola, čeprav ne v tolikšnem obsegu — odmerila posebno mesto obujanju tradicij narodnoosvobodilnega boja.

Spomini na Lavrencijevo goro

Te prijazne gore nad Studenim pri Postojni se marsikdo rad spominja. Med osvobodilnim bojem so imeli borci za vrhom te gore svoje postojanke. Kurirje je vodila skrita pot čez goro do njihovih postaj.

Gora se dviga 1090 m n. m. nad vasjo Studeno. Z vrha se odpira prelep razgled proti Kamniškim planinam, na hrvaško stran čez pivsko ravnino in tudi proti triglavskemu pogorju. Med dvojnimi vrhom stoji tristo let stara cerkva (sezidana leta 1672) in uspešno kljubuje poletnim nevihtam ter zimskim viharjem.

Med fašistično okupacijo, ko je bilo v naših krajih prepovedano vsako gibanje, je bila marsikomu edino razvedrilo, da je napravil izlet na goro, kjer se je čutil svobodnejšega. Stevilni so zahajali na vrh ob avgustovskih nedeljah, ko so se lahko izgovarjali, da gredo k maši; tiste dni se je oglašala slovenska pesem s svobodnih višin, ko so jo naši zatiralci sicer povsod prepovedovali.

Ko pa je napočil čas našega boja in so oživeli naši gozdovi, so tudi na tej gori dajali borcem zavetje. Za vrhom Lavrencijeve gore je bil nastanjen dolomitski odred. V taboru je imel tudi tehniko. Tiskali so »Dolomitski glas«, ki smo ga brali s takšnim zanimanjem, ko nam ga je prinesel kurirček Jožek. Fantje pri dolomitskem odredu so imeli propagandne naloge. Pomagali so pri listu »Podgorski odmevi«, ki ga je urejala partizanska učiteljica Boja, Ivanka Gruden. Pobudo za ta list je dala sekretarka rajonskega odbora ZMS za Podgoro Alojzija Penko-Milojka iz Šmihela. Fantje pri tehniki so dali v ta namen matrice in

papir. Pomagali so tudi opremiti naslovno stran lista.

Gora je bila od spredaj lepo gladka, prijazna, takoj za cerkvico pa so gozdovi skrivali, česar se je sovražnik tako bal, da se je le redko upal približati vrhu...

ANDREJ MIKLAVČIČ st.

ISKRA

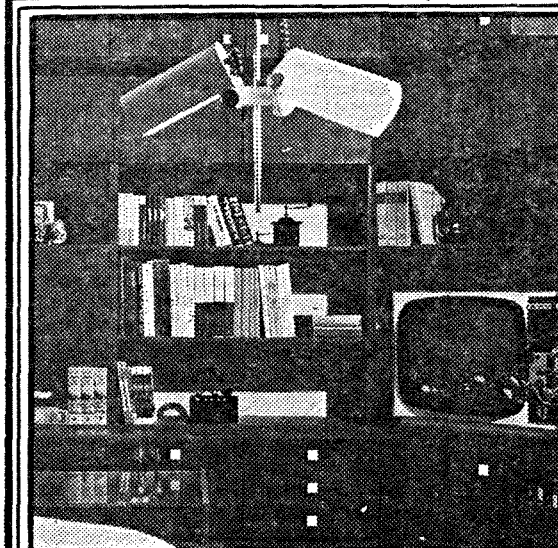
Tovarna avtoelektričnih izdelkov
Nova Gorica —
v Združenem podjetju
ISKRA KRANJ

priporoča

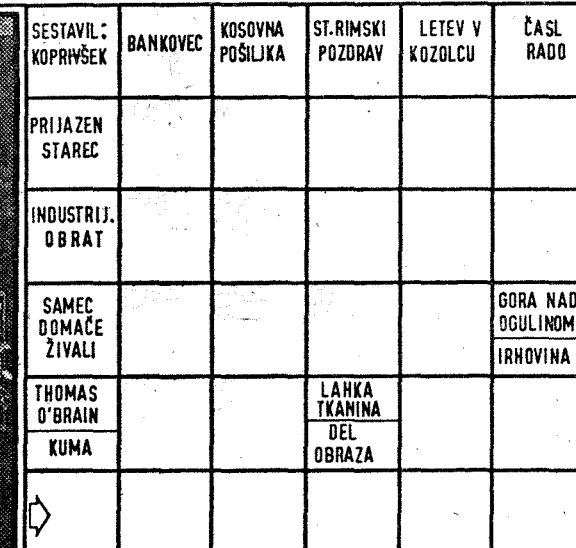
svoje proizvode avtomobilski industriji, servisnim delavnicam in ostalim potrošnikom:

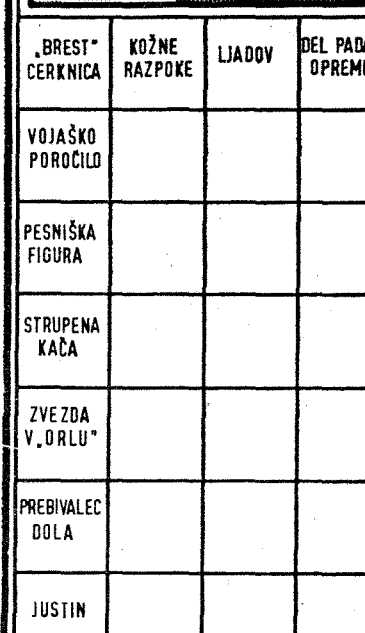
ZAGANJALNIKE — DINAME —
ALTERNATORJE — REGULATORJE —
VZIGALNE TULJAVE —
MAGNETNE VZIGALNIKE.

Nagradna križanka „BREST“ št. 46

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	BANKOVEC	KOSOVNA POŠILJKA	ST.RIMSKI POZDRAV	LETEV V KOZOLCU	ČASL RADO	TUJEK V KAMNINI	KLICA
PRIJAZEN STAREC							
INDUSTRIJ. OBRAT							
SAMEC DOMAČE ŽIVALI					GORA NAD OGULINOM IRNOVINA		
THOMAS O'BRAIN KUMA			LAHKA TKANINA DEL OBRAZA			OLUPEK	
						MORSKI JEZEK	
						ANTIČNO MESTO RAZDALJE	
VOJAŠKO POROČILO			NENADNA SMRT BUCHWALD		LUKA NA J. ARABIJE KORALNI OTOKI		PRITOK VISLE ISTOST
PESNIŠKA FIGURA			2 DATIV			IVJE ENICA	MUSLIMAN. VERSKI POGLAVAR
STRUPENA KAČA			TELESNA STRAŽA ZAPOREDNI ČRKI		IZDELKI IZ TESTA VROČI VODNI HLAPI		
ZVEZDA V „ORLU“			TANTAL NAKANA		IT.FILMSKI REŽISER MONGOLSKI VLADAR		RIM. BOG LJUBEZNI
PREBIVALEC DOLA			TEKSTILNA DELAVKA MESTO POD URALOM			ZAČETNIK ARIANIZMA	OSVEŽUJOČA PIJAČA
JUSTIN			CE TUNG		ANETOV ROMAN VULKAN NA SICILIJ		OVOJ ESTONEC
	SOSEDNJI ČRKI	OPNA STVAR			OREL IZ GERMANŠKE MITOLOGIJE	NAŠ OTOK TONA	TORINO MARX
				IMPERIA	BREZVERKA KALCIJ		
						OPOMBA	JANEZ TRDINA
							UMETNOST (latin.) M. PEVSKI GLAS
	ČAČAK		GREŇČICA			1 8	MIRUJOČI DEL MOTORJA ZVIJAČA 2.IME
							ASTATIN Ž.IME
							BEOGRAJSKI TEJNIK
							AFRIŠKI VELETOK
							STAR SLOVAN

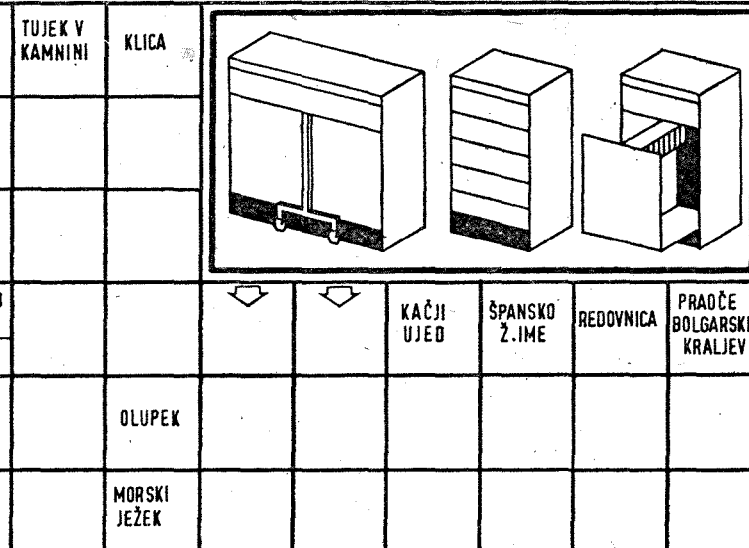
Nagradni kupon 46

Priimek in ime _____

poklic _____

točen naslov _____

SOCIALNI POLOŽAJ							
POHLEP PO BOGASTVU							
IDA KRAVANJA							
NEUMEN							
NADAV							

Razpis nagradne križanke

Industrija pohištva »Brest« iz Cerknice, ki je prejšnji mesec praznovala petindvajsetletnico, torej srebrni jubilej, se vam tokrat — ne prvič — predstavlja z nagradno križanko.

Marljivemu kolektivu ponovno čestitamo za jubilej in dosežene delovne uspehe.

Vas, dragi reševalci — upamo, da ste se spočili v prazničnih dneh — pa prosimo, da križanko re.

šeno pošljete na naš naslov do 18. decembra 1972
z označbo »Brest 46«.

• Že 21. decembra boste lahko prebrali v številki 51/52 pravilno rešitev in imena tistih, ki bodo prejeli tri knjižne nagrade: »Sveti Urh«, »Beg z morišča« in »Prvi bataljon« založbe Borec, podeljene med troje izzrebanih.

Uredništvo in uprava

ZAVAROVALNICA „SAVA“

ZAVAROVANJE PREMOŽENJA OBČANOV

Zavarovanje je posebna gospodarska dejavnost, katere temeljni namen je zagotoviti gospodarsko varnost.

Delovanje zavarovalnice sestoji iz zbiranja premij, ki so delež sodelujočih na skupni škodi, ter nadomeščanje škod ob nastalih zavarovalnih primerih.

Delo zavarovalnice navzven je nekakšna prodaja nevidnega blaga, tj. zavarovalnega kritja. Zato je še posebej potrebno, da obstaja pismena pogodba o zavarovanju, zavarovalna pogodba. Dokument o zavarovalni pogodbi imenujemo zavarovalno polico. V polici mora biti določeno, za katere vrste nevarnosti oz. rizikov je neka stvar zavarovana, pod katerimi pogoji, za kakšen čas jamčenja in za kakšno premijo. Zavarovalni polici so priloženi splošni zavarovalni pogoji, mnogo-krat tudi posebni zavarovalni pogoji, včasih pa še konkretnjša določila ali klavzule. Za veljavnost pogodbe je potrebno, da polico podpišeta zavarovalec, tj. tisti, ki se zavaruje, in zavarovalnica. Ta se obvezuje, da bo ob primeru škode izplačala pripadajočo odškodnino.

Zavarovanje se običajno sklepa za eno leto, tako da se nadaljuje iz leta v leto, dokler ga katera od pogodbenih strank ne odpove; če pa se sklene na določen rok, npr. 5 ali 10 let, odpovedi ni, zavarovalnica pa lahko v takšnih primerih pri nekaterih zavarovalnih vrstah odobri tudi poseben popust. Pravilno sklenjeno zavarovanje zahteva, da mora biti zavarovalna enota, ki jo običajno določi zavarovalec sam, enaka ali čim bližja resnični vrednosti zavarovalne stvari. Če je zavarovalna vsota nižja, pride do podzava-

nja je namreč, da zavarovanje v nobenem primeru ne sme omogočati obogatitve.

Sklepanje zavarovalnih pogodb na terenu opravljajo zastopniki ali poverjeniki zavarovalnice. Zavarovalnice jih imajo v vseh večjih naseljih. Zavarovanje lahko sklenemo tudi direktno v pisarnah zavarovalnic v vseh večjih krajih.

Vsaka zavarovalna polica se v zavarovalnici temeljito pregleda, da se preveri računski in ostali del pogodbe. Tak pregled je nujno potreben, da se preprečijo morebitne nejasnosti ali spori, ki bi lahko nastali ob zavarovalnem primeru ali tudi sicer. Vsaka polica, zlasti pa tista, ki se nanaša na večji riziko, ima pozneje še dolgo pot znotraj zavarovalne hiše, zlasti je važna statistična obdelava podatkov.

Z zavarovanjem je seveda nujno povezana možnost nastajanja škod. Brž ko nastane škoda, torej zavarovalni primer, je zavarovalec dolžan obvestiti zavarovalnico oz. njenega najbližjega predstavnika. Zlasti pri večjih škodah je nujno, da se škoda prijavi čimprej. Zavarovalnica pošlje na prizorišče škode takoj svojega cenilca, ki si škodo ogleda in jo oceni. Če se zavarovalec z oceno škode strinja, je praviloma tak zavarovalni primer hitro rešen, odškodnina pa izplačana v nekaj dneh. V vseh drugih primerih pa splošni zavarovalni pogoji določajo poseben postopek, zato je primerno, da se zavarovalec ob sklenitvi zavarovalne pogodbe podrobneje seznani z vsebino splošnih zavarovalnih pogojev.

Katere vrste zavarovanja predvsem prihajajo v poštev za našega zasebnika, občana?

STANOVANJSKO ZAVAROVANJE

Je novejša vrsta zavarovanja, ki je zaradi obširnega zavarovalnega kritja postalo že nekako ljudsko zavarovanje. Krije predvsem škode na stanovanjskih premičninah tako kot požarno zavarovanje, vendar krije tudi škode ob času selitve. V to zavarovanje je vključena odgovornost zavarovalca, njegovih mladoletnih otrok in oseb v družinski skupnosti pri opravihi hišnih poslov. To zavarovanje krije tudi nevarnost vlomske tatvine in ropa, deloma tudi navadne tatvine, z omejenimi vsotami jamčenja. Do zneska 200.—

din so s tem zavarovanjem krite škode na oken-skih steklih stanovanja. Možno je dodatno zavarovati gospodinjske stroje in aparate tudi še proti nevarnosti delovanja električnega toka.

Višina premije se določa po velikosti stanovanja in kvaliteti stavbe. To zavarovanje je sklenjeno v vsakem primeru na vsakokratno resnično vrednost, zato tudi ne more priti do podzavarovanja, če so ob sklenitvi bili upoštevani pravilni podatki.

VLOMSKO ZAVAROVANJE

Zavarovanje proti vlomski tatvini in ropu se izključno nanaša na premičnine v zaklenjenih prostorih in trdno zgrajenih stavbah oz. stanovanjih. Denar, vrednostni papirji, koleki, poštné znamke, hranilne knjižice, dokumenti, načrti, licence, drago kamenje, plemenite kovine, nakit in razne zbirke pa morajo biti razen v zaklenjenih prostorih spravljene še v posebnih hraniščih, kot so blagajne, trezorji, vzdane kasete ipd. Pri zavarovanju slik, kipov in raznih drugih umetnin večje vrednosti je primerno, da zavarovalno vsoto za vsak predmet posebej določi strokovnjak (tako imenovana taksirana vrednost). Vlomsko zavarovanje se sklepa bodisi na zavarovalno vsoto ali pa na posebno vsoto jamčenja (tako imenovani prvi riziko).

Pri likvidaciji škod morajo biti vidni sledovi vloma ali ropa, sicer škode ni mogoče priznati. Zavarovanje krije do višine 2 odstotkov prave vrednosti zavarovanih stvari tudi škodo zaradi poškodb, ki jih vlomilci povzročijo na delih stavbe ob vlomu ali poskusu vloma.

Vlomsko zavarovanje je za občane priporočljivo zlasti pri nenaseljenih ali le občasno naseljenih počitniških hišicah, pri obrtniških delavnicah pa tudi pri stanovanjih, v katerih so predmeti večje

vrednosti: razne umetnine, zbirke, nakit ipd. Za te večje vrednosti namreč običajno stanovanjsko zavarovanje ne daje popolnega jamstva za vlom, zato je potrebno skleniti posebno dozavarovanje za razliko vrednosti. Višina premije pri vlomskem zavarovanju je odvisna od nastanjenosti oziroma nenastanjenosti stavb in od vrste predmetov, ki jih želimo zavarovati.

ZAVAROVALNICA „SAVA“

CESTNO PODJETJE NOVA GORICA

vzdržuje

magistralne
in regionalne ceste
in izvaja vsa dela
s področja nizkih
gradenj.

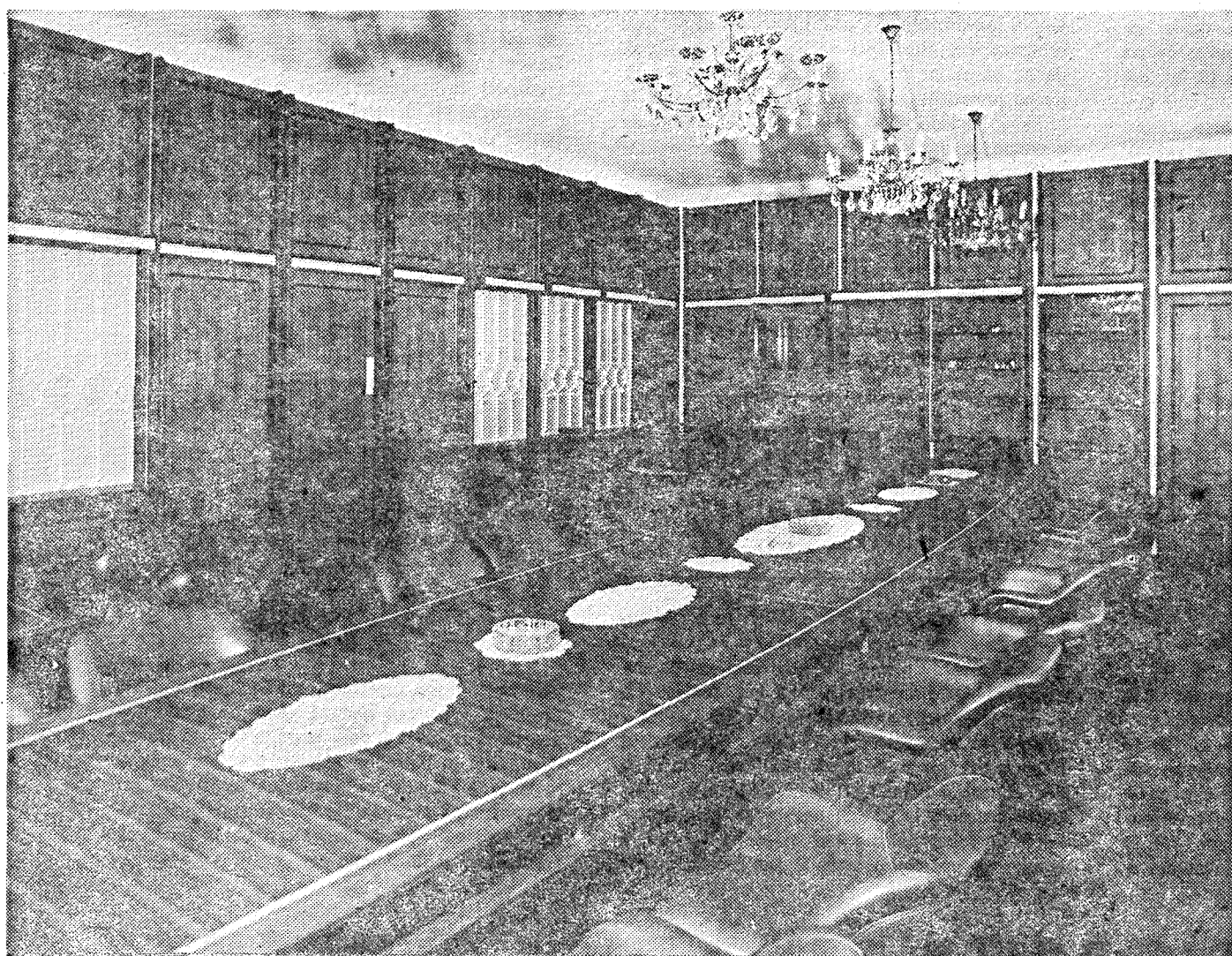

AVTOPREVOZNIŠKO
PODJETJE

AVTO PROMET GORICA NOVA GORICA

AVTOBUSNI PROMET
TOVORNI PROMET
TURISTIČNE USLUGE

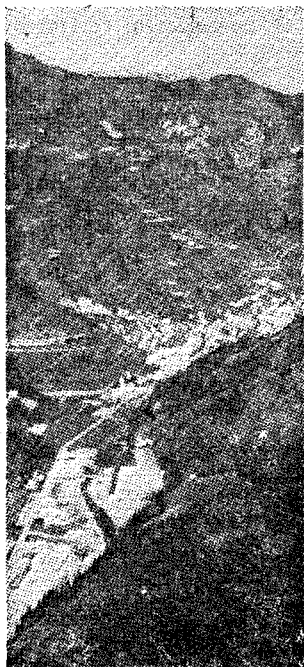
PRIPOROČAMO OBISK
LOKEV, ZIMSKO
ŠPORTNEGA SREDIŠČA
IN SKALNICE,
KAMOR VAS ZAPELJE
GONDOLSKA ŽIČNICA.

V NAŠIH PRODAJALNAH
V LJUBLJANI, MARIBORU,
CELJU, KOPRU, KRANJU,
MURSKI SOBOTI, NOVI GORICI,
ŽALCU IN V VSEH DRUGIH
VEČJIH KRAJIH JUGOSLAVIJE
NUDIMO VSE VRSTE
SODOBNEGA IN STILNEGA
POHIŠTVA — SPALNICE,
DNEVNE SOBE, OTROŠKE SOBE,
KOMADNO POHIŠTVO,
SEDEŽNE GARNITURE,
KUHINJE, GOSPODINJSKE
APARATE IN KOMPLETNO
OPREMO ZA STANOVANJSKE
IN DRUGE OBJEKTE

CENTRALA LJUBLJANA,
TITOVA 51
TELEFON 321-441

lesnina

TOVARNA ELEKTROTERMIČNIH
APARATOV

CERČNO

Ob 25. letnici podjetja — srebrnemu jubileju iskrene čestitke vsem poslovnim prijateljem, delovnim kolektivom in delovnim ljudem z željo za čim plodnejšim poslovnim sodelovanjem v bližajočem se 1973. letu

novo mesto
ragovška 7a

izdeluje:

- elektrospojne elemente
- elektrokonfekcijo in elektrotermične aparate

**TUDI OTROCI NAJ BODO ZA DEŽ,
SNEG IN DOBRO OBLEČENI IN OBUTI**

ZDAJ IMATE PRILOŽNOST, KI VAM JO NUDI

Ljubljana - Kočevje - Škofja Loka - Velenje

Na izbiro je spet
nova pošiljka **OTROŠKE ITALIJANSKE
ZIMSKE IN CELOLETNE
OBUTVE** za otroke vseh starosti

in na ODDELKU ZA OTROŠKO KONFEKCIJO
je v prodaji lep asortiment

**TOPLIH-ZIMSKIH
OBLAČIL
ZA VAŠE
MALČKE**

Novoteks

TEKSTILNA TOVARNA NOVO MESTO

Tkanine, ki jih proizvaja »Novoteks« Novo mesto, pretvarjajo želje v stvarnost. Idealne so za izdelavo modelov, ki jih že dolgo želite.

»Novoteks« vam nudi metrsko blago:

— iz čiste volne — diolena in jersey — prav tako pa tudi moške, ženske in otroške hlače iz teh vrst blaga.

Proizvodi tovarne »Novoteks« so elegantni in praktični.

Ne pozabite! »Novoteks« Novo mesto

INDUSTRIJSKO PODJETJE ZA PREDELAVO KOVIN IN PLASTIČNIH MAS

Telefon: 75-050

Telegram: MEHANIKA LENDAVA

Poštni predal 28

INDUSTRIJSKO PODJETJE ZA PREDELAVO KOVIN IN PLASTIČNIH MAS »MEHANIKA« LENDAVA

SE PRIPOROČA S SVOJIMI IZDELKI

DELI ZA DEŽNIKE IN VRTNE SENČNIKE — BRIZGANIMI IN VAKUUMIRANIMI PLASTIČNIMI IZDELKI
— ORODJI ZA OBDELAVO IN BRIZGANJE VRTOV IN NASADOV.

Besedo ima partizanski apotekar

Njihove oči so bile kakor mračna dolina, z vekami, ki so spominjale na dimno zaveso — tišina pred novo, krvavo preizkušnjo. Pod stoletnimi debli je človek neboljen; ranjeni partizan med pisanjem cvetjem je podoben nesmislu. Obdan s človeško stisko, ceni vsako pomoč — tudi drevo, neznamenit cvet ali drobno bilko...

Tovariš Tone je pol zdravnik, so šepetali borci. Pod njegovimi rokami se rastline spreminjajo v zdravila. Morda bi jim moral povedati, da ne želi postati pol zdravnika, da hoče biti le cel farmacevt.

Leta 1936 je končal študij farmacije na zagrebški fakulteti. V šestintridesetih letih se da spoznati smisel poklica, za katerega si se odločil. Kdo je dandanes farmacevt? Ali je potreben akademski naslov za človeka, ki v lekarni prodaja zdravila? Nekdanje delo apotekarjev je prevzela farmacevtska industrija. Farmacevt pa... poskuša ostajati vez med industrijo in potrošnikom.

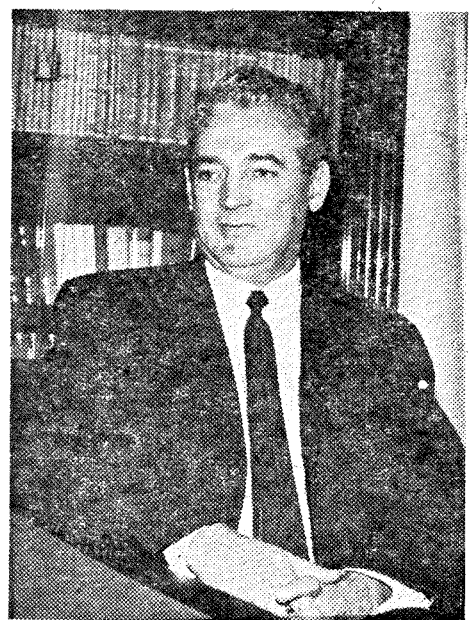
Za nekaj trenutkov se bova vrnila v čas pred tridesetimi leti. Dr. TONE PRIVERSEK, bili ste partizanski farmacevt!

»Vidite, veliko razmišljam o izkušnjah, ki smo si jih pridobili farmacevti med NOB. Ko sem predaval na Srednji farmaceutski šoli v Ljubljani, sem poudarjal pomen farmacije v vsaki obliki gverile. Priznat moram, da ne razumem tistih posameznikov, ki kažejo brezbriznost do obravnavanja zdravilnih rastlin. Na večini fakultet po svetu dajejo temu poglavju farmacijske znanosti poseben pomen.

Kako je bilo med partizani? Mnogi našega dela niso razumeli, morda ga niso hoteli razumeti. Ponavadi smo bili farmacevti samo nekakšni intendantji za nabavo zdravil — najpogosteje v senci zdravnikov. Naše nezadovoljstvo je bilo verjetno upravičeno. Ste opazili, da tudi danes, po toliko letih, ni zaslediti podatkov o delu farmacevtske službe med narodnoosvobodilnim bojem. Tudi partizanski zdravniki se pri pisanju spominov našemu delu največkrat previdno izognejo.

Za vojsko brez klasičnega zaledja pa so zdravila velik problem. Zavezniki so nam v glavnem pošiljali sredstva za narkozo, proti nalezljivim boleznim; borec z žulji na nogah pa je bil primoran hoditi brez čevljev, noge je imel zavite le v krpe. Kadar razmišljam o tem pomembnem delu našega življenja, razmišljam tudi o obvezni improvizaciji, ki so jo znali borci najbolj ceniti. Proti diareji smo dajali navadno oglje. Ker nismo imeli vazelina, smo mešali zdravila z maslom in mastjo. Znano je, da vpliva na celjenje telesnih ran tudi zrak. V gozdovih so se pozdravile rane v mnogih krajšem času, kot bi se v nezdravem mestnem ozračju. Menda bi vam moral govoriti o smrekovih iglicah, ki smo jih namakali v žganju in z njimi preganjali prehlad, ob pomanjkanju vitaminov pa smo jih tudi kuhali, ker je v njih vitamin C. Tako smo med drugim preprečevali izpadanje zob. Naj vam naštejemo nekaj rastlin...«

Spomnim se, da mi je pripovedoval o tem, da je nekoč hotel postati strojevodja. Takrat so stanovali ob Dravi. Splave so delali, kurili kresove in žvečili kislice. Ob koncu prve svetovne vojne, ki je med drugim

Dr. Tone Privrsek

zahtevala tudi življenje Tončkovega očeta, so se preselili v Maribor.

Lani se je odpravil v Dravsko dolino. V Muti je še vedno stala hiša, v kateri se je rodil — majhna in sramežljiva, prav taka, kot je bila nekoč.

Ptice selivke se dvignejo pod nebo in se ob letu vrnejo od koder so prišle. Tudi leta izginejo v daljavo in se čez čas vrne samo še spomin.

»Spominjam se... v apoteko, med stekleničke in alkoloide, med zdravilne preparate, se je tihotapilo pričakovanje nečesa. Hoté ali nehoté si postal del gibanja, ki je hotelo streti preživelo, ponižujoče in izkoriščevalsko.

Kranj... otok Krk, dolgi gimnazijski hodniki in protiokupatorski letaki, ki sem jih puščal v zadnji klopi... Za nekatere zadeve ni človek nikoli prestar. Tudi previden ni nikoli dovolj. Italijani na Krku so bili zelo strahotepni in prav zaradi tega tudi zelo nevarni. Neke noči so v prepričanju, da so naleteli na skupino partizanov, pobili čredo ovac in nekaj krav.

Ko danes premišljujem o tistih dneh, se mi ne zdi nenavadno, da so v ranem avgustovskem jutru leta 1942 obkolili hišo, prežec na okna in vrata kakor krvoločna zver. Bil sem zaprt s člani mestnega partijskega komiteja, obtožen komunizma, širjenja komunistične propagande med srednješolsko mladino.

Takrat, v zaporu, se je rodilo neko novo spoznanje, ki je bilo tako zelo drugačno od apotekarske izoliranosti, laboratorijskih raziskovanj...

Najhuje je bilo, ko so me na Reki zaprli v samico in me z betonom ločili od tovarišev. To je bilo boleče, kot so bile besede zaporniškega pometaja: »Kaj si pa naredil, da te bodo ustrelili?«

Sredi septembra so nas odpeljali v južno Italijo. Bil sem spet med njimi, med svojimi tovariši. Prava beseda ob pravem času je lahko kakor kruh, svež in dobro zapečen. Ne čutiš stenic, ledenega mraza, ki se dviga iz betonskih tal, ne utrujenosti ne lakote. Čudno se ti zdi le-to, da stojijo ob robu oljčnih nasadov, lepo urejenih vinogradov, sadovnjaki z breskvami, figami in hruškami, nenavadne stožčaste hiše z majhnimi linami namesto oken in s sivim škrljavcem pokrite, kjer bi morala biti opeka. Razmišljam, kako ubogi so ljudje, ki morajo tu stanovati. Toda preden prideš takemu pomilovanju do kraja, izveš, da poš v teh trullijah, sredi province Bari v Alberobelli, slon na robu časa, ki se bo iztekel v ne gotovosti. Toda ta negotovost se je razblinila v nič še pred padcem Badoglije vlade. Konec avgusta smo pripravili kres — spomnil sem se na čas, ko sem zvečel kislice — v ogenj smo vrgli Mussolinijevo sliko in smo peli pogrebni marš.

Vse skupaj se je začelo na novo v Toma ju, v tržaško-kraškem bataljonu, o katerem danes ničesar ne slišim. Komen, Podlipa, Branki... Seveda se spominjam datuma: 14. september 1943. Mesec dni pozneje sem prišel v Dolomitski odred. Poslali so me na Gorenjsko s pojasnilom, da potrebujejo farmacevta. V Prešernovi brigadi sem postal sanitetni referent. Ko sem uredil bolnišnico Prešernove brigade v Davči, so me poslali v 31. divizijo na Planino. Komisar mi je naročil, naj organiziram apotekarsko omrežje v severozahodnem delu Slovenije. Iz Davče sem jo mahnil v Selško dolino in v Bukovščico, kjer sem se povezal s terenci. Kmalu mi je uspelo dobiti zvezo s Kranjem in s številnimi drugimi kraji.

Čez čas so me poslali v Čepovan, v štab 9. korpusa. V veliki kraški jami sredi Trnovskega gozda sem naredil dve apotekarski skladišči. V Trebuši sem uredil apoteko, kjer smo izdelovali mazivo, razstopine proti srbečici, zaprtju... Pa skladišča na Predmeji... Januarja 1. 1945 so me poklicali na sanitetni oddelek pri glavnem štabu Slovenije, v Belo krajino. Vedno bolj sem spoznaval, kako pomembno je poznati zdravilna zelišča v okolju, kjer se zadržuje vojaška enota.

Vrniva se v sedanost. Erote JLA na ju gu naše države posvečajo tovrstni farmaciji pravo mero pozornosti. Kaj pa pri nas? Še vedno ne morem razumeti, da na slovenski fakulteti zanemarjajo tisti del študija, ki razlaga pomen naravnih zelišč... znanje, ki je neprecenljive vrednosti tudi v vojnem času.

SILVO TERSEK

Najmlajši Slovenec-partizan, ki je 15 let star padel v Srbiji že leta 1941, je bil Egon Pertot.

Njegov oče, po rodu iz Trsta, je bil pred vojno učitelj, glasbenik in pevovodja v Mariboru. Nemci so ga po svojem prihodu k nam za več mesecev poslali v zapore v Gradcu in na Dunaju. Brez njega so njegovo družino 4. julija 1941 s 7. transportom odpeljali v Srbijo. Nemški seznam izgnanih Slovencev navaja, da so bili v tem transportu: mati Mara, otroci Ljuba, Egon, rojen 8. marca 1926, in najmlajša Mileva.

Tako je 6. julija več kot 300 oseb prek Sarajeva in Užica prispelo v Čačak, mesto v dolini Zapadne Morave. Od tam so večji del družin razdelili po vaseh v okolici. Povsod so domačini Srbi z ljubeznijo in gostoljubjem sprejeli brate Slovence.

Pertotovi so se nastanili v vasi Mojsinje in takoj našli najboljše prijatelje. Sprejela jih je družina učitelja Djurica, ki med okupacijo ni hotel počevati. Pri delu na njegovem posestvu

navalili na partizansko ozemlje v Srbiji. Dne 27. novembra so vdrlj tudi v Gornji Milanovac. Tukaj se je pri železniški postaji Egon vgnezdil v zaklonišče in je streljal kakor najbolj izkušen strelec, dokler ni porabil vse municije. S praznim mitraljezom se ni mogel več braniti in tudi ne prebiti se iz sovražnikovega obroča. Zabili so ga. Menili so, da bodo v roke dobili moža zrelih let. Ostrmeli so, ko so videli, da jih je zadrževal golobrad fantič. Zvezali so ga.

Na tej železniški postaji je služboval železničar Renčelj, doma iz Stor pri Celju. Potrudil se je, da reši življenje mlademu rojaku. Stopil je pred nemškega majorja in poprosil zanj. Tedaj je Egon poln poguma in prezira do okupatorja dejal:

»Ne maram milosti od teh ljudi, ki jih sovražim!«

Tisti večer so nedičevci njega in še drugega partizana postavili pred naglo sodišče, in oba že pol ure kasneje ustrelili. Še drugo jutro sta ležala med tračnicami za kolodvorom.

Fran Roš:

MITRALJEZEC EGON

Ilustracija: Evgen Sajovic

so Pertotovi radi pomagali. Vsi Djurici so bili naprednega mišljenja, zato so jih izdajalski četniki sovražili. Nekoč so pridivljali v vas in dedu Mihajlu prerezali vrat.

Tukaj so Pertotovi dobro živeli, le misel na očeta Milana jim je bila bridka. Dolgo o njem ni bilo glasu. Potem so slišali, da so ga baje na Dunaju ustrelili. Sin Egon, ki je nazadnje bil dijak 4. razreda nižje gimnazije v Mariboru, pa je še bolj zamrzil nemške naciste. Sklenil je, da se jim bo maščeval.

V Mojsinju se je ustavila tudi družina Pertinačeva iz Sentjurja pri Celju. Bila sta to brata Anton in Stanko, sestra z otrokom in njihov oče. Ze 16. avgusta 1941 sta oba brata odšla v partizane. Sledili so jima še drugi Slovenci, tako da je v ljubičkem bataljonu bilo zdaj kar 13 Slovencev, došlih s 7. transportom pregnancev.

Tedaj je nekega večera Pertotov Egon povedal svoji materi, da hoče oditi v partizane tudi sam. Premlad da je še, je menila mati v skrbeh.

»Nihče ni premlad za boj proti okupatorju,« ji je odvrnil.

Ponoči ga je zmanjkalo. Za svojih petnajst let je bil to nenavadno resen in preudaren fant. Postal je borec 3. čete ljubičkega bataljona, ki ji je komandir bil Sredoje Urošević, učitelj in rezervni poročnik. V tej četi je bil mitraljezec Anton Pertinač, po poklicu jamski zidar. Pomočnik mu je postal mladi Egon. Kmalu je lahko izpričal svoj pogum pred Nemci v bojih za Kraljevo in Čačak.

Tedaj je Urošević prevzel poveljstvo nad bataljonom, kot komandirja cete pa ga je zamenjal Anton Pertinač. Zdaj je Egon postal prvi mitraljezec.

V bojih jeseni 1941 so partizani osvobodili večje ozemlje Srbije s središčem v Užicu. Dne 28. septembra so pogнали Nemce tudi iz Gornjega Milanovca. V spopadih tu je bil Anton Pertinač dvakrat laže ranjen, nato pa še tretjič prav hudo v obe nogi in trebuh. Zdravil se je skrit pri kmetih v okolici mesta. Njegovega brata Stanka pa so četniki tedaj ujeli in zaklali.

Dva meseca je Gornji Milanovac bil svoboden. Potem so Nemci, četniki in izdajalski nedičevci z velikimi silami

Prihodnji dan so nemška letala ponovno močno bombardirala že prej poškodovano mesto. Vendar so zadrženi nasprotniki mogli zavzeti Gornji Milanovac šele potem, ko so se partizani proti poldnevni pomaknili v hrib. Ta dan so sovražniki ujeli še deset partizanov in jih postrelili. Prejšnji dve in še te žrtve so domačini zagrebli na pokopališču.

Tako je Egon Pertot junaško padel 27. novembra 1941, star 15 in pol let. Medtem so nacisti njegovega očeta iz dunajskih zaporov premestili v zloglasno beograjsko Glavnjačo. Ko so ga končno izpustili, je poizvedel za naslov svoje družine. Pohitel je k njej v Mojsinje, toda svojega dragega Egona ni več našel živega.

Ziv pa je ostal Anton Pertinač, bivši mitraljezec, ki mu je Egon sprva bil pomočnik. Ko je hudo ranjen ležal pri kmetih v okolici Gornjega Milanovca, so ga Nemci 7. decembra 1941 skupaj s šestimi ranjenici ujeli. Vse so prepeljali v mestno bolnišnico. Med zaskrbevanjem so jih topli in pri tem so Pertinaču dvakrat zlomili ranjeno nogo. Napol ozdravljene so odpravili v Kragujevac in tam ustrelili. Toda Pertinač je imel srečo. Dva dni pred ustrelitvijo je ponoči skozi okno bolnišnice pobegnil k partizanom, ki so v bližini čakali nanj. V Crni gori ga je partizanski zdravnik dvakrat operiral. Za silo ozdravljen se je boril dalje in opravil važne naloge. Danes živi v Celju kot upokojenec-invalid. Svoje ga mladega soborca Egona Pertota se z ljubeznijo pogosto spominja.

Pertotova družina se je po vojni vrnila v Slovenijo — brez Egona.

Oče Milan je kmalu spet obiskal Srbijo, da poišče grob svojega sina, a ga tudi s pomočjo domačinov ni mogel več najti. Obstal pa je pred spomenikom nad pokopališčem in mestom Gornjim Milanovcem. Napis na njem je posvečen mnogim borcem in žrtvam, padlim za svobodo vseh jugoslovanskih narodov. Posvečen je tudi Egonu Pertotu, mlademu mitraljezcu — junaškemu Slovencu, ki ga je bratska srbska zemlja sprejela vase.

berilo za mlade

Pri zamejskih Slovencih

Dne 19. novembra smo se taborniki ter medvedki in čebelice čete Črički partizanskega taborniškega odreda Bičkova skala iz Ljubljane odpeljali z dvema avtobusoma na izlet k zamejskim Slovencem v Italijo.

Pot nas je vodila skozi Kozino na Bazovico, kjer smo imeli prvi postanek. Tu so nas čakali taborniki rodu Modri val. Poklonili so nam svoje taborniško glasilo. Pri spomeniku padlim slovenskim fantom — Bidovcu, Milošu, Marušiču in Valenčiču — so nas pozdravili namestnik staroste rodu Modri val Milan Pahor, urednik Primorskega dnevnika Stanislav Renko in Živa Gruđen, ki nam je pripovedovala o prvem tržaškem procesu. K spomeniku smo položili šopek, Alenka Severjeva je recitala Kosovelovo pesem Bori, vsi skupaj pa smo zapeli Kje so tiste stezice.

Nato smo se odpeljali v Trst. Člani rodu Modri val so nam razkazali Slovenski kulturni dom. Vsi smo ga občudovali, saj je zelo lep. Po ogledu smo odšli v slovensko vas Doberdob. Tudi tam so nas z veseljem sprejeli. Ob spomeniku nam je spregovoril župan Andrej Jarc, mi pa smo izvedli krajši kulturni program. Tudi tukaj smo položili cvetje in poklonili županu skromno darilce v spomin na naše prvo srečanje.

V stari Gorici smo si s taborniki Modri val ogledali stari grad nad mestom. Tabornik nam je razkazal okolico in nam pokazal mejo med Jugoslavijo in Italijo. Potem so nas povabili na ogled slovenskega dijaškega doma, kjer žive učenci in dijaki, ki obiskujejo slovenske šole v Gorici. Preden smo se poslovili od prijaznih gostiteljev, smo se zbrali v jedilnici, kjer nam je starešina tabornikov pripovedoval o njihovi organizaciji in zaželel, da bi se še kdaj srečali. Tudi mi smo jih povabili, naj nas obiščejo in pridejo na naše tabornjenje prihodnje leto v Belo krajino.

JOŽICA DOLINAR-TROBENTICA

Tabornica Alenka Severjeva je pred spomenikom na Bazovici recitala Kosovelovo pesem Bori.

NISO POZABILI KRAJEV, KI SO JIM POMAGALI IN NUDILI ZAVETJE

Še enkrat: Iskrena hvala

PREŽIVELI ČLANI KOLEKTIVA CENTRALNE TEHNIKE KPS, KI JE BILA MED NARODNOOSVOBODILNIM BOJEM NA OBMOČJU KOČEVSKÉ REKE, SE RADI SPOMINJAMO LJUDI, KI SO JIM TEDAJ KAKORKOLI POMAGALI, IN JIH TUDI VEČKRAT OBISČEJO. POSEBNO POZORNOST POSVEČAJO OSNOVNIM SOLAM. TAKO SO NAS 13. NOVEMBRA 1972 PRESENETILI Z IZREDNO DRAGOCENIM DARILOM, KI STA GA PRIPELJALA ČLANA TEGA KOLEKTIVA. DAROVALI SO NAM 121 KNJIG NASIH NAJBOLJSIH PISATELJEV IN 7 UMETNISKIH REPRODUKCIJ V BOGATIH OKVIRIH. IZ SRCA SMO HVALEŽNI VSEM, KI SO AKCIJO PODPRLI, POSEBNO PA SE NEKDANJEMU VODJI CENTRALNE TEHNIKE KPS TOVARIŠU MILANU ŠKERLAVAJU — PETRACU, KI JE TAKO SMOTRNO USMERIL SREDSTVA ZA BOGATITEV ZNANJA MLADINE NA NASI SOLI. POSKRBELO BOMO, DA BODO DARILA SLUŽILA SVOJEMU NAMENU.

MARIJA VOLF — V IMENU UČENCEV IN UČITELJEV
OSNOVNE SOLE VAS — FARA

Župan Doberdoba Andrej Jarc je prisluhnil čebelicam, najmlajšim članom partizanskega taborniškega odreda Bičkova skala iz družine Črički, ki so pred spomenikom padlih borcev izvedli krajši kulturni program.

Kurirjev grob

Dan pred dnevom mrtvih smo se taborniki Selškega odreda iz Železnikov napotili v Studensko grapo. Pot je bila dolga, toda lepe partizanske pesmi so pregnale utrujenost. V grobu, h kateremu smo bili namenjeni, je pokopan mlad kurir. Padel je v zasedo in fašisti so ga ubili.

Ko smo prispeli do groba, smo ga najprej uredili, nato pa nanj položili cvetje in prižgali svečke. Medvedki in čebelice smo zapeli več partizanskih pesmi, ki smo se jih naučili v šoli in na taborniških sestankih. Ko je bil program končan, smo odšli zadovoljni domov, saj smo se oddolžili spomenu padlega junaka.

JANJA KALAN

kramljanje

Spoštovana tovarišica Milena!

Taborniki odreda Bičkova skala, ki delujejo v Ljubljani za Bežigradom, so konec novembra priredili zanimiv izlet v zamejstvo. Obiskali so tamkajšnje tabornike ter se ustavili v Bazovici, Trstu, Doberdobu in Gorici. O obisku v zamejstvu vam v prilogi pošiljam sestavek, fotografiji in pesmico. Verze je napisala tabornica Pika. Po izjavi tabornikov radi objavljate podobne sestavke in upam, da jih ne bova razočarali.

Prisrčen pozdrav!

Marta Lešnjak
iz Pionirskega lista
61000 Ljubljana

Spoštovana tovarišica Marta!

Srečanja z bežigrajskimi črički so vedno prijetna in žal mi je, da so tako redka. Slednje besede sem namenila njim, vam pa danes le iskrena hvala za čas, ki ste mi ga poklonili.

Lepo pozdravljeni!

MILENA

Draga urednica!

V hrvaški ženski reviji sem zasledila podlistek Zene in vohunstvo. Prebrala sem članek, ki govori o hrvaški partizanski vohunki Aniti Drobnič-Mrdjenović. Sestavek je zelo zanimiv, saj opisuje junaška dejanja mlade medicinske sestre, ki je ni bilo strah iti k ustaškemu ministru zaradi partizanskih sirot na Kozari. Tudi sam ustaš je občudoval njeno junaštvo. Članek vsebuje več hrabrih dejanj pogumne mladinke. Menim, da bi bilo delo primer-

no tudi za našo stran, zato sem ga pripravljena prevesti. Objavljena je tudi Anitina slika. Čakam samo še vaše besede, tovarišica Milena. Če menite, da bi bilo dobro objaviti zgodbu, mi odgovorite.

Prejmite lep pozdrav!

Mirjam Race
II. prekomorskih brigad 53
66000 Koper

Draga Mirjam!

Zapis bom z veseljem objavila, saj posvečamo dogodkom med narodnoosvobodilnim bojem zunaj naše republike — ne po naši krivdi — bore malo prostora. To vrzel žal lahko zapolnimo malodane samo s prevodi, vašimi prevodi. Zato pohiti, priloži fotografijo in glej, da zgodba o Aniti ne bo daljša od štirih tipkanih strani.

Lepo pozdravljena!

MILENA

POLONA KRESAL-PIKA:

Topleje od tisoč sonc

Sonce je mrzlo sijalo,
burja je mršila drevje,
nam pa je v srcih toplo postalo
in tako bo — ostalo:
zakaj trdna odločnost v očeh,
nekaj trdnega v naših ljudeh govori,
da ga ni, ki bi jih strl zares.
Koliko sem jih videla?
Dva, tri, štiri...
A vendar vem,
da je tako pri vsch.
Kajti bratje in sestre
na drugi strani meje
imajo sonce, ki greje
topleje od tisoč sonc.
To so njihove oči,
to so njihova srca,
to so njihove besede.
Tako malo jih je,
naših bratov in sestra,
ki so za ogradam
meja, a povem vam:
oni so del nas
in s trdno voljo
bodo obdržali svoj glas
materine govorice,
borili se bodo
za vsak delec resnice —
in mi jim bomo pomagali,
da bomo še boljši
bratje in sestre postali.

V Bosni

Ko so leta 1941 pridrveli k nam Nemci, so najprej začeli preganjati izobražene Slovence. Tudi mojega strica Bratka so hoteli zapreti, a jim je pobegnil. Nekaj časa se je skrival pri Kav. čičevih v Savinjski dolini, včasih pa tudi v gozdu. Nekega septembrskega dne so ga policisti zalotili doma v Imenem. Skupaj s sedemnajstletnim bratom Zvonkom so ga odpeljali v rajhenburski grad in ju potem izselili v Bosno. Stric Bratko je moral prisilno delati v premogovniku v Brezi. Čez nekaj časa je ušel in se vključil v 33. moslavaško partizansko brigado.

Nekega dne leta 1944 so se bližali Velikim Zdencem, kjer so se srdito spoprijeli z veliko kolono ustašev. Pošteno so jih premikastili, ustaše namreč, in vsaj za nekaj časa osvobodili Velike Zdenice.

Stric Bratko se je spomnil, da so prav sem izselili tudi Pregradove iz Pod-

četrčka. Ves vesel jih je poiskal in lahko si mislite, kako so se ga razveselili. Medtem ko je bil v gosteh, so ustaši dobili pomoč in napadli Velike Zdenice. Partizani so se morali zaradi sovražnikov premoči umakniti, pa tudi domačinom so hoteli prizanesti, ki bi lahko bili žrtve v bitki. Stric se je hitro poslovil, stekel na cesto in za hišnim oglom že zaslišal ostre glasove. Tiho je skušal smukniti s ceste. Prepozno! Pred seboj je zagledal ustaša in kar otrpnil. Ustaš je zamahnil s puškinim kopitom proti stričevi glavi. Stric se je nagnil nazaj. Puška ga je oplazila samo po ustih in bradi. Sam ne ve, kako je zmogel suniti sovražnika, da se je zvrnil po tleh. Potem je skočil s ceste v zaklon. Močno je krvavel in šele zunaj nesrečnih Velikih Zdencev izpljunil žganek, ki se mu je naredil v ustih. Izgubil je štiri zobe — in od takrat je bil brez zob partizan.

Danes skoraj ni mogoče opaziti, da ima spredaj umetne zobe. Nikoli ne bo pozabil, kako se je rešil v Velikih Zdencih. Pregradove pa še vedno rad obišče, ko so zdaj spet srečni v lepo obnovljenem domu v Podčetrčku.

LUČKA LEŠNIK

besede in dejanja

NE DELAMO VPRAŠANJA ...

Ne delamo vprašanja iz tega, kaj kdo ima, marveč iz tega, kako si je to pridobil. Vztrajamo pri načelu, da naj vsak dela po svojih sposobnostih in dobi po svojem delu. To velja tudi za naše delavce zunaj domovine. Kar so prislužili s svojimi žulji, jim socialistična družba ne bo nikoli vzela, ona jim lahko samo pomaga, da se vključijo v vrste delovnih ljudi — samoupravljancev.

Iz govora Franca Popita na množičnem zborovanju na Suhorju — 26. XI. 1972

VELIK DOLG

Po najnovejših informacijah službe družbenega knjigovodstva, ki so jih včeraj razdelili poslancem zvezne skupščine in časnikarjem, je država, vključno z letošnjim septembrom, bila dolžna gospodarstvu dve milijardi in 25 milijonov dinarjev.

Borba — 21. XI. 1972

POISKATI IN ODSTRANITI JE TREBA VZROKE

V Jugoslaviji graditev stanovanj družbenega sektorja nenehno upada. Lani je bilo za 12 odstotkov manj zgrajenih stanovanj kot 1970, v prvem polletju letos položaj ni nič boljši. Vse to ogroža izpolnitev plana do leta 1975, ko naj bi zgradili 770.000 stanovanj.

Delo — 22. XI. 1972

KDAJ BOMO GRADILI CENEJŠA STANOVANJA?

Na seji upravnega odbora gospodarske zbornice v Valjevu je inž. Boža Kolarov pripomnil: »Zdaj imamo v gradbeništvu stroje, tehnologijo, strokovnjake, cena kva dratnega metra stanovanjske površine pa naglo raste. Ko smo imeli samo kramp in lopato, smo gradili cenejša stanovanja!«

Nedeljski dnevnik — 26. XI. 1972

PREPRODAJA BAKRA IN UGLEDA

Ko je komercialni direktor Desimir Petrović povzročil 40 milijonov dinarjev izgube, so ga poslali v London, da se »izvleče«, a naredil je novo izgubo — 80 milijonov dinarjev.

Sevojno, ki ne dobiva iz Bora dovolj surovega bakra za predelavo v svojih obratih, je že več let prisiljeno na londonski borzi kupovati okoli 40 odstotkov bakra letno za svoje potrebe. Večkrat se zgodi, da v Londonu kupuje baker, ki so ga tamkajšnji trgovci kupili v Boru. Tako je prišlo do neumnosti, da so uvažali baker, ki ga izvažamo. To je vprašanje zase, nad katerim bi se morali resno zamisliti in se zanj pozanimati delavci Sevojna in Bora.

Politika — 25. XI. 1972

POIZVEDBA

Objavljamo fotografijo Vere Baloh, ki je novembra 1944 odšla k partizanom iz Celja, in sicer po zvezi čez Šmartno v Rožni dolini. Baje je prišla v Tomšičevo brigado, kjer je bila bolničarka. Bila je srednje postave, svetlih las, rjavih oči, okroglega obraza in imela je redke zobe. Kdor bi karkoli vedel o njeni usodi — na to opozarjamo zlasti nekdanje tomsičevce — naj to sporoči materi Angeli Baloh, Mariborska 154, 63000 Celje, ali na naše uredništvo!

Esesovski zaklad (6)

Ali-babina votlina

Ker je težko pristopen, je rudnik postal idealno skrivališče. Njegova temperatura se ne spreminja veliko — giblje se med 4° in 8° C — količina vlage pa nikoli ne presega 60 odstotkov. Se prej, preden se je oddelek »M. F. A. in A.« — Spomeniki, umetnine in arhivi — zavezniskega glavnega stana lotil izkopavanja, je rudnik soli skrival v svojih rovih bajne zaklade: 10.000 slik, od katerih so jih 6755 namenili za v Führermuseum, 5.350 del neprecenljive vrednosti, 232 risb in akvarelov, 1.039 bakrorezov, 95 stenskih preprog, 68 kipov, 32 zabojev kovancev in numizmatično knjižnico, 128 oklepov, 122 zabojev, polnih umetnin. Alt-Aussee je skrival v sebi nekoliko največjih umetnin na svetu: del altarja iz Ganda, ki predstavlja čaščenje božjega jagnjeta, delo bratov-slikarjev Huberta in Jeana van Eycka, del altarja, ki ga je naredil Louvain, Brugesov marmornati kip madone, Michelangelovo madono, grške sarkofage, Rembrandtove, Memlingove, Rubensove, Van Dyckove slike, rimske doprsne kipe, renesančne kipe iz 18. stoletja, kipce iz žgane gline iz slavne grškega mesteca Tanagre, umetniško zbirko iz neapeljskega muzeja s slikami Tiziana, Rafaela, Breughela, Lippija, Vechia, pa Rothschildovo, Gutmannovo, Mannheimersovo zbirko ...

Rudnik je sestavljen iz dolgega niza prostornih soban, povezanih z omrežjem hodnikov. Može iz »M. F. A. in A.« niso vedeli za nekatera skrivališča, zaprta z grobljo, na koncu hodnika z nizkim stropom, ki je bil dolg 1.700 metrov.

Von Hummel je z zlatom podkupil nekega nekdanjega rudarja. Zvečer so tri težke zaboje natovorili na majhen tovorni avto, ki jih je odpeljal na salzburgsko postajo. Tako so v bolj ali manj rednih presledkih prepeljali še več zabojev. Toda stotnik O'Meara iz »C. I. C.« — protivohunske službe ameriške armade — je zaslišal enega izmed von Hummelovih zaupnikov. Zaboje so zaplenili; v njih so našli zlatnike, dragulje in bogoslužne predmete, ki so jih ukradli med plenjenjem stare cisterijanske opatije Zwettl.

Potem ko so zaprli njegovega pomagača, je von Hummel izginil ...

Uniformirani strokovnjaki »Art Looting Investigation Unit« (Preiskovalne enote za plenjenje umetnin), ki je bila pod nadzorstvom Ameriškega posebnega urada, so napravili seznam predmetov nacističnega zaklada v Salzkammergutu. Njihovih tajnih poročil niso nikoli objavili in so do današnjih dni ostala v državnih arhivih v Washingtonu. V enem izmed poročil, imenovanem »Consolidated Interrogation Report no. 4« (Zgoščeno poročilo o zasliševanju št. 4), je tudi seznam predmetov iz rudnika v Alt-Ausseeju, tega ogromnega dvanaestnadstropnega »termitnjaka«. Toda strokovnjaki iz »Art Looting« ali iz »M. F. A. in A.« niso nikoli raziskali jezer ali pa se podali v Mrtve gore. Nacisti so budno pazili.

Jezero Toplitz in njegove žrtve

Dne 5. avgusta 1951. leta sta se dva nemška turista iz Hamburga, Hans Keller in Gert Gehrens, odpravila na jezero Toplitz in tam taborila več dni. Včasih sta čolnarila, včasih pa sta se odpravila v gore. Mikalju je vzpon na Reichenstein, ki po mnenju izkušenih alpinistov ni nevaren.

Dne 11. avgusta se je Hans Keller pojavil na policijski postaji v Alt-Ausseeju in izjavil, da se je njegov tovariš smrtno ponesrečil, sam pa da je ranjen v glavo. Med zasliševanjem je novopečeni alpinist povedal, da je bil član poizkusne pomorske baze jezera Toplitz. Miličniki so ga izpustili, toda ukazali, naj ostane v Alt-Ausseeju. Vendar pa je nekdanji pomorski inženir izginil še isti dan in od tedaj ga niso več videli!

Policija je odkrila, da se na kraju, ki ga je opisal Keller, nesreča ni mogla zgoditi ... Štiri leta pred Gehrensovo smrtjo se je na istem mestu — v ogromni kotlini skal, nad katero se dviga predgorje Reichensteina — odigrala skrivnostna drama. Dne 28. februarja 1947. leta so tam našli mrtva Otta Pichlerja in Helmuta Mayra, dva inženirja iz Linza. Po sledovih, ki so jih odkrili v snegu

DOKUMENTARNO POROČILO O HITLERJEVEM SKRITEM ZLATU,

orožju in tajnih načrtih lahko berete v knjigi ROPARSKI ZAKLAD. Napisal jo je Julius Mader, prevedel Milan Apih in stane 30.— dinarjev. Opremljena je s številnimi fotografijami.

in po položaju trupel so ugotovili, da sta bila umorjena.

Člani avstrijske patrulje so se komaj premagali, da niso bruhali, ko so odkrili Mayra, ležečega na hrbtu in z razparanim trupom. Morilci so mu iztrgali srce, pljuča ter jetra in jih stlačili v žepe njegovega anoraka. Ndaleč stran so našli od mraza otrdela in z nožem prebodena Pichlerjeva trupla.

Preiskovalci niso vedeli zakaj sta Avstrijca ob vznožju Reichensteina prebila pet dni pod šotorom v tako hudem sibirskem mrazu, saj sta bila oddaljena od najbližjega zavetišča le eno uro hoda.

Kot vedno je tudi tokrat avstrijski tisk, zlasti pa jutranjik »Kurier« namigoval na

Jana
sodoben ženski tednik

skrivnostni vojni pohod do jezera Toplitz. Pričakovani je bilo vedno več. Pri tej zadevi pa je opazovalca nekaj bodlo v oči: vsakič, ko so kakšnega prebivalca poklicali na sodišče za pričo, se je le-ta na lokalni policijski postaji opravičil in ni pričal. Naslednja žrtev jezera Toplitz je bil Emmanuel Werba, bančni uradnik iz Lienz v vzhodni Tirolski. Nekdanji esesovec Werba je bil član oboroženega spremstva Sturmbannführerja (majorja) Höttla, ki je s svojimi zvestimi možmi odpeljal 45 milijard zaklada »Jugoslavija« do Bad-Ausseeja, potem pa je med velikim majskim razsulum izginil. Preudarni Werba je čakal osem let in šele potem se je lotil iskanja zaklada. Prosil je za osem dni dopusta, ga dobil, se napotil v Badgastein, kjer je ostal 48 ur, potem pa je odšel v Alt-Aussee. Po treh tednih ga še ni bilo na delo. Obvestili so policijo in ta je po dvomesečnem iskanju našla njegovo truplo, ki je bilo prav tako ostudno iznakaženo kot Mayrovo. Število skrivnostnih umorov je kar naprej rastle.

Ameriški agentje iz »C. I. C.«-e, ljudje, ki so delali za Wiesenthala, in policija iz Linza so bili prepričani, da so člani neke tajne organizacije nekdanjih esesovcev poznali sleherni kotiček Salzkammerguta in ga tudi nadzirali. Se je ta organizacija imenovala »Zvezde-šesta? Morda »Pajek«? Ali pa »O. D. E. S. S. A.«? Mrtve gore so skrbno varovale svojo skrivnost!

Dne 26. julija 1953. leta je neki pastir pokazal policiji zapuščen tabor na Hochkastenu, gori, ki se dviguje nad jezerom Toplitz. Spalna vreča in vsi drugi pripomočki za taborjenje so bili nedotaknjeni. Neki inšpektor je na macesnovem deblu opazil čuden napis: »Six-Sterne« (»Zvezde-šest«). V nahrbtniku so našli dokumente nekega Jacoba Matteisa, trinaestletnega Nemca.

Poveljnik kriminalnega oddelka iz Linza Hans Russinger je ugotovil, da je bil Jacob Matteis v resnici nekdanji Hauptsturmführer (stotnik) Josef Matteis, član »SD-RFSS« — Varnostne službe esesovskega Reichsführerja (vrhovnega poveljnika). Matteis se je med 1. in 8. majem 1945. leta mudil v Alt-Ausseeju ...

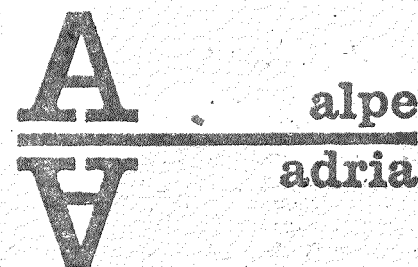
Triindvajseta žrtev jezera Toplitz je imela le 19 let. V globini sedemdesetih metrov je policija s pomočjo močnih reflektorjev odkrila truplo Alfreda Egnerja, skritega med vejami, strohnelim drevesnim debli, skalami, kovinskimi zaboji, med raketami in bombami. Našli so ga 20. oktobra 1963 ...

Popolna tajnost

Dne 20. oktobra 1963. leta je v Avstriji vladalo vročično zanimanje za plitvine jezera Toplitz ... 175 časnika je iz vsega sveta je v oddaljenosti petnajstih kilometrov in v spremstvu avstrijske policije čakalo, da bodo strokovnjaki s pomočjo sond odkrili kovinske predmete. Ko so jih odkrili, se je avstrijska vlada lotila raziskovanja jezerskega dna. Vlada je poslala člane dunajske tajne policije in 180 miličnikov, da bi demistificirali legendo o nacističnem zakladu. Okoli izvedencev so postavili močno stražo. Da bi ohranili nujno potrebno skrivnost (?), policija novinarjev ni pustila blizu. Nekaj dni kasneje so novinarji na tiskovni konferenci izvedeli, da so zaboje, ki so jih našli na jezerskem dnu, z močnim spremstvom poslali na ministrstvo za notranje zadeve na Dunaj ... Vsi poskusi, da bi izvedeli, kaj se skriva v zabojih, so bili zaman!

(Nadaljevanje prihodnjič)

**POTUJTE
IN LETUJTE
Z VAŠO**

KI VAS VABI NA NAJBOLJ PRILJUBLJENA SMUČIŠČA DOMA, V ITALIJI, AVSTRIJI IN NA ČEŠKOSLOVAŠKEM:

- **GOLTE NAD MOZIRJEM** — ima izredno dobre snežne razmere, bogat sistem žičnic, udobne hotele in zagotavlja prijetno smučanje;
- **MEZICA** — idiličen zimsko-športni center Koroške, za smučarje vseh kvalitet, drsalce in kegljače;
- **KRANJSKA GORA** — smučarski paradiz Gorenjske in najbolj obiskan smučarski center pri nas;
- **VOGEL** — čudovit smučarski center v spomladanskem soncu in neskončnih snežnih poljanah;
- **RAKITNA** — že od nekdaj znano mladinsko okrevališče in priljubljeno smučišče v bližini Ljubljane, zato tudi zelo obiskano;
- **VELIKA PLANINA** — edinstven smučarski center v Kamniških Alpah, z idealnimi smučišči, sedežnico in vlečnicami;
- **CERVINIA** — eno najlepših visokogorskih smučišč, ne le v Italiji ampak v Evropi, z 12 mesečnim smučanjem;
- **KAPRUN** — visokogorski smučarski center, s fantastičnimi smučišči;
- **KRIMML** — visokogorsko zimsko-športno središče v Avstrijskih Alpah — zelo priljubljeno in popularno;
- **PETZENKÖNIG** — izredno priljubljen in simpatičen smučarski center Avstrije, v naši neposredni bližini, onstran Pece — na Koroškem;
- **JASNA** — Nizke Tatre — svetovno znan smučarski center Češkoslovaške, izredno simpatičen in privlačen za vse ljubitelje zimsko-športne rekreacije.

KAR JE POLETI PLAVANJE — TO JE V ZIMI SMUČANJE!

ZATO ČIMPREJE V TURBIRO NA MASARYKOVO 14 — tel. 315-092 in 313-451

